

Ungas levnadsvillkor i Ale kommun

Resultat av Lupp-undersökningen 2013

Åsa Nilsson och Sara Davidsson

Innehåll

Sammanfattning	2
Lupp-undersökningen i Ale kommun 2013.....	2
Resultaten i korthet	2
En övergripande tolkning av resultaten	6
Bakgrunden till Lupp 2013 i Ale kommun.....	8
Rapportens syfte och bakomliggande uppdrag.....	9
Vad är Lupp?.....	13
Varför gör Ale kommun Lupp-undersökningen?	14
Lupp 2013: genomförande, kvalitet och trovärdighet.....	16
Resultaten från Lupp 2013 – en beskrivning av ungas levnadsvillkor.....	21
Ungdomarnas situation enligt Ales unga.....	24
Fritid	25
Skola	32
Politik och samhälle	48
(O)trygghet.....	52
Hälsa och livstillfredsställelse	58
Arbete och framtid.....	70
En övergripande tolkning av resultaten	76
Vad kan sägas om Ales unga?	77
Nästa steg	80
Dialog kring resultaten från Lupp 2013	81
Tabellbilaga.....	84

Sammanfattning

Lupp-undersökningen i Ale kommun 2013

Lupp 2013 har genomförts under höstterminen bland samtliga elever i grundskolans åk8 samt i gymnasiets år 2, oavsett om de går i skola i Ale kommun eller inte.

Svarsfrekvensen i åk8 var 90 procent. I gymnasiegruppen var den väsentligt lägre, 51 procent. Det sämre resultatet bottnar i en mer begränsad svarsbenägenhet bland de ungdomar som pendlar till en annan kommuns gymnasieskola. I den lilla grupp Ale-ungdomar som går på någon av kommunens två gymnasieskolor besvarade nästan samtliga enkäten. Bland de utpendlande gy2-ungdomarna var svarsfrekvensen lite högre för gruppen som går på Mimers Hus i Kungälv och därmed omfattats av det regionala Lupp-arbetet: 63 procent.

Rapportens resultat rörande gy2-ungdomarna måste alltså tolkas i ljuset av att nästan varannan person har avstått från att medverka, och att inkomna svar ger en förstärkt röst åt eleverna på Ales egna gymnasier. De elever som pendlar ut till någon annan kommuns gymnasieskola, undantagna de som går på Mimers Hus, är underrepresenterade med 15 procentenheter. Det är rimligt att anta att gymnasieresultaten därmed något riskerar att överskatta en berördhet av – och ett intresse för – kommunens angelägenheter.

Utifrån undersökningens bortfall, som generellt tenderar att var kopplat till skolfrånvaro, riskerar resultaten också att underskatta olika tecken på ohälsa, och tvärtom överskatta engagemang i såväl skolfrågor som generella samhällsfrågor.

I flera fall kan Ales resultat för 2013 jämföras med resultaten från Lupp 2007 och 2010. Beträffande gymnasiegruppen ska eventuella skillnader i resultat tolkas i ljuset av att 2013 års gy2-ungdomar i högre grad pendlar till en annan kommun till följd av att Ale gymnasium succesivt har avvecklat sin verksamhet.

Resultaten för Ale kommun redovisas genomgående uppdelat på kön och jämförs löpande med ett ”GR-snitt” baserat på samtliga åk8- respektive gy2-ungdomar som deltagit i Lupp-undersökningen i någon av de sex kommuner i Göteborgsregionen som samverkat kring Lupp 2013 – utöver Ale: Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Mölndal och Tjörn.

Resultaten i korthet

Fritid

I såväl åk8 som gymnasiets andra år umgås både flickor och pojkar i första hand hemma hos varandra. Därutöver träffas många ofta utomhus, särskilt pojkarna – en könsskillnad som är större bland de äldre ungdomarna än de yngre. Flickorna träffas i större utsträckning än pojkarna i centrum/på stan och, i gymnasieåldern, oftare på kafé.

Mer än var tredje gy2-ungdom anser att det finns för lite att göra på fritiden, en åsikt som delas med mer än var fjärde åk8-elev. På gymnasiet är flickorna lite mer missnöjda med fritidsutbudet än pojkarna. I åk8 är eleverna boende i Nödinge och Alafors/Nol lite mer missnöjda jämfört med övriga boendeområden. Totalt sett har missnöjet minskat något i åk8 jämfört med 2007 och 2010 års Lupp-resultat, i första hand bland flickorna. Ungefär en av tio unga hänvisar, 2013, till ekonomiska hinder för att kunna göra vad de vill på fritiden.

Bredden i fritidsaktiviteter är större hos flickorna än hos pojkarna men är totalt sett densamma i de två åldergrupperna. Även föreningsmedlemskap är lite vanligare bland flickorna. Här är emellertid skillnaden större mellan åldergrupperna: medan nästan två av tre åk8-elever är medlem i någon förening gäller det mindre än hälften av gy2-ungdomarna. I båda åldersgrupper,

hos såväl flickor som pojkar, handlar ett föreningsmedlemskap i första hand om en idrottsförening/klubb.

Cirka 85 procent av ungdomarna i båda åldersgrupper är nöjda med sina kompisrelationer; i gy2-gruppen gäller det lite fler flickor än pojkar.

Ales resultat inom fritidsområdet avviker en del jämfört med "GR-snittet". I båda åldersgrupper är missnöjet med fritidsutbudet lite större och i åk8 är aktivitetsbredden lite mindre. I såväl åk8 som i gy2 är föreningsmedlemskap lite mindre vanligt. Även nöjdheten med kompisrelationerna är lite mindre i Ale jämfört med "GR-snittet", först och främst sett till gy2-pojkarna.

Skolan

Två av tre åk8-elever är nöjda med undervisningen i skolan och lika många är nöjda med möjligheten till hjälp och stöd vid behov. Bland gy2-ungdomarna är fler nöjda med undervisningen – gäller cirka tre av fyra – medan nöjdheten med hjälp/stöd motsvarar den i åk8. I gy2 är flickorna generellt mer nöjda än pojkarna med såväl undervisning som möjligheten till hjälp/stöd medan det i åk8 inte finns någon entydig könsskillnad.

Ungefär hälften av eleverna i åk8 tar avstånd från påståendena att flickor eller pojkar skulle få bättre möjligheter i skolan jämfört med varandra, och ännu lite fler tar avstånd i gy2. Men bland övriga elever i åk8 är det fler som anser att *flickor* får bättre möjligheter än att pojkar får det – särskilt pojkarna, nästan var fjärde åk8-pojke ger uttryck för den åsikten.

Minst hälften av skoleleverna vill vara med och bestämma i olika skolfrågor – men det är som mest drygt 40 procent som anser att de *får* vara med i besluten, oftast väsentligt färre. Gapet mellan viljan till inflytande och upplevelsen av ett faktiskt inflytande är störst vad gäller skolmaten och schemat – och minst beträffande arbetsformer och skolmiljön. Elevernas (upplevda) inflytande är i båda årskurser störst i fråga om skolans arbetsformer.

I gy2 tycker 86 procent att det är bra stämning i skolan, medan andelen är påtagligt mindre i åk8: 66 procent. I åk8 lyfts främst problem med mobbning och våld, särskilt av pojkarna. Även beträffande andra typer av problem i skolans sociala miljö är det fler pojkar än flickor som har en negativ bild. Gy2-ungdomarna pekar i första hand på problem i form av bristande respekt mellan elever och lärare samt främlingsfientlighet.

Vare sig klassrummet eller rasterna kan beskrivas som helt trygga miljöer för eleverna, särskilt inte i åk8. Var tredje åk8-elev är inte alltid trygg i klassrummet, drygt 40 procent är mer eller mindre otrygga på rasterna. I båda fallen beskriver sig fler flickor än pojkar som otrygga, men relativt sett är skillnaden särskilt stor i klassrummet, där nästan varannan åk8-flicka inte känner sig helt trygg. Resultaten från Lupp 2007 och 2010 pekar i åk8 på en negativ utveckling över tid, särskilt sett till klassrumsmiljön. Otryggheten är, precis som tidigare år, mindre utbredd bland gy2-ungdomarna. Även här är det något fler flickor än pojkar som beskriver att de inte är helt trygga.

Resultaten för Ales åk8 avviker inom skolområdet i flera fall från "GR-snittet" – Ales elever är i mindre utsträckning nöjda med undervisningen, har en mer negativ bild av stämningen i skolan, beskriver i högre grad mobbning, våld och andra problem i den sociala miljön och upplever sig i högre grad otrygga.

Ur ett skolperspektiv framkommer att Ales (begränsade antal) egna gy2-elever, det vill säga på Läringsgymnasiet eller Ales gymnasiums IM-program, är lite mindre positiva jämfört med "GR-snittet" till såväl skolundervisningen som till möjligheten att få hjälp/stöd – det gäller i första hand Ales pojkar. Ale-eleverna är i lite mindre grad intresserade av att vara med och bestämma i frågor om utbildningens innehåll och form, och det är här också färre som uppfattar att skolan uppmuntrar till elevinflytande via klassråd/elevråd. Eleverna på Ales gymnasieskolor pekar i lite högre grad än den genomsnittlige "GR-eleven" på problem och otrygghet i skolans sociala miljö – igen gäller det i första hand pojkarna.

Politik och samhälle

Fler ungdomar är intresserade av ”vad som händer i andra länder” än av ”sambhällsfrågor”, och fler är i sin tur intresserade av ”sambhällsfrågor” än av ”politik”. Ungefär två av fem unga uppger att de vill vara med och påverka i frågor som rör den egna kommunen.

En del av eleverna har på olika sätt offentligt gett uttryck för sina åsikter, särskilt på gymnasiet, och generellt oftare flickor än pojkar. Ännu lite fler uppger annars att de kan tänka sig att göra det. Framför allt Ales flickor framstår som mer åsiktsengagerade jämfört med ”GR-snittet”, det gäller både åk8 och gy2.

Mindre än var femte ungdom i Ale tror sig ha ganska eller mycket stora möjligheter att själva föra fram åsikter till beslutsfattare: 18 procent i åk8 och 16 procent i gy2. I åk8 varierar resultaten en del sett till var eleverna bor – andelen som ser optimistiskt på sin möjlighet att föra fram sina åsikter är störst i (den lilla orten) Skepplanda (31 procent) och minst i Älvängen (11 procent).

De frågor som ungdomarna tycker är allra viktigast för kommunens politiker att satsa på är i åk8 kriminalitet (särskilt pojkarna) och skolan. I gy2 gäller det först och främst skolan, arbeten för unga och kriminalitet.

Trygghet

Nästan var fjärde åk8-elev och var femte gy2-ungdom beskriver att de under det senaste halvåret blivit utsatta för hot, stöld eller annat brott. Det finns en könsskillnad i båda åldersgrupper men den går i olika riktning – i gy2 är det påtagligt fler pojkar än flickor som rapporterar att de utsatts, medan det tvärtom gäller något fler flickor än pojkar i åk8. Det finns inga entydiga mönster sett till resultaten över tid. En jämförelse mellan boendeområden för åk8-eleverna visar på allvarligast situation i Nödinge (med 31 procent utsatta) och en relativt sett bättre situation i Älvängen (18 procent).

16 procent av åk8-eleverna har erfarenhet av mobbning eller utfrysning under det senaste halvåret. Det gäller väsentligt färre i gy2, 4 procent. Även här gäller omvända könsförhållanden i de två åldersgrupperna, med mer utsatta flickor i åk8 men tvärtom mer utsatta pojkar i gy2. En jämförelse med tidigare års Lupp-resultat antyder att mobbningsproblematiken generellt har ökat i åk8 men tvärtom minskat i gy2.

Nästan 40 procent av åk8-eleverna uppger att de har blivit orättvist behandlade (på ett sätt så den utsatta ”mått riktigt dåligt”), lite färre i gy2, 27 procent. I båda åldersgrupper är detta något som fler flickor än pojkar beskriver. Det finns inget tydligt mönster i vad den orättvisa behandlingen grundar sig i.

Skolmiljön är den vanligaste miljön för mobbning, och det är även skolelever eller skolpersonal som oftast pekas ut bakom en orättvis behandling.

Nästan 30 procent av åk8-eleverna och drygt 20 procent av gy2-ungdomarna beskriver sig vara otrygga i minst någon av deras vardagliga miljöer. Miljöer som i första hand utpekade som otrygga är bostadsområdet kvälls-/nattetid, stan/centrum, ungdomens hus/fritidsgård (åk8), uteställen (gy2), kollektivtrafiken (åk8) och nätet. Flickorna beskriver sig som otrygga i större utsträckning än pojkarna i samtliga dessa sammanhang utom på ungdomens hus/fritidsgård där fler pojkar känner sig otrygga.

Enligt enkätsvaren är det fler av Ales åk8-ungdomar som upplever en otrygg livsmiljö jämfört med situationen för samtliga ”GR-ungdomar”.

Hälsa och livstillfredsställelse

Cirka 70 procent av Ales unga beskriver sin hälsa som mycket eller ganska bra. I åk8 är andelen flickor med god (självsfattad) hälsa lite mindre än andelen pojkar, i första hand sett till dem som svarar att hälsan är *mycket* bra: 24 mot 31 procent. Med det här strängare hälsokriteriet avviker Skepplandas åk8-ungdomar från dem i Ales övriga boendeområden, med bara 14 procent som uppger att de har en mycket god hälsa. Andelen med mycket god hälsa är generellt mindre i gy2-gruppen (19 procent, utan könsskillnad). En jämförelse med resultaten från Lupp 2007 och 2010 antyder en någon försämrat hälsa över tid, tydligast bland gy2-ungdomarna.

Drygt 60 procent av ungdomarna i båda årskurser rapporterar någon typ av regelbundet hälsobesvär – påtagligt fler flickor än pojkar. Den vanligaste typen av besvär gäller stress, särskilt bland flickorna. I gy2 rapporterar nästan två av tre flickor att de besväras av stress minst flera dagar i veckan (mot var femte pojke). Runt 30 procent i båda årskurserna rapporterar sömnproblem, cirka 20 procent huvudvärk – och över hälften att de ofta är trötta på dagarna.

Regelbundna motionsvanor är mer utbredda bland de yngre än de äldre ungdomarna: två av tre åk8-elever mot hälften i gy2 uppger att de tränar minst flera gånger i veckan. Medan pojkar tränar i lite högre grad än flickor i åk8 saknas motsvarande könsskillnad i gy2 – men det kan noteras att ”sällan-motionärerna” i gy2 är fler bland pojkarna än bland flickorna (31 mot 25 procent). Om det finns en svag tendens till minskande motionsvanor över tid i åk8, är det en utveckling som framträder tydligare bland gy2-ungdomarna.

Mindre än en av tio åk8-elever uppger att de röker eller snusar regelbundet (8 respektive 5 procent) – det gäller fler pojkar än flickor, särskilt beträffande snus. I gy2 är en av fem ungdomar nikotinanvändare. Fler flickor än pojkar röker (21 mot 12 procent), medan snus i högre grad används av pojkarna (12 mot 3 procent).

Lite mer än hälften av gy2-ungdomarna uppger att de dricker alkohol någon gång och 17 procent att de dricker alkohol varje vecka (starköl/starkcider/alkoläsk/vin/sprit) – resultaten är ungefär desamma för flickor och pojkar. I åk8 uppger var femte elev att hen någon gång dricker alkohol – något fler flickor än pojkar – och totalt 6 procent svarar att de gör det varje vecka.

Sett över tid är andelen som dricker alkohol varje vecka relativt stabil i de tre årens Lupp-mätningar, i både åk8 och gy2. Däremot syns en markant förändring i andelen som uppger att de *aldrig* dricker alkohol: det gäller nästan dubbelt så många gy2-ungdomar 2013 jämfört med 2007. Även i åk8 har andelen som aldrig dricker alkohol vuxit påtagligt. Utvecklingen gäller både flickor och pojkar.

Bland de som 2013 uppger att de någon gång dricker alkohol, dricker sig varannan gy2-ungdom och nästan var tredje åk8-elev berusad minst varje månad. Medan resultaten alltså pekar på att andelen som *inte* dricker alkohol har vuxit, har samtidigt berusningsdrickande bland dem som dricker blivit vanligare.

Enligt enkätresultaten har det stora flertalet unga aldrig använt narkotika men 5 procent i åk8 och 8 procent i gy2 uppger att de har provat – varav flertalet i båda åldersgrupper svarar att de gjort det mer än en gång. I första hand hänvisas till hasch/marijuana, men även andra typer av droger förekommer.

En jämförelse av åk8-eleverna boende i olika områden visar på ett mer utbrett rökande i Skepplanda än i övriga boendeområden medan ungdomarna i Älvängen i högre grad använder alkohol och snus.

Cirka 80 procent av Ales unga är nöjda med sina liv, det gäller generellt i åk8 likväl som i gy2. Däremot finns det en könsskillnad i åk8 med fler pojkar än flickor som är nöjda med sitt liv, särskilt sett till andelen *mycket* nöjda: 41 procent av pojkarna mot 27 procent av flickorna.

Hälsosituationen för Ales unga ser på flera punkter lite sämre ut jämfört med det större ”GR-underlaget”. Den självskattade hälsan är lite sämre i båda åldersgrupper; andelen med hälsobesvär är lite större framför allt i åk8, färre motionerar regelbundet, fler röker och snusar i

åk8 (men något färre snusar i gy2), lite fler dricker alkohol i åk8, och något fler i åk8 har också provat narkotika. I Ales gy2-grupp är det dock fler som aldrig dricker alkohol jämfört med "GR-snittet" och något fler som inte provat narkotika. Resultaten pekar också på en mindre utbredd livstillfredsställelse bland Ales åk8-elever jämfört med "GR-eleverna", särskilt bland flickorna.

Arbete och framtidstro

Drygt hälften av gy2-ungdomarna sommarjobbade senaste sommaren, lite färre jämfört med 2007 och 2010. Det vanligaste sättet att få sommarjobb var via kommunen. En tiondel av åk8-ungdomarna sommarjobbade. 20 procent av gy2-eleverna och 14 procent av åk8-eleverna uppger att de har ett extrajobb.

Tre av fyra åk8-elever vill gå vidare till gymnasiet direkt efter avslutad grundskola. En av tio vill i stället börja jobba (14 procent av pojkarna). I gy2 vill 20 procent gå direkt vidare till högskolestudier efter avslutad gymnasieutbildning, ytterligare 10 procent vill studera utomlands. 30 procent vill resa eller jobba utomlands. Ungefär var fjärde ungdom vill börja jobba (i Sverige). "Utomlandsalternativen" är väsentligt vanligare hos flickorna än pojkarna. Pojkarna vill å sin sida i högre grad gå vidare till högskolan eller börja jobba. När gy2-ungdomarna tillfrågas om vad de *tror* att de kommer att göra tonas resplanerna ned till förmån för jobb på svensk mark.

Ungefär varannan ungdom i Ale tror att hen kommer att flytta från kommunen – frågan saknar tidsperspektiv och svaret är därmed svårtolkat. Som skäl anges i första hand jobb och studier samt att man "vill prova på något nytt".

Drygt 80 procent av ungdomarna ger uttryck för en positiv framtidstro, det gäller båda åldersgrupper och utan några stora könsskillnader. I åk8 utmärker sig Skepplanda genom att nästan samtliga av eleverna som bor där är positiva till framtiden. Sammantaget är de ungas framtidstro relativt stabil över tid; möjligen anas en tendens till sviktande framtidstro.

Jämfört med "GR-snittet" är det lite färre unga i Ale som har sommarjobbat och färre som har extrajobb. Fler Ale-elever i åk8 vill börja jobba direkt efter grundskolan, även om majoriteten även här är inriktad på en gymnasieutbildning. Även bland gymnasieungdomarna svarar fler i Ale än i "GR" att de vill börja jobba efteråt, medan tvärtom färre vill ut och resa. Samma mönster gäller för vad de *tror* att de kommer att göra. Ungefär lika många Ale-ungdomar som "GR-ungdomar" tror att de kommer flytta från kommunen. Framtidstron bland Ales unga är i åk8 något mindre positiv jämfört med GR-snittet.

En övergripande tolkning av resultaten

Utöver den sammanfattande beskrivningen ovan hänvisas till en avslutande och övergripande tolkning på sidan 77 av vad som utifrån resultaten från Lupp 2013 kan sägas om Ales unga invånare. Det är i sammanhanget viktigt att uppmärksamma också de förhållanden, erfarenheter och åsikter som återfinns bland de unga som riskerar att döljas i "medelvärdets skugga".

Bakgrunden till Lupp 2013 i Ale kommun

Rapportens syfte och bakomliggande uppdrag

GR:s FoU-verksamhet

Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) och dess FoU-verksamhet, FoU i Väst, är en mötesplats för forskning och praktik, med målet att driva och främja forskningsbaserat utvecklingsarbete inom kommunala uppdragsområden. GR ska bidra till att Göteborgsregionen är en lärande region i välfärdsfrågor och ska verka för att öka kunskapen både inom och mellan välfärdsaktörer om hur en socialt hållbar utveckling kan nås för regionen och dess invånare.

Uppdragsbeskrivning

Ungdomsstyrelsen erbjuder sedan 2003 landets kommuner möjligheten att genomlysna och analysera ungas situation med stöd av den så kallade Lupp-enkäten: *Lokal uppföljning av ungdomspolitik* (mer information om undersökningen följer på sidan 13).

I Göteborgsregionen har sex kommuner sedan tidigare erfarenhet från att genomföra Lupp-undersökningen.¹ Dessa erfarenheter är på det stora hela positiva, men det har framkommit ett behov av gemensamt erfarenhetsutbyte och stöd vid rapportskrivning och analys. GR/FoU i Väst deltog under 2012 i ett nätverk med stadsdelen Västra Göteborg som initiativtagare, där GR/FoU i Väst hade ansvar för stöd, analys och rapportskrivning för en av årets deltagande GR-kommuner, Öckerö. Erfarenheterna av denna samverkan och möjligheterna till en GR-gemensam analys och rapportering av Lupp-enkäten diskuterades i slutet av 2012 i ett möte med chefer med strategiskt ledningsansvar för ungdomsfrågorna i regionens kommuner.

Beslutet fattades att genomföra Lupp-undersökningen 2013 bland högstadie- och gymnasieelever i sex av Göteborgsregionens kommuner: Ale, Härryda, Kungälv, Kungsbacka, Mölndal och Tjörn. Härryda, Kungälv och Mölndal deltar för första gången, övriga – däribland Ale kommun – har genomfört undersökningen en eller två gånger tidigare².

GR/FoU i Väst fick förfrågan om att delta i utvecklingsarbetet kring Lupp-undersökningen i dessa sex kommuner genom att ge stöd i planering, genomförande och analys samt att sammanställa resultaten i rapportform. Totalt handlar det om sju rapporter: sex lokala rapporter till respektive kommun med en enklare sammanställning av resultaten, motsvarande föreliggande rapport, samt en mer analyserande rapport på regional nivå.

I GR:s uppdrag ingick även att ta fram och presentera ett bildmaterial över de viktigaste resultaten, vilka också utgör kärnan i rapporternas resultatbeskrivning.³ Urvalet bilder är gemensamma för samtliga sex kommuner och har tagits fram utifrån den dialog som löpande förts mellan GR/FoU i Väst och kommunerna.

I GR:s uppdrag ingår även att medverka i en gemensamt planerad konferens i maj 2014 (se vidare sidan 82).

Enkätmaterial har samlats in av respektive kommun med stöd från Ungdomsstyrelsen. Uppdraget i sin helhet genomförs inom ramen för ett särskilt nätverk med representanter från respektive kommun som deltar i Lupp-undersökningen.

¹ Ale 2007, 2010; Kungsbacka 2007, 2010; Tjörn 2011 samt i övriga Göteborgsregionen: Göteborgs Stad Norra Hisingen samt Västra Göteborg 2011; Stenungsund 2005; Öckerö 2011.

² Se not 1.

³ En preliminär version av levererades 3 februari och det slutgiltiga bildmaterialet ingår som komplement till föreliggande rapport.

Om rapporten

Resultatet av ett gemensamt arbete

Det övergripande ansvaret för den här rapporten vilar på GR/FoU i Väst, som svarar för upplägget och merparten av innehållet. Rapporten är samtidigt en gemensam produkt, ett resultat av en löpande dialog med såväl Ale kommun som övriga fem kommuner ingående i det regionala Lupp-nätverket kring vilka enkätresultat som bör fokuseras och hur dessa bör presenteras. Ale kommun har bidragit med beskrivningar i bakgrundsavsnitten rörande undersökningens syfte, den lokala planeringen och genomförandet samt planerade insatser för dialog kring resultaten. Ale kommun har kommenterat rapportens innehåll inför dess slutgiltiga form.

Vid GR/FoU i Väst har rapporten tagits fram av Åsa Nilsson och Sara Davidsson, i dialog med Torbjörn Forkby, docent i socialt arbete vid Göteborgs universitet, knuten till GR/FoU i Väst.

Fokus på social hållbarhet

Lupp-enkäten är en ämnesmässigt bred enkät med ett stort antal frågor och delfrågor (se vidare sidan 13). Rapporten syftar till att ge en övergripande sammanställning av enkätsvaren där fokus ligger på resultat som på olika sätt beskriver levnadsförhållanden hos kommunens unga, hur de mår och hur de förhåller sig till olika sociala och institutionella sammanhang. Den övergripande ansatsen är att genom enkätresultaten visa på olika slags indikatorer på social hållbarhet.

Ansatsen tillsammans med uppdragets omfattning innebär att rapporten summerar tendenser snarare än erbjuder fördjupande analyser. Det är också ett strategiskt val: rapporten ska utnyttja Lupp-undersökningens tematiska bredd och ge en bred bild av ungas levnadsförhållanden – snarare än att fokusera enskilda aspekter. Därtill är det i många sammanhang ett nödvändigt val: underlaget svarspersoner i en enskild kommun är många gånger för begränsat för att medge nedbrytningar av materialet i syfte att försöka besvara mer komplexa frågeställningar. I den kommande regionala rapporten och genom det regionala samarbetet kommer analyserna fördjupas och i högre grad kopplas till det aktuella forskningsläget. De lokala rapporterna refererar i en del fall till resultat från analyser av det större regionala svarsunderlaget.

Ett diskussionsunderlag

Avsikten med rapporten är ge ett *underlag för diskussioner* mellan kommunens unga, de tjänstemän och verksamheter som kommer i kontakt med ungdomarna och kommunens politiker. Enkätundersökningar ger aldrig någon absolut sanning. Analysunderlag och resultatbeskrivningar har svagheter i flera avseenden: alla unga har inte besvarat enkäten; alla deltagande respondenter har kanske inte förstått alla frågor eller har av ett eller annat skäl svarat slarvigt eller till och med oseriöst; enkätfrågor mäter inte alltid exakt vad de är tänkta att mäta; resultatbeskrivningar är av nöden ofta summariska och fokuserar generella mönster och kan därmed missa väsentliga undantag eller alternativa perspektiv. Dessa problem gäller kvantitativa frågeundersökningar generellt och är inget unikt för Lupp-undersökningen. Metodens svagheter till trots är den ändå svåröverträffad när det gäller att på ett förhållandevis enkelt och resurssnålt sätt kunna göra sig en övergripande och generellt giltig bild – av i det här fallet ungas levnadsförhållanden.

I läsningen av rapportens resultat bör fokus ligga på generella mönster och större skillnader mellan grupper, snarare än på detaljer och enskilda procentenheter. De övergripande mönster som framträder bör samtidigt tolkas med en kritisk hållning. Mot bakgrund av bortfallsproblematiken finns alltid anledning att ställa sig frågorna: Vad innebär det i just det här fallet att inte samtliga ungdomar (särskilt i gymnasiet) besvarat frågan? Finns det skäl att tro att de som inte svarat skulle ge en annan bild?

Samverkan mellan Göteborgsregionens sex kommuner bidrar till att stärka diskussionernas tolkningsram: resultaten för den enskilda kommunen kan relaterats till det sammantagna resultatet för det större svarsunderlaget från regionen. Genom att resultaten för Ale kommun i rapporten genomgående jämförs med den här regionala referenspunkten – hänvisat till som ”GR-underlaget”, ”GR-snittet” etc., – finns möjlighet att studera i vilken mån situationen för Tjörns kommuns unga liknar eller avviker från den i regionen mer generellt.

Jämförelser med Lupp 2007 och 2010

Ale kommun har genomfört Lupp-undersökningen två år tidigare: 2007 och 2010 (se vidare sidan 14). Enkätens frågor är i många fall jämförbara. I föreliggande rapport kommer möjliga tidsjämförelser göras för de frågor som fokuseras i rapporten.⁴

Resultat nedbrutna på flickor och pojkar

Resultaten redovisas löpande nedbrutna på flickor respektive pojkar. Därmed synliggörs genomgående eventuella skillnader i levnadsvillkor mellan flickor och pojkar, en förutsättning för allt jämställdhetsarbete. Regeringen lyfter fram könsuppdelad statistik som ”ett av de viktigaste verktygen för jämställdhetsintegrering”. Detta är också i linje med den nationella förordningens krav på statistikansvariga myndigheter, att ”individbaserad officiell statistik ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta”.⁵

Alla människor kan eller vill inte identifiera sig själva som antingen kvinnor/män, flickor/pojkar. Könnsfrågan i Ungdomsstyrelsens enkät har därför tre svarsalternativ: ”tjej”, ”kille” respektive ”annan könstillhörighet (*personer som inte är eller känner sig tillhöra könen tjej eller kille*)”. Det tredje alternativet har endast använts av ett fåtal individer⁶, och gruppen är därmed för liten för att kunna analyseras. Därtill kan svarsalternativet även användas av personer som av annan anledning inte vill beskriva sig i termer av kön, varmed en tolkning av gruppens svar försåras.⁷ Under bearbetningen av datamaterialet har det samtidigt visat sig att den här gruppen tenderar att ge mer ”negativa/alarmerande” svar rörande exempelvis hälsa/utsatthet/drogvanor. Det indikerar, med stöd från annan forskning, att gruppen generellt är särskilt utsatt⁸, vilket motiverar att den bör undersökas bättre med andra metoder.

Ungdomsperspektiv och ungdomars perspektiv

Ett av Lupp-undersökningens syften är att stärka ungdomsperspektivet på frågor som rör kommunens unga. Begreppet ungdomsperspektiv har flera möjliga tolkningar. Å ena sidan kan det handla om att fokusera på ungdomar i analyser, åtgärder, beslut etc., att beakta ungdomar som grupp och ta hänsyn till deras situation och behov. Å andra sidan används begreppet även i betydelsen ungdomarnas *egna* perspektiv, dvs. att barnen själva får komma till tals och beskriva sina behov utan att detta filtreras genom vuxnas förståelse av vad som är barnens bästa. I barnkonventionen (artikel 3) stadgas att principen om barnets rätt att komma till tals är underställd principen om barnets bästa. Bedömningen av vad som är ett barns eller en grupp barns bästa ska alltid göras av vuxna som har ansvar för beslutet. Utifrån de vuxnas ansvar kan

⁴ Resultaten som redovisas för 2007 och 2010 är framtagna av GR/FoU i Väst, för största möjliga jämförbarhet med redovisningarna av 2013 års resultat i föreliggande rapport. [En tidigare publicerad rapport över resultaten 2007 och 2010 finns tillgänglig på Ale kommuns hemsida.](#)

⁵ Se 17§ i *Förordning (2001:100) om den officiella statistiken* samt www.regeringen.se/sb/d/13278

⁶ Det rör sig om mellan 0 och 17 personer i kommunernas åk8-enkäter, mellan 0 och 9 personer i gy2-enkäterna – totalt 43 respektive 24 personer i svarsunderlaget sammantaget. Därtill valde 13 respektive 5 personer att inte besvara frågan.

⁷ Arbetet med datamaterialet har även indikerat att mer oseriösa enkätsvar inleds med att välja frågans tredje – för en del kontroversiella/spännande – svarsalternativ.

⁸ Se rapporten *Hon hen han – En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2.

barn och unga har olika roller med olika grad av inflytande på det beslut som ska fattas: informant, medaktör eller aktör.⁹

En undersökning som Lupp-enkäten involverar de unga i första hand som informanter, som källa till kunskap om deras situation. Beroende på hur undersökningens resultat används i utvecklingsarbetet kan rollen därefter utökas till att bli både medaktör och aktör.

Rapportens disposition

Föreliggande rapport är uppdelad i fem avsnitt:

- I Bakgrunden till Lupp 2013 i Ale kommun
- II Ungdomarnas situation enligt Ales unga
- III En övergripande tolkning av resultaten
- IV Nästa steg
- V Tabellbilaga

Möjligheten till fortsatta analyser av enkätmaterial

Kommunen äger datamaterialet från Lupp-undersökningen och har själv möjligheter att gå vidare i analyser och frågeställningar som enkätens material kan inbjuda till. Ungdomsstyrelsen har tillhandahållit datafiler som kan sammanställas och analyseras med hjälp av Excel, SPSS eller andra statistikprogram. Ungdomsstyrelsen tillhandahåller därutöver analysverktyget ”W-Lupp” som ställer mindre krav på statistiska förkunskaper.

Fortsatta analyser kan exempelvis gälla uppföljning av de textsvar som respondenterna gett på enkätens helt öppna frågor: efterfrågade fritidsaktiviteter; vad man vill påverka i kommunen; samt eventuella synpunkter som respons på den avslutande uppmaningen att förmedla ”något mer som din kommun borde veta för att göra kommunen bättre för unga”. Enkätfrågor med fasta svarsalternativ är alltid styrande – den här typen av textsvar kan därför ge ett viktigt komplement i form av mer fritt uttryckta åsikter, förslag och inblick i de ungas liv.

⁹ Se vidare *Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.0*, Göteborgs stad, 2011

Vad är Lupp?

Ungdomsstyrelsen har ansvar för att följa upp och analysera ungas livssituation inom de ungdomspolitiska huvudområdena. På lokal och regional nivå arbetar myndigheten med att stödja och utveckla det ungdomspolitiska arbetet. Inom det uppdraget är Lupp-enkäten – *lokal uppföljning av ungdomspolitiken* – ett årligt uppföljningsverktyg som ska hjälpa lokala verksamheter att bedriva sitt arbete baserat på aktuell kunskap om ungas situation, villkor och attityder. Ungdomarnas enkätsvar ska tjäna som underlag och inspiration för verksamhetsutveckling. Rätt använd är Lupp-undersökningen en grund för strategiskt och långsiktigt genomförande av den lokala ungdomspolitiken.

Den första Lupp-undersökningen genomfördes 2003¹⁰, i nio av Sveriges kommuner. 2013 års undersökning har genomförts av 29 kommuner.¹¹ Genom Lupp-enkäten kan kommunerna därmed jämföra sitt resultat med andra kommuners.

Inräknat 2013 års undersökning har drygt hälften av landets kommuner, 155 av 290, genomfört (minst) en Lupp-undersökning. Antalet deltagare ett enskilt undersökningsår är betydligt färre; under perioden 2005–2013 har det varierat mellan 22 och 43 kommuner. Det begränsade antalet deltagande kommuner ett enskilt år, tillsammans med variationen sett till vilka som deltar¹², innebär att det saknas ett meningsfullt ”riksgenomsnitt” att relatera till.

Lupp-enkäten riktar sig till tre åldersgrupper: högstadiungdomar, gymnasieungdomar samt ”unga vuxna” i åldrarna 19–25 år. De två första grupperna betyder i praktiken oftast elever i årskurs 8 respektive gymnasiet år 2. Skolungdomarna besvarar normalt enkäten i skolan, medan den äldsta gruppen nås genom befolkningsregistret. Liksom övriga deltagande GR-kommuner har Ales kommun begränsat genomförandet av Lupp 2013 till årskurs 8 och gymnasiet år 2.

Kommunerna ansvarar själva för genomförandet av datainsamlingen. Ungdomsstyrelsen tillhandahåller enkätverktyget – möjlig att distribuera i både webb- och pappersformat. Allt datamaterial lagras elektroniskt hos Ungdomsstyrelsen som sedan distribuerar det till kommunerna. Kommunerna ansvarar själva för hur de bearbetar materialet.¹³

Enkäten är uppbyggd efter sju tematiska avsnitt: fritid; skola; politik, samhälle, inflytande; trygghet; hälsa; arbete och framtid. Dessa teman speglar övergripande den nationella ungdomspolitikens fem delområden (se sidan 21). Lupp-enkäten är därmed en innehållsligt bred enkät, till skillnad från några andra ungdomsenkäter med nationell eller regional spridning såsom CAN:s drogvaneenkät¹⁴, GR:s Elevenkät¹⁵, KEKS enkät om mötesplatser för unga¹⁶.

Lupp-enkäten 2013 innehåller ett 70-tal frågor – eller färre i den utsträckning svaren inte genererar uppföljningsfrågor. Många av frågorna är uppdelade på delfrågor. Enkätfrågorna är i första hand utformade med fasta svarsalternativ, men även några helt öppna frågor ingår¹⁷. Alla frågor är frivilliga att besvara, även i enkätens webbformat.

¹⁰ Efter två pilotundersökningar 2001 och 2002.

¹¹ Utöver de sex GR-kommunerna i samverkan deltog ytterligare en kommun från Västra Götalands län: Uddevalla. Tio av de 29 kommunerna ingick genom en gemensam satsning i Region Gävleborg.

¹² En kommun har deltagit nio år (Ludvika), övriga som mest fyra år. Regionförbundet i Kalmar län och Region Gävleborg har vid två tillfällen vardera genomfört kommungemensamma satsningar.

¹³ Det enda kravet från Ungdomsstyrelsen är att någon form av rapport skrivs.

¹⁴ Se vidare: www.can.se/sv/Undersokningar/Skolelevers-drogvanor1/

¹⁵ Se vidare: www.grkom.se/u3

¹⁶ Se vidare: www.keks.se/dokumentation-och-uppfoljning/#motesplatsenkaten

¹⁷ Namnet på skolan man går på; var man bor (utformad på olika sätt i olika kommuner); saknade fritidsaktiviteter; frågor man vill påverka i kommunen där man bor samt möjligheten att komplettera med text om man svarat ”annat”. På enkätens sista sida återfinns också möjligheten att förmedla ”något mer som din kommun borde veta för att göra kommunen bättre för unga”.

Varför gör Ale kommun Lupp-undersökningen?

Bakgrund

I slutet av år 2006 gav Rådet för hälsa och trygghet i Ale ett uppdrag till kommunens folkhälsoplanerare, brottsförebyggare och drogförebyggaren att gemensamt göra någon form av ungdomsundersökning – i avsikt att ta reda på hur unga i Ale mår, i vilken utsträckning de använder droger, vad de gjorde på sin fritid och andra ungdomsrelaterade frågor. Man konstaterade att det då hunnit passera ungefär femton år sedan man senast frågat unga detta.

En arbetsgrupp tillsattes med representanter från olika verksamheter runt om i kommunen och man fann ett stort behov att få svar på dessa frågor, även inom skola, fritid samt individ- och familjeomsorg. Efter en inventering av tillgängliga uppföljningsverktyg föll valet på Lupp-undersökningen, motiverat av att dess ämnesmässiga bredd.

Lupp 2007 och 2010

År 2007 genomfördes den första Lupp-undersökningen på årskurs 8 och gymnasiets år 2. Från både politiskt och tjänstemannahåll värdesattes Lupp:ens förmåga att besvara många viktiga frågor och man insåg betydelsen av att resultatet måste omvandlas till tydliga politiska konsekvenser. Det växte fram en brett förankrad insikt i kommunen om det angelägna i att ungdomarna fick återkoppling på sina enkätsvar – en trovärdighetsfråga naturligtvis, men också för att visa att vuxenvärlden lyssnar och är intresserad av de ungas budskap.

Det beslutades att Lupp skulle genomföras var tredje år, och år 2010 gjordes en första uppföljning. Även denna gång togs resultaten av enkäten väl tillvara. Exempelvis har vid en särskilt anordnad dag, ”En dag i demokratins tecken”, resultaten från både 2007 och 2010 års undersökningar diskuterats gemensamt mellan unga, tjänstemän och politiker.

Olika insatser har gjorts som ett direkt svar på resultaten från Lupp 2007 och 2010, som särskilt tagit fasta på ungdomars känsla av otrygghet, deras behov av sysselsättning och deras möjlighet att få vara med och påverka. Några konkreta åtgärder kan nämnas: Ungdomarna har fått ett fritidskort för att kunna ta sig kollektivt mellan kommunens orter, enligt ett behov uttryckt i 2007 års enkät. Det anställdes fler fältanknutna socialsekreterare för att öka tryggheten utomhus, då många efterlyste fler vuxna synliga ute. Ett nytt och bättre utformat Ungdomsråd bildades för att lyfta ungdomsfrågorna och främja demokratin. I skolan har införts olika metoder för att stärka både flickor och pojkar, då enkätresultaten visat att en del unga, särskilt flickor, mår dåligt och känner sig stressade.

Inför 2013 års Lupp-undersökning var det ytterligare fem kommuner i Göteborgsregionen som valt att delta, och Ale beslutade sig för att vara med i den gemensamma samverkan som inleddes, med stöd från GR/FoU i Väst. En bidragande orsak var att Ale gymnasium inte längre har kvar sina nationella program, vilket krävde nya sätt att tänka och arbeta för att nå ut till gymnasieungdomarna.

Resultatredovisningen i föreliggande rapport inkluderar jämförelser med resultaten från 2007 och 2010 års undersökningar för de frågor som fokuseras i rapporten.

Målet med Lupp 2013

De övergripande målen med Lupp 2013 är desamma som med tidigare Lupp-undersökningar: att få reda på hur kommunens ungdomar mår och vad de ägnar sig åt – och samtidigt låta kommunens ungdomar ge *sin bild* av hur de lever och upplever sitt liv.

Resultaten från undersökningen öppnar dörrar för att ge unga ytterligare forum för att delta i kommunens ungdomspolitiska arbete och därmed öka chanserna att göra sina röster hörda och att få vara med och påverka.

Sammanfattningsvis kan målen med Lupp 2013, gemensamma för samtliga sex GR-kommuner inom nätverket, beskrivas enligt följande:

- Öka kunskapen och väcka fördjupande frågor om ungas situation och behov
- Stärka ungdomsperspektivet och ungdomars perspektiv på kommunala frågor
- Stärka dialogen med kommunens unga utifrån ett gemensamt diskussionsunderlag
- Stärka dialogen mellan tjänstemän och politiker
- Skapa underlag för politiska beslut, kommunala mål, handlingsprogram och strategier
- Skapa underlag för verksamheters planering/insatser/projekt
- Främja samverkan mellan kommunens verksamheter och mellan kommuner

Lupp 2013: genomförande, kvalitet och trovärdighet

Planeringen

Regionalt

Mot bakgrund av tidigare regionalt samarbete kring Lupp-undersökningen skapades ett nätverk mellan de sex kommuner som var intresserade av att genomföra undersökningen 2013. Till detta har de enskilda kommunerna organiserat egna grupperingar för det lokala arbetet.

Det mellankommunala nätverket har lyft frågor och diskuterat erfarenheter som inneburit såväl ett utbyte av framgångsrika metoder som beredskap för att hantera potentiella problem kopplade till planering och genomförande av undersökningen.

Ganska snart uppstod ett gemensamt intresse av att få stöd i analys och rapportskrivning samt en koppling till forskning. I detta syfte kontaktades GR/FoU i Väst utifrån sin tidigare erfarenhet inom området. I nätverket, som därefter kom att inkludera även GR/ FoU i Väst, har frågor kunnat lyftas och lösas gemensamt under arbetets gång. Det har i första hand rört förankringsarbete, genomförande och avrapportering, men även vidare diskussioner har förts om Lupp-undersökningens roll i ett större sammanhang av kommunernas strukturerade arbete med ungdomsfrågor.

Lokalt

När Lupp gjordes år 2007 ansvarade en arbetsgrupp tillsammans för hela genomförandet. Även om det arbetssättet hade sina fördelar, blev resultatet av en utvärdering att man inför Lupp 2010 beslutade att två projektledare skulle hålla i arbetsprocessen. Till projektledare utsågs ungdomslots Sven Nielsen och brotts- och säkerhetshandläggare Lotti Klug – och samma två personer har varit projektledare för Lupp 2013. Till sitt förfogande har projektledarna en operativ arbetsgrupp bestående av personer från olika verksamheter: drogförebyggare Thomas Berggren; folkhälsoplanerare Birgitta Fredén; fältanknutna socialsekreterare Jennie Hult och Alexander Burevik Törnqvist samt rektor Aida Jovicevic.

Det krävs mycket förberedelser för att kunna genomföra Lupp-undersökningen med ett gott resultat. Det kräver till exempel samverkan mellan utförarna och skolan där eleverna finns.

Erfarenheterna från de två tidigare genomförda undersökningarna har varit värdefulla på flera sätt. Den projektplan som utformades första gången Lupp genomfördes 2007, och återanvändes 2010, har använts även i 2013 års Lupp-undersökning – om än med vissa revideringar. Att arbetet med Lupp 2013 i mycket har kunnat vila på en beprövad planering har underlättat strukturen i arbetet, och erfarenheterna har gjort det lättare att anpassa arbetsmetoderna efter rådande omständigheter. Samverkan inom den regionala gruppen har också på flera sätt avlastat det lokala arbetet med Lupp 2013.

De två tidigare undersökningarna har gjort Lupp:en till ett känt ”varumärke” i kommunen, som de involverade känner till innebörden av. Även om det har varit en stor fördel har även inför 2013 års undersökning lagts tid och arbete på förankring hos berörda lärare och tjänstemän samt på att engagera ungdomarna i processen.

Lokaltidningen *Alekuriren* – som en gång i veckan delas ut till alla hushåll i Ale – har varit en viktig aktör. Genom tidningen har rapporter om det pågående Lupp-projektet kunnat spridas till allmänheten. Den vägen har man också kunnat nå de av kommunens ungdomar som studerar på skolor utanför kommunen.

Urval

Undersökningen har omfattat samtliga elever i grundskolans årskurs 8 och i gymnasiets andra år, oavsett om det går i skola i Ale kommun eller inte.¹⁸ Ungdomar som inte går i skolan är inte representerade i underlaget, en avgränsning till följd av att elevregistret har använts som urvalsram.¹⁹ Enkäten riktades till ett totalurval av den definierade målgruppen av skolelever. Urvalets storlek och svarsfrekvens beskrivs på sidan 19.

Fältarbetet

För att introducera eleverna i årskurs 8 till att förstå varför Lupp är viktigt, besöktes samtliga klasser i sällskap med två gymnasieungdomar från årskurs två från Barn- och fritidsprogrammet på Mimers Hus, Kungälv. Eleverna fick möjligheter att ställa frågor och inspiration till hur de via Lupp kan göra sina röster hörda och få vara med och påverka i sin vardag. Två engagerade gymnasielever i årskurs 2, som själva deltagit i Lupp-undersökningen i högstadiet, bidrog till ytterligare inspiration för de yngre eleverna genom att de skapade en grupp på Facebook som andra elever kunde gå in och ”gilla” samt få information om undersökningen och skäl till varför det är viktigt som ung att medverka.

I gymnasiet var förutsättningarna annorlunda, i och med att kommunen inte längre har något gymnasium med nationella program och de flesta gy2-ungdomarna går i en gymnasieskola i en annan kommun. Vårdnadshavarna till dessa elever fick ett brev där de ombads att uppmana sina ungdomar att fylla i enkäten.

Rektorerna på samtliga högstadieskolor bestämde sig för att genomföra undersökningen på samma dag, ungefär som vid ett nationellt prov. Enkäten i årskurs 8 genomfördes måndagen den 11 november. Elever som av olika anledningar var frånvarande denna dag fick en ny chans fram till början av december. Åk8-enkäten har alltså i huvudsak genomförts genom skolorna på skoltid, under klassföreståndarnas ansvar. Eleverna besvarade enkäten via en digital länk, gemensam för samtliga åk8-respondenter.

Enkäten riktad till gy2-eleverna distribuerades i huvudsak per post till hemadressen – det gällde alla elever som inte går i kommunens gymnasieskolor. I brevet fanns även en digital länk (gemensam för samtliga gy2-respondenter), för att ge eleverna möjlighet att fylla i enkäten på nätet om de föredrog det. En påminnelse skickades ut efter cirka två veckor. De gy2-elever som går på något av kommunens gymnasier besvarade enkäten i skolan, i huvudsak under dagarna 12–15 november, men några svarade senare. Det sista enkätsvaret inkom den 3 december.

Datahanteringen

Ungdomsstyrelsen ansvarar för webbenkätens tekniska lösningar. Två länkar distribuerades till de deltagande kommunerna, en för åk8- och en för gy2-respondenterna – det vill säga en gemensam länk för samtliga i vardera åldersgrupp. Att enkätlänken inte är unik för den enskilda respondenten innebär att en person i teorin har möjlighet att gå in via länken och delta flera gånger – en risk som dock får bedömas som liten.

Kommunerna meddelar Ungdomsstyrelsen när deras insamlingsarbete är avslutat. Därefter gör Ungdomsstyrelsen en övergripande kvalitetskontroll av det insamlade enkätunderlaget i det att man tar bort helt tomma enkätsvar (se dock nedan), varefter enkätfilerna levereras till respektive kommun som därefter äger materialet och själva svarar för alla analyser av materialet – ibland genom att lägga ut det på externt uppdrag, som i det här fallet.

¹⁸ Särskoleelever har ingått i urvalet. Elever som går IM-språk-programmet på Ale gymnasium har av misstag inte inkluderats; gruppen kommer att inkluderas i kommande Lupp-undersökningar.

¹⁹ Detta berör 8 personer. Vid nästa Lupp-undersökning är avsikten att denna grupp ska inbjudas att delta.

GR/FoU i Väst har gjort vissa revideringar av de ursprungliga datafilerna. Det handlar i första hand om bortrensning av några helt ”tomma case” samt justering av vissa variabler där svarsbortfall och ”annat-svar” i vissa fall har varit möjliga att koda om till analyserbara uppgifter utifrån respondentens textsvar (exempelvis vilken skola respondenten går på och i vilken kommun/område hen bor i).²⁰

In- och utpendlande ungdomar

En undersökning där målgruppen är kommunens invånare i gymnasieåldern innebär en del logistiska utmaningar. Så länge insamlingen görs via skolan, det vill säga det normala tillvägagångssättet för Lupp-undersökningen, kommer den normalt inkludera även elever som inte bor i kommunen. Det ”problemet” går att kontrollera för genom att i förväg sälla bort dessa eller genom att i dataunderlaget inkludera en variabel rörande boendekommun. De externa eleverna är naturligtvis värdefulla att inkludera sett ur ett skolverksamhetsperspektiv.

Värre är att man genom kommunens skola/skolor inte når de elever som pendlar ut till någon annan kommuns gymnasium, ett problem som därtill är svårare att lösa. Pappersenkäter eller information med länkar skickade till de ungas hemadress kräver extra administration och resurser och fungerar därtill normalt sämre än insamling i ett klassrumssammanhang. Ale har använt sig av hemutskick i syfte att nå de utpendlande eleverna, och som vi ska se med viss framgång, men det kan vara mer effektivt att försöka nå dem via grannkommunernas skolor.

Här underlättar ett regionalt samarbete kring undersökningen, vilket också var ett av skälen bakom den regionala Lupp-satsning som sex GR-kommuner nu genomfört. Därmed kan svarsunderlaget till grund för de enskilda kommunanalyserna på gymnasienivån kompletteras med utpendlande elever som fångats upp av någon av de fem övriga kommunernas insamlingsarbete.²¹ För Ales del innebär det att svarsunderlaget av Ale-invånare utökades från 111 till 172 elever.²²

I föreliggande rapport görs beskrivningar och analyser av gy2-eleverna, om inget annat framgår, genomgående ur ett invånarperspektiv: en beskrivning av Ales ungdomar som går andra året på gymnasiet. Det avsnitt som rör skolan kompletteras emellertid med analyser även ur ett verksamhets-/brukarperspektiv: en beskrivning av Ales samtliga gy2-elever oavsett var de bor (se vidare sidan 33).

På högstadienivån har datafilen med det insamlade svarsunderlaget använts i sin ursprungliga form. Även om in- och utpendlande elever förekommer även här är det relativt ovanligt, och underlaget har därför bedömts spegla Ales åk8-elever tillräckligt väl.²³

Pendlingsförhållanden gör en bred regional samverkan starkt önskvärd även kring kommande Lupp-undersökningar. Det gäller inte minst inom GR-regionen där elevernas rörlighet över kommungränserna främjas genom en regiongemensam gymnasieintagning. Det innebär också att Lupp-enkäten skulle kunna utvecklas för att förbättra kommunernas förutsättningar att samlas i kunskap om sina pendlare skolungdomar.

²⁰ För Ales del har gy2-filen reducerats på en svarsperson som lämnat uppenbart orimliga/inkonsekventa uppgifter.

²¹ Baserat på de sex deltagande kommuners datafiler har GR/FoU i Väst skapat en gemensam datafil över samtliga insamlade gy2-ungdomars svar. Två variabler har skapats för ”boendekommun” respektive ”skolkommun” för att kunna anpassa analysunderlaget efter analysperspektivet. Lupp-enkäten riktad till gymnasieungdomar innehåller en fråga ”Bor du i samma kommun som du går i skola i?”, som emellertid tagen för sig inte har fungerat heltäckande/helt tillförlitligt.

²² Merparten av tillskottet härrör från Kungälv's Lupp-insamling via Mimers Hus (54 elever), men svarspersoner erhöles även från Kungsbacka och Mölndal (3 elever vardera) samt Härryda (1).

²³ Därtill saknar åk8-enkäten uppgift om hemkommun och inkluderar enbart postnummer, vilket många elever inte har kunnat eller inte valt att uppges.

Svarsfrekvensen och bortfallet

Ale kommun har över 300 ungdomar som går i årskurs 8. Svarsfrekvensen i denna grupp var totalt 90 procent; för de fem skolorna i kommunen varierade den mellan 81 och 98 procent. Flickorna svarade i större utsträckning än pojkarna, varmed svarsfrekvensen skiljer 6 procentenheter mellan dem (se bilagans tabell 1).

Kommunen har ungefär lika många ungdomar som går i andra året på gymnasiet. Här var svarsfrekvensen dock väsentligt lägre, totalt 51 procent. Det sämre resultatet bottnar i en väsentligt mindre svarsbenägenhet bland de ungdomar som pendlar till en annan kommuns gymnasieskola, och som i huvudsak har kontaktas brevvägen.

I den lilla grupp Ale-ungdomar som går på någon av kommunens två gymnasieskolor besvarade nästan samtliga enkäten (97 procent) – och samma resultat gäller även inräknat de elever som pendlar in från någon annan kommun. Bland de utpendlande gy2-ungdomarna var svarsfrekvensen lite högre för gruppen som går på Mimers Hus i Kungälv, och som därmed omfattats av det regionala Lupp-arbetet: 63 procent.

Precis som i åk8 svarade flickorna i gy2-gruppen i större utsträckning än pojkarna – skillnaden uppgår till 9 procentenheter (se bilagans tabell 1).

Svarsfrekvensen i åk8 och gy2

	Antal enkätsvar	Antal elever	Svarsfrekvens i procent
Årskurs 8	287	319	90
Ales gy2-invånare	172	339	51
...varav på kommunens egna gymnasier ¹	30	31	97
...varav på Mimers Hus (Kungälv)	56	89	63
...varav på annan kommuns gymnasium	85	219	39
Ales samtliga gy2-elever	36	37	97

Se vidare bilagans tabell 1.

¹ Avser Läringsgymnasiet samt Ale Gymnasiums IM-program. Uppgiften om antalet elever/svarsfrekvens är ungefärlig (se vidare bilagans tabell 1.)

De övergripande resultaten kan relateras till Lupp-erfarenheterna från landet som helhet. Enligt Ungdomsstyrelsens sammanställning²⁴ var den genomsnittliga svarsfrekvensen 2013 cirka 87 procent i högstadiet och cirka 64 procent i gymnasiet.

Bortfallets innebörd

Den varierande svarsbenägenheten i olika grupper innebär att dessa är över- eller under-representerade i det svarsunderlag som ligger till grund för rapportens beskrivningar och analyser.

När det gäller kön, där flickorna alltså genomgående svarat i lite högre grad än pojkarna, är skevheten i åk8:s svarsunderlag dock försumbar (se bilagans tabell 2). Även för gymnasie-

²⁴ Erhållen av Maria Billinger 2014-03-17. Uppgifterna anges som ungefärliga till följd av en del osäkra uppgifter från kommunernas sida.

gruppen är effekten tämligen begränsad: i svarsunderlaget utgör flickorna 56 procent mot 52 procent i verkligheten. Sett till samtliga elever vid kommunens egna gymnasier – som beskrivs i rapportens Skola-avsnitt (se sidan 33) – växer skevheten till 10 procentenheters överrepresentation: flickorna utgör 51 procent av svarsunderlaget mot 41 procent av verklighetens elever (uppgifter är dock osäkra; se kommentar till bilagans tabell 1).

En annan faktor där svarsunderlaget kan jämföras med verklighetens Aleungdomar är, för åk8, boendeområde. Det visar sig att svarsunderlaget speglar ungdomarnas geografiska spridning väl (se bilagans tabell 2). De boende i Älvängen är något underrepresenterade (med fyra procentenheter), men utan att någon enskild ort är överrepresenterad i samma grad.

Utöver de bakgrundsfaktorer som belysts ovan finns genom enkäten inga demografiska eller socioekonomiska uppgifter som enkelt går att relatera till elevstatistiken.

Desto viktigare att betona är att rapportens resultat rörande gy2-ungdomarna måste tolkas i ljuset av att nästan varannan person alltså har avstått från att medverka, och att inkomna svar ger en förstärkt röst åt eleverna på Ales egna gymnasier. De elever som pendlar ut till någon annan kommuns gymnasieskola, undantagna de som går på Mimers Hus, är underrepresenterade med 15 procentenheter: medan de utgör 65 procent av ungdomarna i verkligheten utgör de bara hälften av svarsunderlaget (se bilagans tabell 2). Det är rimligt att anta att gymnasieresultaten därmed något riskerar att överskatta en berördhet av – och ett intresse för – kommunens angelägenheter.

Utöver en mer begränsad benägenhet att besvara enkäten hos pendlare ungdomar är kännedomen mycket begränsad om vad som kan ligga bakom såväl ”naturligt” bortfall som en ovilja att delta. Särskilt i den mån bortfallet är kopplad till skolfrånvaro finns det anledning att betona att enkätresultaten riskerar att underskatta sådant som bristande hälsa och drogvänor²⁵ men tvärtom överskatta engagemang i såväl skolfrågor som vidare samhällsfrågor.

Internt bortfall

Utöver bortfallet i form av de som avstått att besvara enkäten som helhet finns det anledning att notera att även enskilda frågor kan vara behäftade med en bortfallsproblematik. Det gäller i första hand frågor om intressen, engagemang och vanor, där svarsbortfall kan vara resultatet av att respondenten är just mindre intresserad av eller engagerad i det frågan rör. GR/FoU i Väst har följt Ungdomsstyrelsens linje att, i frågor med flera svarsalternativ, konsekvent exkludera det interna bortfallet ur svarsunderlaget. Detta riskerar dock att överskatta attityder/beteenden i de fall bortfallet är stort.²⁶ I Ales fall utgör svarsbortfallet på enskilda frågor i flera fall upp mot 6–9 procent, i något enstaka fall 12 procent (kommenteras i berörd tabell). Antalet svar till grund för redovisade procenttal redovisas genomgående i diagram och tabeller, möjliga att jämföra med det totala antalet enkätsvar (se tabellen ovan).

Samma risk för felskattningar gäller vid bortfall på den typ av frågor där respondenten kan välja ett eller flera svar. I dessa fall varierar det hur Ungdomsstyrelsen har hanterat en helt överhoppad fråga. I rapporten anges i dessa fall GR/FoU i Västs tillvägagångssätt i de enskilda analyserna.

²⁵ Se rapport om CAN:s drogvaneundersökning: Nina Sommerstad (2013) *Drogvänor i Västra Götaland Årskurs 9 och gymnasiet, år 2 2013*, Uppdragsundersökning nr 36, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

²⁶ Det gäller exempelvis en fråga om fritidsaktiviteter, där enskild överhoppade delfrågor tenderar att höra samman med att respondenten mer sällan eller aldrig gör det frågan gäller, eller frågor om (o)trygghet i olika miljöer, där den som hoppar över en enskild delfråga kan göra det utifrån att man saknar erfarenhet av miljön (och därmed inte känt sig trygg/otrygg) – varmed tryggheten/otryggheten bland ungdomarna riskerar att överskattas beroende på ur vilken vinkel resultaten redovisas.

Resultaten från Lupp 2013 – en beskrivning av ungas levnadsvillkor

Ungdomspolitikens mål

Den nationella ungdomspolitik som den är formulerad är uppdelad i fem huvudområden: utbildning och lärande; arbete och försörjning; hälsa och utsatthet; inflytande och representation; samt kultur och fritid. Det övergripande målet för Sveriges ungdomspolitik är att alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha verklig tillgång till inflytande och verklig tillgång till välfärd.²⁷ Ett antal delmål specificeras, rörande såväl skola, arbete, kriminalitet, demokrati och kultur.

Oavsett målområde ska fyra centrala perspektiv beaktas: ungdomar är en resurs; ungdomar har rättigheter; ungdomar ska stödjas i riktning mot självständighet och oberoende; samt ungdomar är olika. I sin strategi för ungdomspolitik²⁸ slår regeringen fast ett antal behov som unga har, varav flera delas med den övriga befolkningen:

- Tillgång till en god utbildning
- Tillgång till en meningsfull fritid
- Möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden
- Möjligheter att etablera sig på bostadsmarknaden
- De bästa förutsättningarna till goda levnadsvillkor, utveckling och aktivt deltagande i samhället
- Möjlighet att kunna förverkliga sina egna planer och ambitioner
- Stöd till självständighet och oberoende

Indikatorer på ungas levnadsvillkor

Utifrån de nationella mål som finns, hur ser ungas levnadsvillkor ut? Har dagens unga verklig tillgång till inflytande och välfärd? Genom att arbeta med indikatorer som hålls konstanta över tid skapas möjligheten att – i relation till de ungdomspolitiska målen – inom olika områden ställa sig frågorna om dagens situation är acceptabel och om utvecklingen går åt rätt håll.

Lupp-enkäten är *ett* verktyg för landets kommuner, stadsdelar och regionala aktörer för att, på helt frivillig väg, kunna följa upp lokala förhållanden och besvara den här typen av frågor. Det finns förstås flera möjligheter, inte minst på nationell nivå där olika aktörer arbetar med att både ta fram och följa olika typer av indikatorer på ungas levnadsvillkor.²⁹

²⁷ Se vidare: www.regeringen.se/sb/d/2479; www.ungdomsstyrelsen.se/sveriges-ungdomspolitik. En ny ungdomspolitik är under utarbetande. Förslaget till nytt övergripande ungdomspolitiskt mål lyder: Ungdomar ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

²⁸ Se regeringens skrivelse (2009/10:53) *En strategi för ungdomspolitik*.

²⁹ Ungdomsstyrelsen har regeringens uppdrag att följa upp utvecklingen av ungas livsvillkor i relation till de ungdomspolitiska målen, en kartläggning som handlar om ”allt från boende till alkoholkonsumtion” och görs i samarbete med andra myndigheter och Riksidrottsförbundet. Den stora bredden av uppgiftslämnare speglar helhetssynen på ungdomspolitik – som något som går på tvärs över andra politikområden. I den årliga rapportserien *Ung idag* redovisas olika indikatorers utveckling över tid – indikatorer baserade på både registerdata över mer objektiva förhållanden och enkätresultat grundat på ungas subjektiva uppgifter. För uppgifterna står en lång rad offentliga aktörer, inklusive Ungdomsstyrelsen självt. Se vidare: www.ungdomsstyrelsen.se/uppfoljning-ungdomspolitik

Det ideella Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) – med Sveriges kommuner och landsting (SKL) och svenska staten som föreningens två medlemmar – har utvecklat *Kommun- och landstingsdatabasen* (Kolada), med möjlighet att följa kommunernas och landstingens verksamheter från

Gemensamma nämnare i många sammanställningar av indikatorer är mått på socioekonomiska resurser, utbildningsnivå, fysisk och psykisk hälsa samt alkohol- och drogvanor.

Ungas levnadsvillkor – en fråga om social hållbarhet

Gemensamt för många av de indikatorer som tagits fram och används för att följa utvecklingen av ungas levnadsvillkor är att de till stora delar kan sägas mäta graden av förutsättningar för en hållbar utveckling i samhället. Utan hänsyn till ungas behov, levnadsvillkor och framtidsvisioner kan samhället svårtligen utvecklas på ett verkligt hållbart sätt.

Begreppet hållbar utveckling brukar beskrivas utifrån tre perspektiv: ekologiskt, ekonomiskt och socialt. Perspektiven förutsätter varandra för att det ska kunna skapas en långsiktig och hållbar samhällsutveckling som inte äventyrar kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.³⁰ Social hållbarhet kan definieras på lite olika sätt. Tre aktörers definitioner är särskilt relevanta för Göteborgsregionens kommuner:

– Sveriges kommuner och landsting (SKL) definierar social hållbarhet som ”att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls”, där behoven beskrivs som ”nära förknippade med människors livsvillkor och hälsa” och hälso-dimensionen betonas ur ett uttalat jämlikhetsperspektiv.³¹

– Även Västra Götalandsregionen (VGR) utgår i sitt arbete med social hållbarhet i hälsa och jämlikhet, och knyter an till ett antal andra nyckelbegrepp: uppväxtvillkor, utbildning, arbete, delaktighet, levnadsvanor och välfärd.³²

– Länsstyrelsen i Västra Götalands län definierar ett socialt hållbart samhälle som ett samhälle där ”grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och att inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer” – och fokuserar därmed tydligt på individens rättigheter.³³

Förutsättningar för en god hälsa

En god och jämlik hälsa är alltså en gemensam nämnare i centrala aktörers hållbarhetsarbete inom regionen. En rapport som rönt mycket uppmärksamhet under senare år är Världshälsoorganisationens (WHO:s) *Closing the gap in a generation* från 2008, ofta kallad *Marmot-rapporten*³⁴, som ur ett globalt perspektiv slår fast att ”social orättvisa dödar människor i stor skala” och betonar vikten av ett helhetgrepp på samhällsstrukturer och levnadsvillkor för att kunna åstadkomma en förändring.³⁵

år till år. Databasen innehåller över 3 000 insamlade nyckeltal ”om resurser, volymer och kvalitet i kommuners och landstings alla verksamheter”, baserat på nationell statistik från statistikansvariga myndigheter och andra källor, med gott om indikatorer rörande barn och unga. (Se vidare: www.kolada.se)

³⁰ Begreppet hållbar utveckling introducerades i Brundtlandkommissionens rapport från 1987 *Vår gemensamma framtid*, där också sambanden mellan sociala, ekonomiska och ekologiska orsaker och effekter betonades.

³¹ www.skl.se/vi_arbetar_med/halsaochvard/folkhalsa/motesplats-social-hallbarhet/samling-for-social-hallbarhet

³² www.vgregion.se/upload/Folkh%c3%a4lsa/f%c3%a4mlik%20h%c3%a4lsa/dokument/Samling_for_social_hallbarhet_130924.pdf

³³ www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2013/2013-22.pdf

³⁴ Efter professor Sir Michael Marmot som ledde arbetet med rapporten.

³⁵ “Social injustice is killing people on a grand scale.”, hämtat från förordet i rapporten *Closing the gap in a generation – Health equity through action on the social determinants of health*, WHO, Commission on Social Determinants of Health, Final report – executive summary, 2008.

Vad i samhällsstrukturer och levnadsvillkor bör då fokuseras i arbetet för att stärka folkhälsan, och inte minst för att stärka *ungas* hälsa och möjligheter till ett gott liv?

Ibland skiljer man på strukturella faktorer (exempelvis samhällsekonomi, kultur och miljö); livsvillkor (den materiella och sociala kontext som omger människor, sett till sådant som boende, utbildning, arbetsmarknad, hälso-/sjukvård); levnadsvanor samt sociala nätverk och relationer.³⁶ På dessa olika nivåer är några av nyckelfaktorerna för barns och ungas hälsa och utveckling: ekonomiska villkor; ställning på arbetsmarknaden; studienivå; boendemiljö; skolmiljö; demokratisk och social delaktighet; erfarenheter av diskriminering; fysisk aktivitet; matvanor; sexualvanor; användning av alkohol, tobak, narkotika och dopningspreparat.³⁷

Påverkan kan vara både direkt och indirekt. De socioekonomiska förutsättningarna sätter ramarna för individens livsvillkor, vilket i sin tur tenderar att påverka levnadsvanor och livsstil, vilken i sin tur påverkar hälsa och välbefinnande.

Indikatorer på social hållbarhet i Lupp 2013

Lupp-enkätens frågor erbjuder många möjliga indikatorer på social hållbarhet. De frågor som direkt kan knytas till begreppet rör:

- livstillfredsställelse
- nöjdhet med relationer
- aktiviteter att fylla fritiden med
- ekonomiska hinder till fritidsaktiviteter/social delaktighet
- föreningsmedlemskap
- skolmiljö
- inflytande i skolan
- inflytande på kommunens verksamhet
- utsatthet för brott/hot
- upplevelse av (o)trygghet
- erfarenheter av mobbning/utfrysning
- erfarenheter av orättvis behandling
- hälsa och hälsobesvär
- motionsvanor
- användning av tobak, alkohol, droger, dopningspreparat
- framtidssyn

Det är också dessa frågor som utgör kärnan i den här rapportens beskrivning av enkätresultaten.

³⁶ Se modellen hos Dahlgren, G. & Whitehead, M. (1992) *Policies and strategies to promote social equity in health: Background document to WHO – Strategy paper for Europe*. World Health Organization, Copenhagen. Modellen används i exempelvis *Barn och unga 2013 – utvecklingen av faktorer som påverkar hälsan och genomförbara åtgärder* (2013), Statens folkhälsainstitut.

³⁷ Se exempelvis rapporten *Barn och unga 2013* enligt noten ovan.

Ungdomarnas situation enligt Ales unga

Fritid

Behovet av en meningsfull fritid är allmänmänskligt, och för unga kanske särskilt stort. När ungdomar tillfrågas om vilka livsområden som uppfattas viktiga rankas fritiden vanligen högt. I Ungdomsstyrelsens undersökning från 2013 värderades fritiden hos äldre ungdomar och unga vuxna som ”viktigast just nu” – före andra områden som parförhållande, fast arbete och att bilda familj.³⁸

Ett av den nationella ungdomspolitikens centrala mål är att möta ungdomars behov av meningsfull fritid.³⁹ Enligt denna ska unga i sina fritidsaktiviteter ha ”tillgång till inflytande och genom aktiviteterna uppmuntras att delta i ett demokratiskt samhälle samt till att förbättra sin hälsa”.⁴⁰

I bästa fall kan fritiden utgöra en arena där unga kan utveckla sina intressen, pröva förmågor och roller samt få känna delaktighet i frågor som rör dem. Fritiden kan på det viset bidra till att leda unga mot självständighet och oberoende. Genom fritiden får unga också möjlighet att bygga upp sitt ”sociala kapital”, förmågan att fungera och etablera sig i olika sociala miljöer och nätverk, som på olika sätt kan vara till nytta och stöd i utvecklingen mot vuxenlivet, exempelvis vid inträdet på arbetsmarknaden.

Vad som utgör en meningsfull fritid kan dock diskuteras, och åsikterna kan variera beroende på vem man frågar. Ungdomarna själva delar exempelvis inte självklart sina föräldrars uppfattning. Personer som professionellt arbetar med unga, eller vuxna som möter unga genom ideellt engagemang, kan ha ytterligare uppfattningar om vad ungdomars fritid borde innehålla. Begreppet meningsfull fritid kan delas in i några centrala dimensioner som tillsammans främjar ungas utveckling i lokalsamhället. Det handlar om ungas möjlighet på fritiden till:

- Utveckling och lärande (formellt och informellt)
- Social gemenskap och/eller samhörighet
- Delaktighet där unga tas i anspråk som resurser
- Utveckling av en god hälsa

Forskningen visar att en *strukturerad* fritid, där unga med tillgång till olika utvecklande aktiviteter som erbjuder respons från en vuxennärvaro, generellt bidrar till ungas positiva utveckling. Frånvaron av strukturerad fritid – där mycket tid tillbringas oplanerat utan vuxennärvaro – höjer tvärtom risken för destruktiva beteendemönster.⁴¹

Fritiden är på flera sätt viktig för ungas livsvillkor och rymmer många bestämningsfaktorer för hälsan, med dess varierande grad av fysisk aktivitet, drogvanor, kamratrelationer, känsla av samhörighet och delaktighet i samhällslivet (se sidan 23). Samtidigt som ungas livsstil påverkar både objektiv hälsa och subjektivt välbefinnande, påverkas livsstilen i sin tur i hög grad av de livsvillkor som sätts av ekonomiska förutsättningar, utbildningsgrad och sociala förhållanden. Det är därför viktigt att ta hänsyn till sociala och socio-ekonomiska aspekter vid utformande av en lokal ungdomspolitik inom fritidsområdet.

³⁸ Se *Fokus 13 – Analys av ungas jämställdhet*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:4, s. 17.

³⁹ Se regeringens skrivelse (2009/10:53) *En strategi för ungdomspolitik*.

⁴⁰ Se *Ung idag 2013 – En beskrivning av ungdomars villkor*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:2, s. 203.

⁴¹ Mahoney, J. L. & Stattin, H. (2000) “Leisure Activities and Adolescent Behavior: The Role of Structure and Social Context” i *Journal of Adolescence*, 23(2), s. 113–127.

Fritidsutbudet

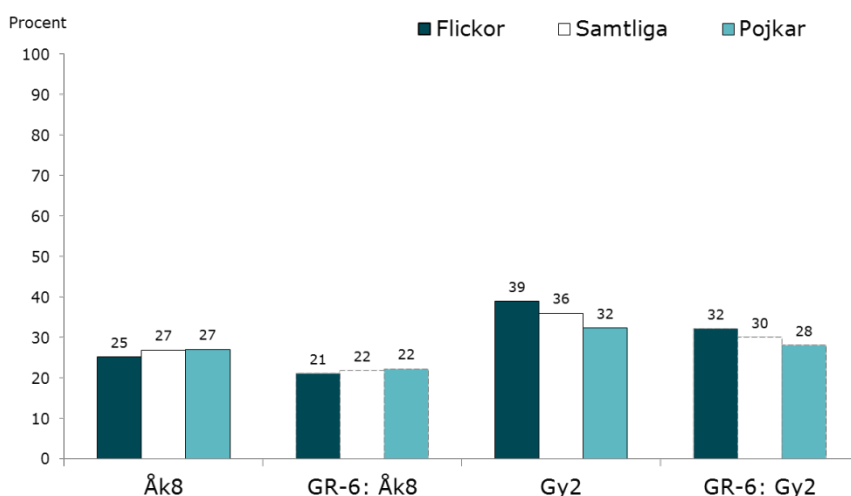
En grundläggande förutsättning för att kommunens unga ska kunna ha en meningsfull fritid är att det finns något att ta sig för och, i ett nästa steg, att individen har förutsättningar att utnyttja utbudet. I Lupp-enkäten får de unga själva värdera fritidsutbudet de möter, i helt allmänna ordalag utan att det knyts till någon specifik miljö eller sammanhang: ”Hur mycket finns det att göra på fritiden?”. Frågan mäter rimligen både synen på det lokala, konkreta fritidsutbudet och en attityd inför den egna situationen.

Ungefär var fjärde elev i åk8 anser att fritidsutbudet är för litet (27 procent). I gy2 växer den totala andelen kritiska till över en tredjedel (36 procent), hos flickorna ännu lite fler. Ales ungdomar är i båda åldersgrupper lite mer missnöjda med fritidsutbudet än ungdomarna i det totala ”GR-underlaget”.

För litet fritidsutbud

Frågan lyder: *Hur mycket finns det att göra på fritiden?*, med svarsalternativen: *Det finns väldigt mycket att göra; ... ganska mycket att göra; ... ganska lite att göra; ... väldigt lite/ingenting att göra.*

Resultaten visar andelen som svarat ganska/väldigt lite/ingenting, baserat på totalt 286 respektive 172 svar i åk8 och i gy2.

Även om ett fritidsutbud inte nödvändigtvis är kopplat till en konkret plats eller område, och goda kommunikationer kan bidra till att överbrygga geografiska avstånd, är det intressant att se hur svaren på frågan varierar efter ungdomarnas boendeområde. Analysen begränsar sig till åk8, då svarsunderlaget gy2-elever är mycket begränsat i vissa fall och därtill behäftat med större osäkerhet till följd av det större bortfallet på gymnasieenkäten. Det visar sig att andelen unga som tycker det finns lite/ingenting att göra på fritiden är störst i Nödinge och Alafors/Nol. Det är därmed främst dessa områden som gör att åk8-eleverna i Ale som helhet är mer missnöjda med vilka fritidsaktiviteter det finns att tillgå jämfört med ”GR-underlagets” åk8-elever. I övriga områden i Ale är andelen missnöjda mer i nivå med ”GR-snittet”.

För litet fritidsutbud i åk8 – efter boendeområde

	Alafors/Nol	Nödinge	Skepplanda	Surte/Bohus	Älvängen
Ganska/väldigt lite/ingenting att göra	29	33	21	23	25
Antalet svar	66	60	34	44	57

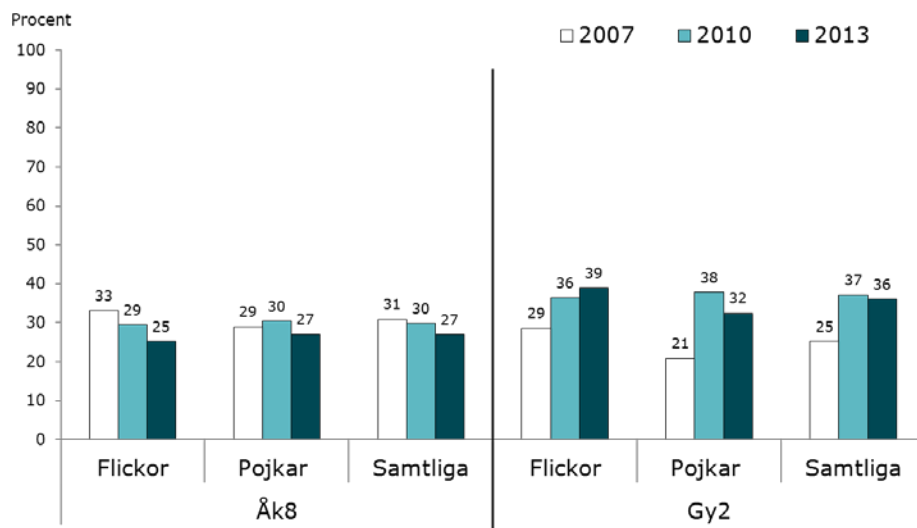
Resultaten visar procentandelen som svarat att det finns ”ganska lite” eller ”väldigt lite/ingenting” att göra på fritiden. Medelvärdet för hela Ales åk8 är 27 procent. Se i övrigt diagrammet ovan.

I jämförelse med föregående års Lupp-undersökningar 2007 och 2010 antyder resultaten att åk8 flickorna i Ale som helhet är mindre kritiska till fritidsutbudet 2013 än tidigare. Hos flickorna i gy2 är mönstret det motsatta, med en växande andel som tycker att fritidsutbudet är litet. Hos pojkarna finns inga entydliga mönster vad gäller inställningen till fritidsutbudet över tid i vare sig åk8 eller gy2.

För litet fritidsutbud 2007–2013

Frågans formulering 2013 har förändrats sedan tidigare år då den löd: *Hur mycket, av det du är intresserad av, finns det att göra på fritiden?* Svartalternativen är oförändrade mellan åren.

Se i övrigt kommentar till föregående diagram.

De riktigt kritiska, som tycker att det finns *väldigt lite/ingenting* att göra, utgör i 2013 års Lupp-undersökning 8 procent i gy2 och 7 procent i åk8. De starkt positiva är dock ungefär dubbelt så många, med 17 procent i åk8 och 19 procent i gy2 som svarar att det finns *väldigt mycket* att göra.

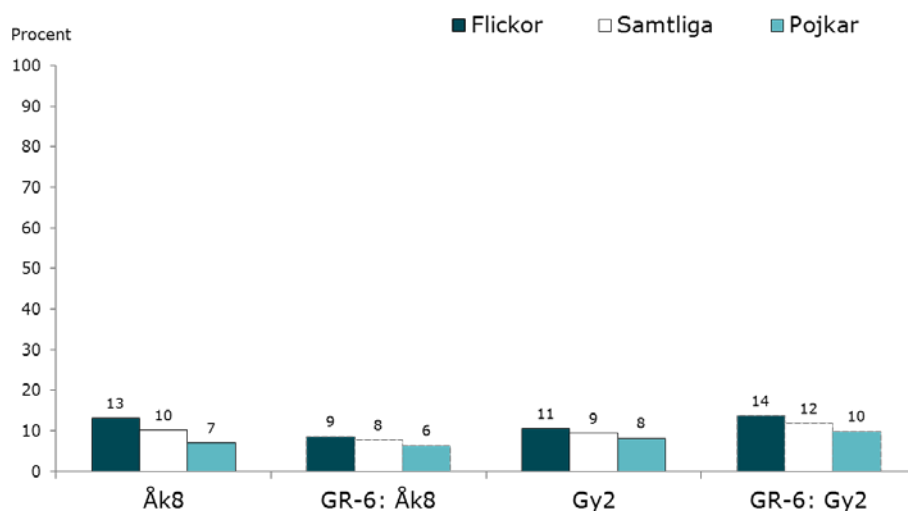
Ekonomiska hinder

En tiondel av Ales unga beskriver att det finns saker de "skulle vilja göra på sin fritid, som många andra i [deras] ålder gör, men som [de] inte kan vara med på för att [de/deras] familj inte har råd". I åk8 är det fler flickor än pojkar som ger den bilden; i gy2 är könsskillnaden mindre. Resultaten speglar i allt väsentligt "GR-snittet".

Ekonomiska hinder för att delta i fritidsaktiviteter

Frågan lyder: *Finns det något som du skulle vilja göra på din fritid, som många andra i din ålder gör, men som du inte kan vara med på för att du/din familj inte har råd?*, med svarsalternativen: *Ja; Nej*.

Resultaten visar andelen som svarat ja, baserat på totalt 285 respektive 171 svari åk8 och i gy2.

Enligt enkäten är det vidare 11 procent av åk8-eleverna och 15 procent av gy2-ungdomarna som vid flera gånger under det senaste halvåret ”inte kunnat följa med [sina] kompisar på något för att [de] inte haft råd”. De här två typerna av ekonomiska fritidsförhinder hänger inte överraskande ihop.⁴²

De ungdomar som uppger att de av ekonomiska skäl inte har möjlighet att göra vad de vill på sin fritid (enligt diagrammet ovan), är generellt mindre nöjda med fritidsutbudet. Det gäller särskilt i åk8 där andelen som tycker det finns lite/inget att göra är 45 procent i denna grupp mot 25 procent av dem som inte uppger ekonomiska hinder. Sambandet finns även i gy2: här är förhållandet 50 mot 34 procent. Det ska noteras att svarsunderlaget i båda fall är begränsat sett till den resurssvaga gruppen: 29 personer i åk8 och 16 i gy2, men sambandet bekräftas av det större ”GR-underlaget”.⁴³

Fritidsvanor

Vad väljer då Ales ungdomar att göra på sin fritid? I Lupp-enkäten ställs frågan om hur ofta man är aktiv inom ett urval av 12 olika områden, där vissa är väldigt breda till sin karaktär (t. ex. ”går på konsert/teater/dansuppvisning/museum/utställning/bio”) och andra mer specifika (t. ex. ”besöker bibliotek”). Somliga områden är tydligt kopplade till ett utbud – att de konkreta förutsättningarna finns för att kunna ägna sig åt idrott/motion i en klubb eller förening, biblioteksbesök eller besök på ungdomens hus/fritidsgård. Vissa är aktiviteter som ”naturligt” görs mer frekvent medan andra är sådant som normalt görs mer sällan, till följd av begränsad tillgänglighet eller ekonomi. Det är exempelvis knappast förvånande att fler unga motionerar och läser på veckobasis än går på bio/scenkonst/utställning eller sportevenemang.

Sett till mer vardagliga aktiviteter (som utövas minst varje vecka) uppger två av tre åk8-elever att de motionerar/idrottar inom föreningslivet och varannan utom föreningslivet (63 respektive 48 procent)⁴⁴. Mer än var tredje ägnar sig åt musik/teater/dans/bildkonst och lika många läser (36 procent). Var fjärde ägnar sig åt någon typ av hantverk (25 procent). Hos gy2-ungdomarna har dessa aktiviteter mindre spridning, förutom motionerande utanför föreningslivet som 54 procent ägnar sig åt. Det föreningsbundna motionerandet/idrottandet har minskat till att gälla 37 procent, och ungefär lika vanligt är att ägna sig åt musik/teater/dans/bildkonst och att läsa (39 respektive 34 procent).

Ett sätt att knyta an till begreppet meningsfull fritid är att göra det i termer av bredd eller variation: genom att utöva *olika* typer av aktiviteter breddas, åtminstone potentiellt, både fritidserfarenheterna i sig och det sociala nätverket eller samhörigheten med andra som ägnar sig åt samma sak. Utifrån det resonemanget kan ett mått, om än trubbigt, på ungas grad av meningsfull fritid vara andelen som ägnar sig åt minst två typer av fritidsaktiviteter i veckan. Detta visar sig gälla 70 procent av eleverna i åk8 och gy2.⁴⁵ I båda åldersgrupperna är andelen flickor större än andelen pojkar, vilket gäller även det större ”GR-underlaget” om än mindre tydligt. Ales gy2-elever speglar sammantaget ”GR-snittet” medan det i åk8 är mindre vanligt i Ale jämfört med ”GR-snittet” att utöva två olika aktiviteter varje vecka.

⁴² En analys av sambandet mellan dessa två förhållanden, baserad på hela ”GR-underlaget”, ger ett styrkenått (Pearsons r) på +0,45, där måttet kan variera mellan -1 och +1 (0 innebär inget samband alls).

⁴³ I det större ”GR-underlagets” åk8 gäller: 41 mot 20 procent, och i gy2: 41 mot 29 procent.

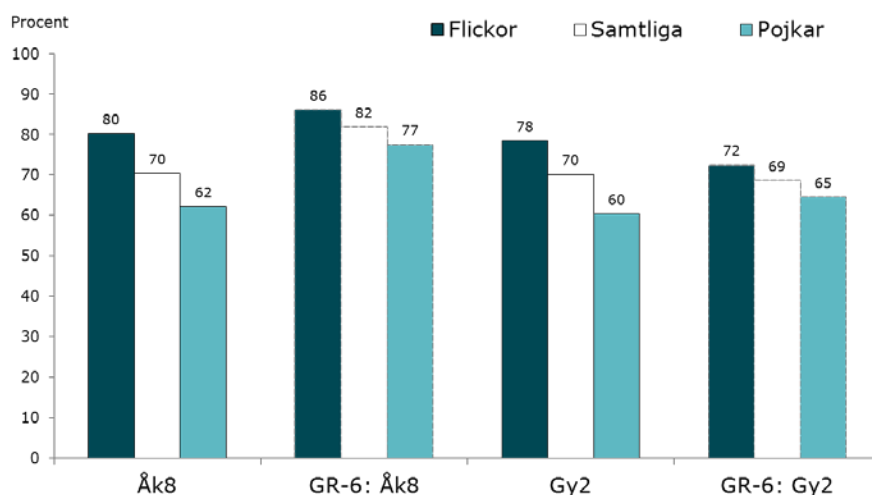
⁴⁴ Mer om motionsvanor i avsnittet Hälsa och livstillfredsställelse, s. 58.

⁴⁵ Resultatet är naturligtvis starkt beroende av utformningen av enkätfrågan och ingående aktiviteter. Skulle, utifrån befintlig enkätfråga, gränsen sättas vid att utöva minst *tre* av de listade typerna av fritidsaktiviteter varje vecka blir andelen 50 respektive 43 procent i åk8 och gymnasiet år 2; och motsvarande resultat för minst *fyra* aktiviteter är 33 och 21 procent. Med den här typen av hårdare krav på fritidsbredd blir skillnaden mellan högstadiet och gymnasiet alltså större.

Bredd i fritidsaktiviteter

Frågan lyder: *Hur ofta gör du följande saker på din fritid?, följt av 12 breda aktivitetstyper.*
Svarsalternativ: *Varje dag; Varje vecka; Varje månad; Varje år; Aldrig.*

Resultaten visar andelen som svarat varje dag/varje vecka angående minst två av de 12 aktivitetstyperna, baserat på totalt 246 respektive 154 elever i åk8 och i gy2 som besvarat frågorna om samtliga aktiviteter.

Föreningsliv

En typ av fritidsutbud tillhandahålls genom ideella föreningar, med mer eller mindre lokal förankring. Ungdomsstyrelsen beskriver föreningslivet som behäftat med ”dubbla roller, dels att erbjuda en meningsfull fritid, dels att vara en demokratiskola”.⁴⁶ Föreningars meningsskapande potential återfinns både i individens lärande eller utveckling inom ett visst område och i tillgången till en social arena. En förening erbjuder samhörighet med andra medlemmar utifrån ett gemensamt intresse, och många föreningar erbjuder också en konkret mötesplats med möjlighet till social delaktighet. En del föreningar främjar umgänge över ålders-, boende- eller andra vanliga ”umgängesgränser” och kan därmed stärka individens sociala kapital.

Det ska sägas att ett medlemskap i en förening i praktiken inte behöver inkludera mycket mer än en inbetald årsavgift, kanske av solidaritetsskäl eller för att man av någon anledning inte är aktiv inom föreningen. Det kan också handla om att man nyttjar ett medlemskaps förmåner men aldrig involverar sig i något gemensamt föreningsliv (exempelvis individuell träning på ideell motionsanläggning). Såväl föreningars som medlemskaps skiftande karaktär gör att resultat ifråga om föreningsanknytning genom en generell enkätfråga måste tolkas försiktigt.

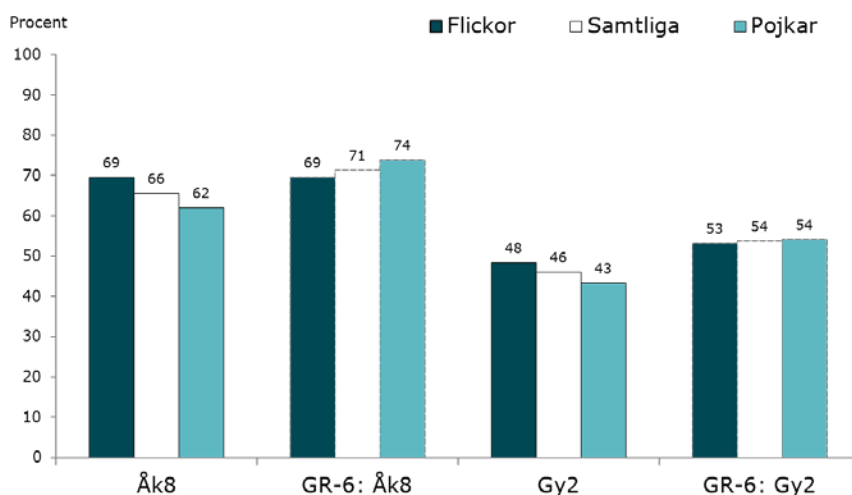
Andelen åk8-elever som uppger att de är medlemmar i någon typ av förening är 66 procent. Andelen är mindre hos gy2-ungdomarna; 46 procent. I båda åldersgrupperna är det vanligare bland flickor än pojkar att vara föreningsmedlemmar, ett mönster som dock inte återfinns i det större ”GR-underlaget”. I Åle är också andelen föreningsmedlemmar bland ungdomarna generellt mindre än ”GR-snittet”, särskilt i gy2.

⁴⁶ *Ung idag 2013 – En beskrivning av ungdomars villkor*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:2, s. 266.

Föreningsmedlemskap

Frågan lyder: *Är du medlem i någon förening? Till exempel religiös, kultur, idrottsförening, politiskt ungdomsförbund, friluftsförbund, data-/spelförening mm., med svarsalternativen: Ja; Nej.*

Resultaten visar andelen som svarat ja, baserat på totalt 287 respektive 172 svar i åk8 och i gy2.

Idrott och motion är inte bara en av de vanligare fritidsaktiviteterna utan också det i särklass vanligaste området för ungas föreningsliv. Bland de unga med föreningsmedlemskap är 89 procent av åk8- och 78 procent av gy2-ungdomarna medlemmar i en idrottsförening/klubb – ingen annan typ av förening är i närheten av den populariteten, vare sig hos flickor eller pojkar. På andra plats kommer religiös förening/församling, som ungefär var femte föreningsmedlem tillhör (23 respektive 19 procent). I åk8 är lika många knutna till en hobbyförening (19 procent) medan gy2-eleverna i större utsträckning är medlemmar i en skolförening (19 procent) samt politiskt ungdomsförbund (18 procent).

Av de elever som är medlemmar i en förening anger 29 procent i åk8 och 40 procent i gy2 att de kan påverka föreningens verksamhet så mycket som de vill.⁴⁷ 43 procent i åk8 och 36 procent i gy2 svarar att de *inte vill* påverka föreningens verksamhet. Övriga svarar att de får påverka men "mindre än jag skulle vilja" (enkätfrågan saknar ett tydligt nej-alternativ, det vill säga för den som vill påverka föreningens verksamhet men inte upplever sig få göra det).

Ett sätt att vara med och påverka i sin förening är att aktivt delta i föreningsarbete (t. ex. sitta i styrelse, ordna aktiviteter). I åk8 har 12 procent av eleverna svarat att de åtminstone varje månad aktivt deltar i föreningsverksamhet, motsvarande andel för gy2 är 19 procent.

Vänner

Något av det vanligaste att unga människor gör är att, i olika former och sammanhang, umgås med vänner.⁴⁸ Lupp-enkäten 2013 saknar emellertid frågor om umgänge med vänner, utöver en fråga om *var* man oftast brukar vara när man träffar kompisar. Det utan konkurrens vanligaste svaret på den frågan – när man ombeds välja ut max två ställen – är för åk8-eleverna: hemma hos varandra, angivet av 78 procent. Andra vanliga ställen att träffas är utomhus, i centrum/på stan eller i sporthall eller liknande plats kopplad till idrott. 8 procent anger "ungdomens hus, en fritidsgård eller liknande" som ett av två ställen de oftast träffas på.

För gy2-ungdomarna är hemmaalternativet fortfarande det i särklass vanligaste (74 procent). Att träffas utomhus är mindre vanligt medan i stället kafé har blivit en vanligare mötesplats. Bland gy2-ungdomarna är det också 4 procent som uppger att de träffas "på restaurang/pub, bar eller liknande" – ett svarsalternativ som inte gavs åk8-eleverna. 5 procent av gy2-ungdomarna anger att de oftast träffas på "ungdomens hus, en fritidsgård eller liknande".

Flickor och pojkar har delvis skilda umgängesarenor. Flickor anger större utsträckning än pojkar att de träffas i centrum/på stan medan pojkarna i större utsträckning träffas utomhus och på

⁴⁷ Om de är medlemmar i flera föreningar ombeds de utgå från den förening där de är mest aktiva.

⁴⁸ Se t. ex. SCB:s [Undersökningar av levnadsförhållanden \(ULF/SILC\)](#).

fritidsgård, i båda åldersgrupper. I gymnasiet är det betydligt mer vanligt bland flickor att träffas på kafé.

Ungas vanligaste umgängesarenor – ”topp fem”

Åk8			Gy2		
Flickor	Pojkar	Samtliga	Flickor	Pojkar	Samtliga
Hemma (82)	Hemma (74)	Hemma (78)	Hemma (84)	Hemma (62)	Hemma (74)
Utomhus (31)	Utomhus (40)	Utomhus (36)	Centrum/stan (35)	Utomhus (30)	Centrum/stan (26)
Centrum/stan (29)	Idrott (21)	Centrum/stan (23)	Kafé (20)	Centrum/stan (14)	Utomhus (20)
Idrott (18)	Centrum/stan (17)	Idrott (20)	Idrott (14)	Idrott (12)	Idrott (13)
Köpcentrum (10)	Fritidsgård (10)	Fritidsgård (8)	Utomhus (14)	Fritidsgård (9)	Kafé (12)
Fritidsgård (5)	Köpcentrum (3)	Köpcentrum (6)	Köpcentrum (9)	Köpcentrum (5)	Köpcentrum (8)
Kafé (2)	Kafé (1)	Kafé (2)	Fritidsgård (1)	Kafé (3)	Fritidsgård (5)
Antal pers.: 131	145	287	95	74	172

Frågan lyder: När du träffar dina kompisar på fritiden, var brukar ni då oftast vara? (här kan du sätta högst två kryss), med svarsalternativen: Hemma hos varandra; På ett kafé; På ett ungdomens hus, en fritidsgård eller liknande; På en restaurang, pub, bar eller liknande [enbart i gymnasieenkäten]; I galleria eller i köpcentrum; I en idrottshall/sporthall eller på annat ställe i samband med idrott utomhus; I en föreningslokal; I centrum/på stan; Någon annanstans.

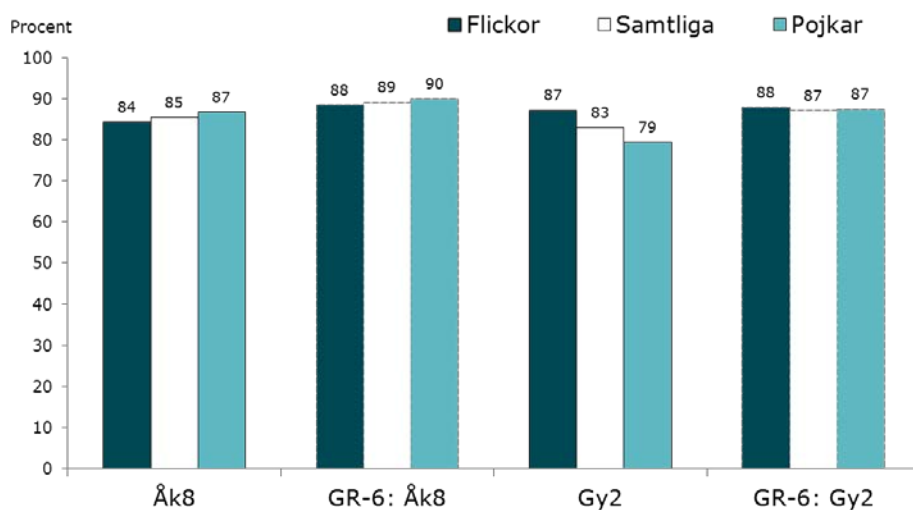
Gråmarkerade arenor anges som referenspunkt till andra gruppers topp-5-resultat. I parentes redovisas procentandelen av enkätens samtliga respondenter som angett svarsalternativet. Eftersom max två svar är möjliga ska andelen tolkas som en minimiandel; fler kan träffas där men träffas ännu oftare på andra ställen.

Hur värderar ungdomarna då sitt kompisumgänge? Över 80 procent uppger att de är mycket eller ganska nöjda med livet ifråga om kompisrelationer, ungefär varannan är *mycket* nöjd (50 procent i åk8, 54 procent i gy2). I jämförelse med ”GR-snittet” är ungdomarna i Ale lite mindre nöjda, framförallt pojkarna i gy2.

Goda kompisrelationer

Frågan lyder: Hur nöjd är du i största allmänhet med ditt liv när det handlar om följande?, med delfrågan: Dina kompisrelationer. Svarsalternativ: Mycket missnöjd; Ganska missnöjd; Varken nöjd eller missnöjd; Ganska nöjd; Mycket nöjd.

Resultaten visar andelen som svarat mycket eller ganska nöjd, baserat på totalt 281 respektive 170 svarti åk8 och i gy2.

7 procent respektive 2 procent i åk8 och gy2 uppger tvärtom att de är mycket eller ganska missnöjda med sina kompisrelationer.

Skola

Skolan och dess sociala miljö har en viktig roll för ungas hälsa och välbefinnande, inte minst mot bakgrund av den ansevärd tid som de unga tillbringar där.

Förmågan att förse de unga med en god utbildning är en viktig hälsofrämjande faktor. Därtill är skolan en social miljö med potential att erbjuda eleverna många kända hälsofrämjande faktorer: goda relationer, samhörighet med andra, empati, upplevelser av framgång och kompetens, självkänsla och acceptans, kontakter med vuxna utanför familjesfären. Med en dålig skolmiljö riskerar eleverna att få med sig det motsatta. Det riskerar i så fall skada även lärandet – vilket i sin tur alltså påverkar hälsan.

Enligt Skollagen ska skolutbildningen syfta till att ”barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden”. Den ska vidare:

- främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära
- förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på
- ta hänsyn till barns och elevers olika behov
- ge barn och elever stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt
- sträva efter att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen
- i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁴⁹

En skola som fungerar som den ska fyller alltså flera övergripande funktioner. Den erbjuder barn och unga kunskap och förutsättningar för att på egen hand inhämta kunskap; en arena för individuell utveckling; delaktighet inom ett av våra samhällssystem; samt tillgång till sociala nätverk.

Ales skolor

I Ale kommun finns fem högstadieskolor: Ahlaforsfria skola, Aroseniussskolan, Bohusskolan, Himlaskolan och Kyrkbyskolan. Störst är Aroseniussskolan med 110 åk8-elever; i övriga skolor varierar antalet mellan 41 och 67. Då svarsfrekvensen hos samtliga skolorna var mellan 81 och 98 procent är alla väl representerade i svarsunderlaget (se vidare bilagans tabell 1).

Ale gymnasium har successivt utvecklats sin verksamhet, och hösten 2013 är det endast elevernas på skolans IM-program⁵⁰ som berörs av Lupp-undersökningen (skolans har en sista kull elever i årkurs 3). I stället pendlar flertalet gymnasieungdomar i Ale till någon annan kommun. En dryg fjärdedel pendlar till Mimers Hus i Kungälv; dessa är något överrepresenterade i svarsunderlaget (33 mot verklighetens 26 procent) till följd av ett Lupp-samarbetet med Kungälvs kommun. Andra skolor är tvärtom något underrepresenterade; totalt utgör dessa elever hälften av svarsunderlaget mot nästan två tredjedelar av verklighetens gy2-ungdomar. En minoritet går på någon av Ales egna gymnasieskolor: på en yrkesförberedande utbildning på Läringsgymnasiet eller på Ale gymnasiums IM-program. Dessa ungdomar är något överrepresenterade i svarsunderlaget. (Se vidare bilagans tabeller 1 och 2.)

I jämförelser av gymnasiegruppen över tid ska eventuella skillnader i resultaten tolkas i ljuset av att 2013 års gy2-ungdomar pendlar till en annan kommun i högre grad än tidigare.

⁴⁹ Skollag 2010:800, 1 kap., 4 §.

⁵⁰ Elever på IM-språk-programmet har av misstag inte inkluderats i undersökningen; se not 18.

Vidgad analys: ett verksamhetsperspektiv

I det här avsnittet som rör skolområdet kompletteras analysen med ett verksamhetsperspektiv. Utöver svaren från Ales *invånare* i gymnasieåldern (helt jämförbart med övriga avsnitt), redovisas även svaren från kommunens *gymnasieelever*, oavsett vilken kommun de kommer från – det vill säga den grupp ungdomar som kommunens gymnasieskolor möter i sina verksamheter. I Ale är den här gruppen alltså en liten grupp, bestående av eleverna som läser ett yrkesförberedande program på Läringsgymnasiet eller går Ale gymnasiums IM-program. Svartsunderlaget till grund för beskrivningarna utgörs till två tredjedelar av elever från Läringsgymnasiet. Svartsfrekvensen i gruppen som helhet var mycket hög (cirka 97 procent; se tabellens bilaga 1).

Skolan som kunskapsförmedlare

Eleverna är skolans brukare: det är eleverna som genom skolan ska kunna inhämta och utveckla sina ”kunskaper och värden” (se ovan). Lupp-enkäten innehåller ingen fråga där eleverna får utvärdera om de genom skolan får (möjlighet att) lära sig vad skolan har till uppgift att lära ut – eller annars vad de själva anser att de behöver lära sig. Däremot får eleverna utvärdera annat som direkt eller indirekt hänger samman med förutsättningarna till ett gott lärande. De frågor som tydligast knyter an till skolans utbildningsuppdrag är två delfrågor som rör dels undervisningen, dels ”möjligheten att få extra hjälp och stöd om du behöver det” – aspekter som eleverna får bedöma med hjälp av en bra/dålig-skala.⁵¹

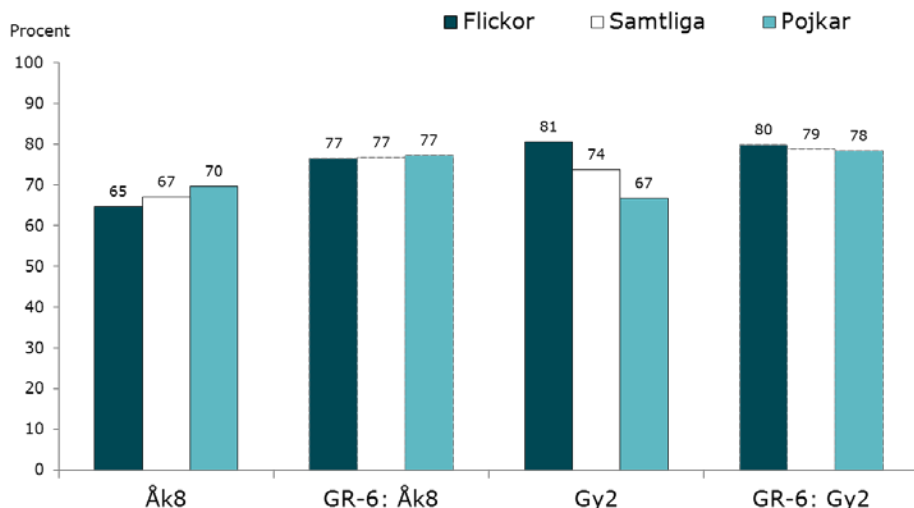
Runt 70 procent av eleverna uttrycker att undervisningen är mycket eller ganska bra i åk8 och gy2. I åk8 är pojkarna något mer positivt inställda till undervisningen medan flickorna är mer positiva i gymnasiet, då könsskillnaden också är större – en skillnad som dock inte återfinns i det större ”GR-underlaget”. Alla Ales ungdomar är dock inte positiva till undervisningen: 12 procent i åk8 och 5 procent i gy2 tycker att den är ganska eller till och med mycket dålig. Eleverna i Ale är mindre positivt inställda till undervisningen jämfört med ”GR-snittet”, framförallt i åk8 men även sett till pojkarna i gy2.

Bra skolundervisning

Frågan ingår i en större frågesvit: *Vad tycker du om de här sakerna i din skola?*, med delfrågan:

Undervisningen. Svartalternativ: *Mycket bra; Ganska bra; Varken bra eller dåligt; Ganska dåligt; Mycket dåligt.*

Resultaten visar andelen som svarat mycket eller ganska bra, baserat på totalt 286 respektive 128 svarti åk8 och i gy2.

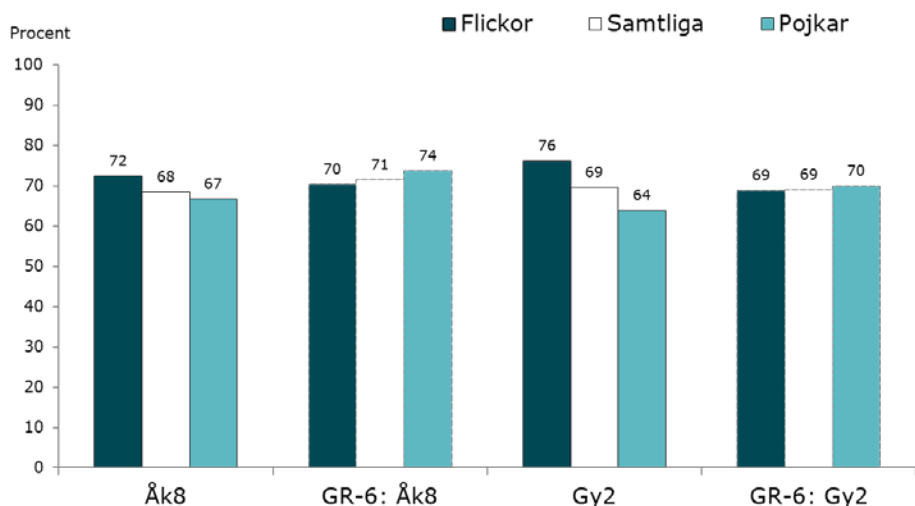
⁵¹ Övriga delfrågor gäller skolmiljön (ospecificerat); skolbiblioteket; skolmaten; elevhälsan; tillgången till datorer; lärarna.

En viktig förutsättning för alla elever att tillgodogöra sig utbildningen och nå lärandemålen är att de får den hjälp/det stöd de behöver. Runt två av tre elever anser att de har åtminstone ganska goda möjligheter att få det, i både åk8 och gy2. Flickorna anser i något större utsträckning än pojkarna att möjligheterna är goda. Sammantaget är Ales skolor, i båda åldersgrupper, ungefär lika positiva som ungdomarna i det större "GR-underlaget".

Bra möjlighet till hjälp/stöd vid behov

Frågan ingår i en större frågesvit: *Vad tycker du om de här sakerna i din skola?*, med delfrågan: *Möjligheten att få extra hjälp och stöd om du behöver det.* Svartsalternativ: *Mycket bra; Ganska bra; Varken bra eller dåligt; Ganska dåligt; Mycket dåligt.*

Resultaten visar andelen som svarat mycket eller ganska bra, baserat på totalt 281 respektive 167 svar i åk8 och i gy2.

En jämförelse av elever på studieförberedande och yrkesförberedande program 2013 visar på en liten skillnad i hur de uppfattar möjligheten till hjälp/stöd: 73 mot 68 procent. Även sett till undervisningen som helhet är skillnaden liten (78 jämfört med 73 procent).⁵²

I åk8 finns möjlighet att jämföra hur nöjda ungdomarna är i de olika boendeområdena (jämför sidan 26). Åk8-ungdomarna som bor i Skepplanda och i Surte/Bohus är mest nöjda med möjligheten till hjälp/stöd vid behov medan ungdomarna i Älvängen är minst nöjda – resultatet skiljer cirka 17 procentenheter. Det ska betonas att resultaten inte kan översättas direkt till åsikter om skolorna i motsvarande områden då en del elever går i en skola utanför det egna boendeområdet.

Bra möjlighet till hjälp/stöd vid behov i åk8 – efter boendeområde

	Alafors/Nol	Nödinge	Skepplanda	Surte/Bohus	Älvängen
Mycket/ganska bra	69	68	79	77	61
Antalet svar	65	60	33	44	54

Resultaten visar procentandelen som svarat att möjligheten att få extra hjälp och stöd i skolan vid behov är mycket eller ganska bra. Medelvärde för hela Ales åk8 är 68 procent. Se i övrigt diagrammet ovan.

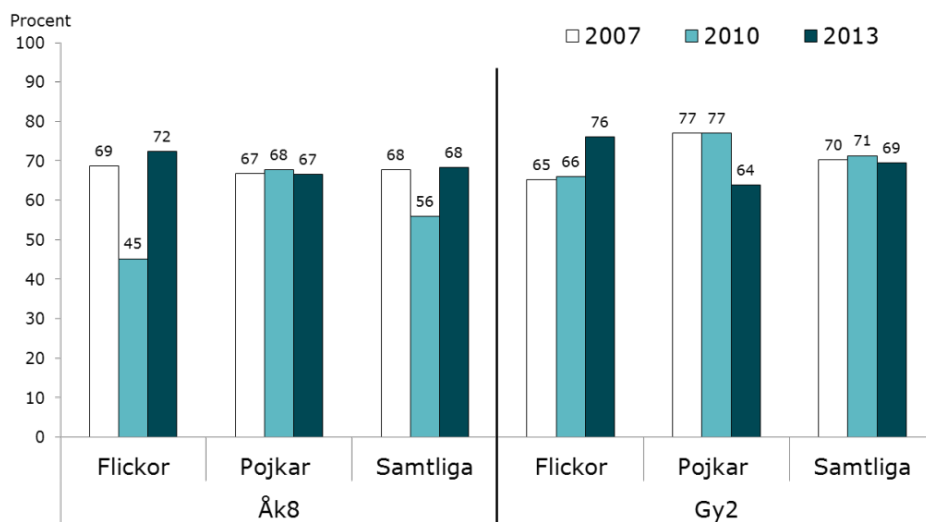
⁵² Resultaten baseras på svar från 85 elever på studieförberedande och 77 på yrkesförberedande program.

Sett till utvecklingen över tid är andelen åk8-ungdomar som är nöjda med möjligheten till hjälp/stöd större 2013 jämfört med 2010 men i nivå med resultatet för 2007. I gy2 råder sammantaget en stor stabilitet över de tre undersökningsåren, men med ett bättre resultat sett till flickorna 2013 än tidigare och ett tvärtom sämre resultat beträffande pojkarna.

Bra möjlighet till hjälp/stöd vid behov

2007–2013

Se kommentar till föregående diagram.

I Lupp-enkäten tillfrågas eleverna om hur de upplever flickor och pojkars möjligheter i skolan, genom två påståenden: ”Pojkar får bättre möjligheter än flickor” och omvänt – det vill säga utan att preciseras i något särskilt avseende/situation. Detta är påståenden som hälften av åk8-eleverna och drygt 60 procent av gy2-ungdomarna tar avstånd från. Det finns dock vissa mönster i de övriga svaren som är värda att lyfta fram. I åk8 är det fler som instämmer i att flickor får bättre möjligheter än att pojkar får det, särskilt bland pojkarna, det gäller nästan var fjärde. I gy2 är det 4 procent som instämmer i båda påståendena, vilket avviker från ”GR-underlagets” väsentligt större andel som anser att flickorna får bättre möjligheter.

Åsikter om flickors och pojkars möjligheter

	Åk8			GR6: Åk8	Gy2			GR6: Gy2
	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtl	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtl
Pojkar får bättre möjligheter	6	6	6	7	2	4	4	5
Flickor får bättre möjligheter	5	23	15	14	2	7	4	13
Tar avstånd från båda påståenden	55	44	49	52	71	49	62	56
Minsta antalet svar	122	141	273	2 483	91	70	164	1 468

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det är i din skola?*, med de två delfrågorna: *Pojkar får bättre möjligheter än flickor* respektive *Flickor får bättre möjligheter än pojkar*. Svarsalternativ: *Stämmer mycket bra; Stämmer ganska bra; Stämmer varken bra eller dåligt; Stämmer ganska dåligt; Stämmer mycket dåligt.*

Resultaten visar procentandelen som svarat att påståendet stämmer mycket eller ganska bra samt, i det tredje fallet, svarat att båda påståenden stämmer mycket eller ganska dåligt.

Resultaten ur ett skolperspektiv

Flertalet Ale-ungdomar går, som beskrivits ovan, på en gymnasieskola utanför kommunen. Men i Ale finns dels Lärlingsgymnasiet med dess yrkesförberedande utbildningar och dels Ales gymnasium med dess IM-program⁵³.

I svarsunderlaget finns 36 elever som går på dessa två skolor varav drygt två tredjedelar på Lärlingsgymnasiet. Flertalet elever bor i Ale, men till Lärlingsgymnasiet är det även några som pendlar in från andra kommuner (i svarsunderlaget från Lilla Edet och Göteborg). Även om det här handlar om relativt få elever är det, från ett skolverksamhetsperspektiv, av stor vikt att veta hur skolornas elever ser på sin utbildning och skolans miljö (och svarsfrekvensen är också mycket god; se sidan 19).

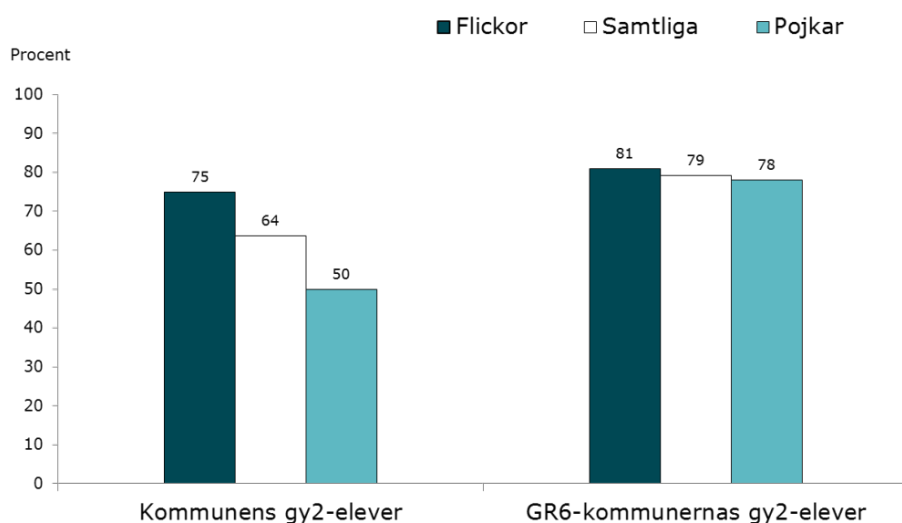
Det visar sig att eleverna på Ales gymnasieskolor är lite mindre positiva till undervisningen (64 procent) än Ales ungdomar generellt (74 procent). Särskilt gäller det pojkarna – en könsskillnad som inte återfinns i det större ”GR-underlaget”, det vill säga alla gy2-elever om går på något av ”GR-gymnasierna” och som ingår i det regiongemensamma svarsunderlaget⁵⁴.

Bra skolundervisning i Ales gymnasier

Frågan ingår i en större frågesvit: *Vad tycker du om de här sakerna i din skola?*, med delfrågan: *Undervisningen*. Svartalernativ: *Mycket bra; Ganska bra; Varken bra eller dåligt; Ganska dåligt; Mycket dåligt*.

Resultaten visar andelen som svarat att undervisningen är mycket eller ganska bra, baserat på totalt 33 gymnasieelever i Ale, oavsett deras hemkommun.

Som referenspunkt redovisas resultatet för samtliga gymnasier i de sex GR-kommunerna.

Även vad gäller möjligheten att få hjälp/stöd vid behov ger Ales gy2-elever en något mer negativ bild än ”GR-snittet”. Här är dock skillnaden mindre, likaså skillnaden mellan Ales flickor och pojkarna. Men även i det här fallet är pojkarna mindre positiva medan Ales flickor helt speglar ”GR-snittet”.

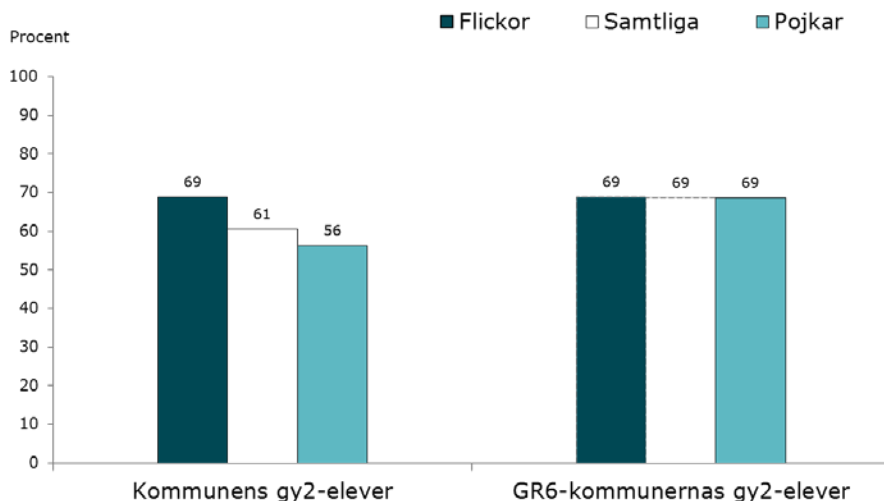
⁵³ Se not 18.

⁵⁴ Den referensgrupp som genomgående använts tidigare har ett invånarperspektiv, dvs. omfattar de sex kommunernas ungdomar oavsett om de pendlar ut till någon kommun utöver de sex i Lupp-nätverket.

Bra möjlighet till hjälp/stöd vid behov i Ales gymnasier

Frågan ingår i en större frågesvit: *Vad tycker du om de här sakerna i din skola?*, med delfrågan: *Möjligheten att få extra hjälp och stöd om du behöver det.* Svarsalternativ: *Mycket bra; Ganska bra; Varken bra eller dåligt; Ganska dåligt; Mycket dåligt.*

Resultaten visar andelen som svarat att möjligheten till hjälp/stöd är mycket eller ganska bra, baserat på totalt 33 gymnasieelever i Ale, oavsett deras hemkommun.

Som referenspunkt redovisas resultatet för samtliga gymnasier i de sex GR-kommunerna.

Av eleverna på Ales gymnasier instämmer 6 procent i påståendet att pojkar får bättre möjligheter än flickor, ett resultat som är i princip detsamma för flickor och pojkar. Till skillnad mot hur "GR-eleverna" svarar instämmer inga av Ales gymnasielever i att flickor får bättre möjligheter än pojkar. Det ska fortfarande betonas att mer än hälften tar avstånd ifrån båda påståenden.

Åsikter om flickors och pojkars möjligheter bland Ales gymnasieelever

	Kommunens gy2-elever			GR6-kommunernas gy2-elever		
	Flickor	Pojkar	Samtliga	Flickor	Pojkar	Samtliga
Pojkar får bättre möjligheter	7	6	6	5	4	5
Flickor får bättre möjligheter	0	0	0	4	21	12
Tar avstånd från båda påståenden	73	56	66	62	49	56
Minsta antalet svar	15	16	32	785	740	1 548

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det är i din skola?*, med de två delfrågorna: *Pojkar får bättre möjligheter än flickor* respektive *Flickor får bättre möjligheter än pojkar*. Svarsalternativ: *Stämmer mycket bra; Stämmer ganska bra; Stämmer varken bra eller dåligt; Stämmer ganska dåligt; Stämmer mycket dåligt.*

Resultaten visar procentandelen som svarat att påståendet stämmer mycket eller ganska bra samt, i det tredje fallet, svarat att båda påståenden stämmer mycket eller ganska dåligt.

Elevinflytande

Skolan är en viktig arena för inflytande. Det handlar om möjligheten till inflytande i skolan men också utanför skolan genom den kunskap och det engagemang som skolan ska bidra till. Varje skola är enligt Skollagen skyldig att arbeta aktivt med elevinflytande.⁵⁵

Elevinflytande i olika frågor

Utformningen av innehållet och formerna för undervisningen kan i varierande grad anses vara en expertfråga för utbildade pedagoger, och därtill kan förutsättningarna se olika ut för olika ämnen. Frågar vi Ales ungdomar svarar en majoritet att de ganska eller väldigt mycket vill vara med och påverka inom olika skolområden. Däremot anser de sig i mindre utsträckning få vara med och påverka inom samma områden (mellan 13 och 43 procent).⁵⁶

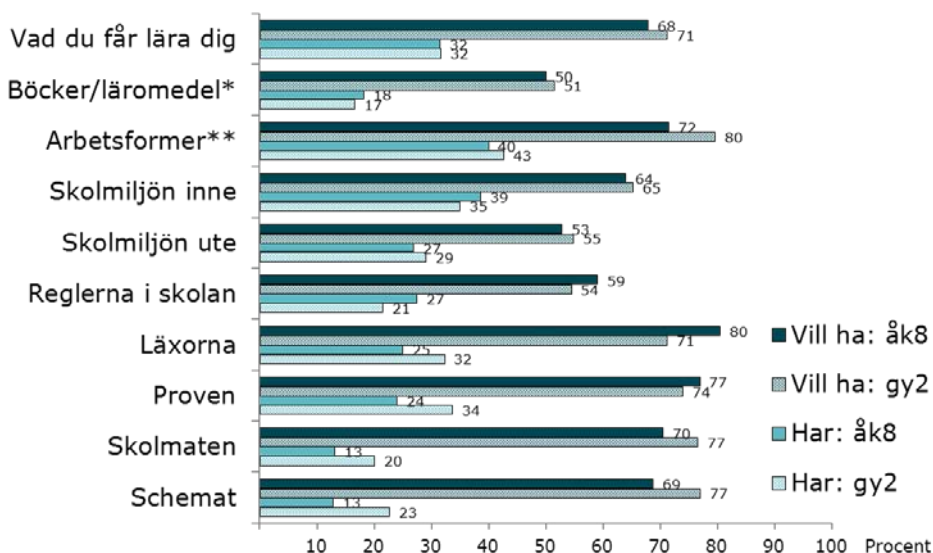
Störst är gapet mellan viljan till inflytande och ett (upplevt) faktiskt inflytande när det gäller skolmaten och schemat. I åk8 är det runt 70 procent som vill vara med och påverka mot 13 procent som anser att de får vara med och påverka i dessa två frågor. Minst är gapet beträffande skolans arbetsformer och skolmiljön.

Det är inga entydliga skillnader mellan årskurserna i hur mycket de vill respektive får vara med och påverka.

Elevinflytande i skolan

Frågorna lyder: *Hur mycket vill... respektive får du som elev vara med och bestämma om?*, med delfrågor enligt redovisningen, förutom* *Vilka böcker/läromedel ni ska ha; **Hur ni ska arbeta, till exempel grupp-/projektarbete.*
Svarsalternativ: *Väldigt mycket; Ganska mycket; Ganska lite; Väldigt lite/ingenting*

Resultaten visar andelen som svarat att de vill respektive får vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket inom respektive område, baserat på minst 272 elever i åk8 och 162 elever i gy2.

Skolans arbetsformer och innemiljö

Ett av de områden som flest av Ales ungdomar vill ha inflytande över är arbetssättet i skolan. 80 procent i gy2 och 72 procent i åk8 vill vara med och påverka hur de ska arbeta – mot 43 respektive 40 procent som anser att de får vara med och påverka. Pojkarna önskar i lägre grad

⁵⁵ ”Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem.”. Se *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*. Prop. 2009/10:165, 4 kap § 9.

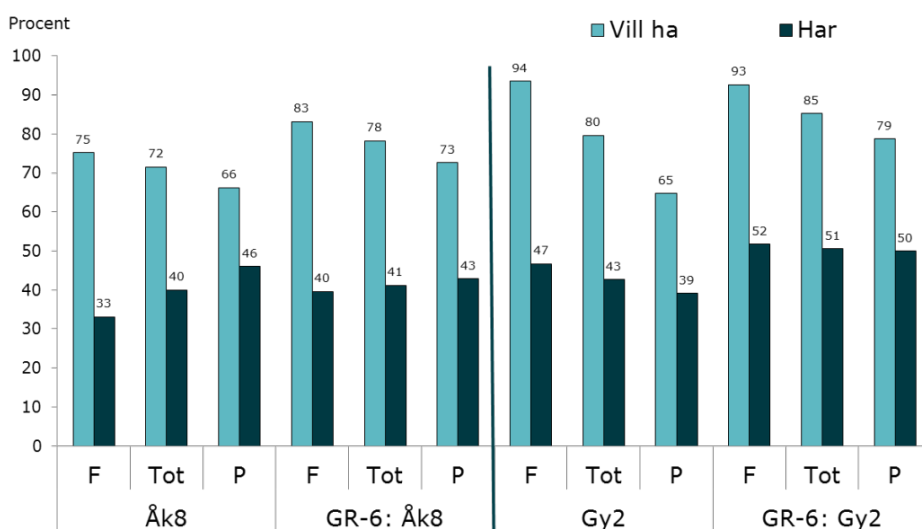
⁵⁶ I Skolverkets attitydstudie som genomförs regelbundet bland landets elever uppger fler elever över tid att de kan vara med och bestämma vad de lär sig i olika ämnen. Samma utveckling syns ifråga om skolans regler. En utvärdering av projektet Skolval 2006 visar att elever i första hand vill vara med och påverka områden som de själva prioriterar som viktiga, tillsammans med vuxna och där spelreglerna är tydliga. (Enligt information sammanställd av Ungdomsstyrelsen: www.ungdomsstyrelsen.se/inflytande-skolan.)

än flickorna att vara med och påverka; i åk8 anser de samtidigt i högre grad att de får vara med och påverka. Därmed illustrerar den här är frågan tydligt det generella könsmonster som finns i ”inflytandegapet”, till följd av mer engagerade – och i åk8 även mindre involverade – flickor.

Elevinflytande över arbetsformer i skolan

Frågan lyder: *Hur mycket vill... respektive får du som elev vara med och bestämma om?*, med delfrågan: *Hur ni ska arbeta, till exempel grupparbete/ projektarbete.* Svarsalternativ: *Väldigt mycket; Ganska mycket; Ganska lite; Väldigt lite/ingenting.*

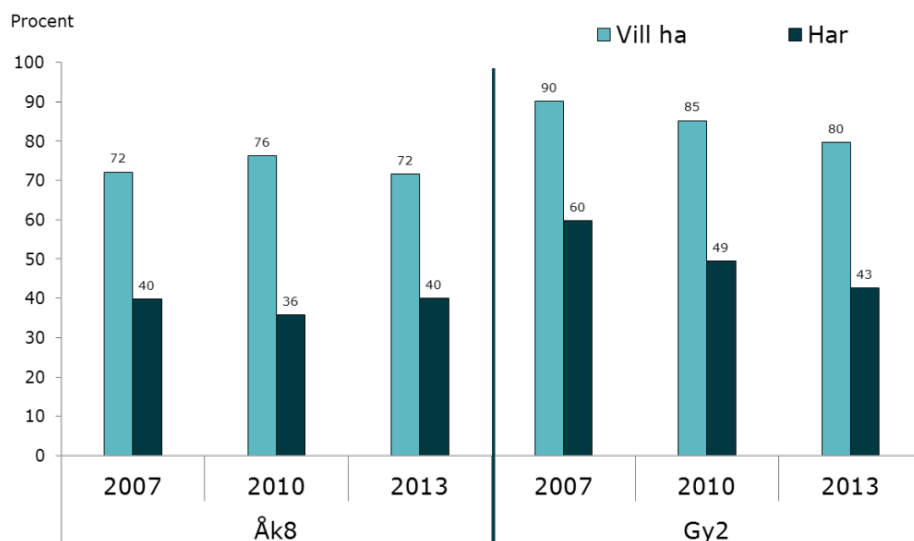
Resultaten visar andelen som svarat att de vill respektive får vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket, baserat på totalt 275 respektive 164 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

Under de år som Lupp-undersökningen genomförts i Ale har inget avgörande förändrats i hur åk8-elevernas beskriver sitt intresse för, och möjlighet till, att vara med och bestämma om hur de ska arbeta i skolan. I gymnasiet syns däremot en tendens till ett såväl minskat inflytande som intresse för att vara med och påverka.

Elevinflytande över arbetsformer i skolan 2007–2013

Se kommentarer till föregående diagram.

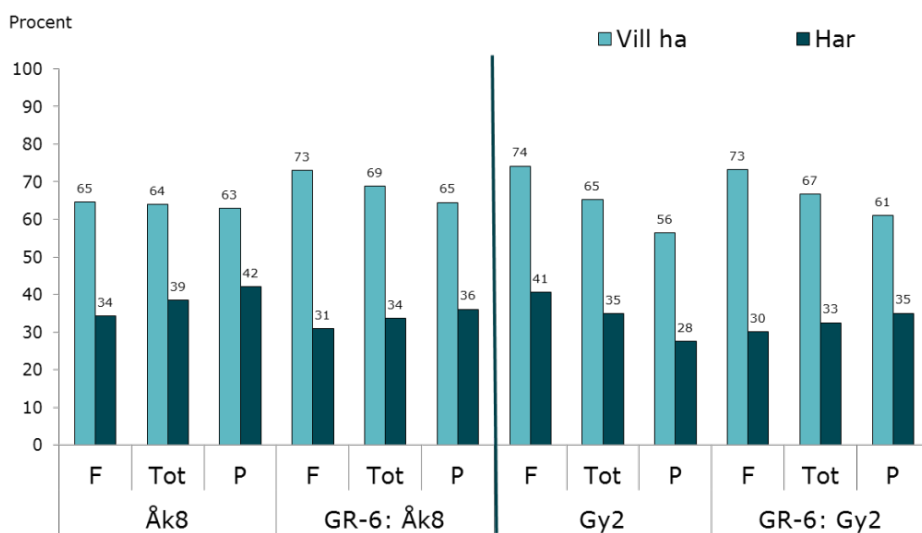
Skolelever tillbringar en stor del av sin vakna tid inne i skolan: i klassrum, salar, korridorer och andra utrymmen. De är med andra ord i hög grad brukare av skolans fysiska innemiljö och känner den bättre än de flesta. Nästan två av tre Ale-ungdomar uttrycker att de, åtminstone ganska mycket, vill vara med och bestämma om skolmiljön inne; det gäller i åk8 likväl som i gy2.

När det kommer till i vilken grad man uppfattar att man *får* vara med och bestämma om innemiljön är det färre som känner sig involverade, lite fler än var tredje ungdom i båda årskurser. I gymnasiet finns en påtaglig könsskillnad med både mer engagerade och mer involverade flickor än pojkar. I åk8 är intresset mer likt mellan könen och det är tvärtom pojkarna som i störst utsträckning upplever att de har inflytande ifråga om innemiljön. Sammantaget speglar resultaten för Ales unga ganska väl motsvarande ”GR-snitt” bortsett från det omvända könsförhållandet bland Ales gy2-ungdomar med flickornas större upplevda inflytande jämfört med pojkarnas.

Elevinflytande över skolmiljön inne

Frågan lyder: *Hur mycket vill... respektive får du som elev vara med och bestämma om?*, med delfrågan: *Skolmiljön inne*. Svartaltemativ: *Väldigt mycket; Ganska mycket; Ganska lite; Väldigt lite/ingenting*.

Resultaten visar andelen som svarat att de vill respektive får vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket, baserat på totalt 272 respektive 163 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

Skolans arbete med elevinflytande

Skolan ska arbeta för att stärka elevernas inflytande i skolfrågor som berör deras lärande. Detta kan ske på olika sätt. Grundläggande är att eleverna informeras om sina rättigheter till inflytande. Har den informationen nått fram till Ales ungdomar? I åk8 anser runt 30 procent och i gy2 runt 40 procent av eleverna att de har fått veta vad de ska ha inflytande över. Detta innebär alltså att mer än varannan skolungdom *inte* upplever sig känna till detta.

Något fler upplever att skolan uppmuntrar dem att aktivt medverka i klassråd och elevråd, grovt räknat varannan ungdom i båda årskurser, och ungefär lika många uppfattar att ”elevrådet tas på allvar och lyssnas på av personalen i skolan”. I åk8 framkommer inga större könsskillnader medan det i gy2 är fler flickor än pojkar som instämmer i samtliga påståenden. Sammantaget speglar resultatet för Ale ”GR-snittet” tämligen väl.

Uppmuntrar skolan till elevinflytande?

	Åk8			GR6: Åk8	Gy2			GR6: Gy2
	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtl	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtl
"Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över i skolan"	28	32	29	37	44	39	41	39
"Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd"	37	41	40	44	55	37	48	46
"Elevrådet tas på allvar och lyssnas på av personalen i skolan"	47	52	49	51	57	42	50	48
Minsta antalet svar	123	134	268	2 417	88	71	162	1 467

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det är i din skola?*, med tre avslutande delfrågor enligt redovisningen. Svartsalternativ: *Stämmer mycket bra; Stämmer ganska bra; Stämmer varken bra eller dåligt; Stämmer ganska dåligt; Stämmer mycket dåligt.*

Resultaten visar procentandelen som svarat att påståendet stämmer mycket eller ganska bra.

Inflytande ur ett skolperspektiv

Givet hur olika metoder och insatser enskilda skolor kan använda sig av för att stärka elevinflytandet är det intressant att jämföra resultatet för Ales gymnasier med resultatet för "GR-skolorna" i stort. Det är ungefär lika vanligt i båda grupper att eleverna anser att de har fått veta vad de ska ha inflytande över. Däremot är det betydligt färre i Ales gymnasier som anser att skolan uppmuntrar till elevinflytande eller att elevrådet tas på allvar; skillnaden är särskilt stor hos pojkarna.

Uppmuntrar Ales gymnasier elevinflytande?

	Kommunens gy2-elever			GR6-kommunernas gy2-elever		
	Flickor	Pojkar	Samtliga	Flickor	Pojkar	Samtliga
"Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över i skolan"	36	31	32	35	40	38
"Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd"	25	13	21	47	43	45
"Elevrådet tas på allvar och lyssnas på av personalen i skolan"	25	19	24	49	43	46
Minsta antalet svar	14	16	31	786	746	1 555

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det är i din skola?*, med de två delfrågorna: *Pojkar får bättre möjligheter än flickor* respektive *Flickor får bättre möjligheter än pojkar*. Svartsalternativ: *Stämmer mycket bra; Stämmer ganska bra; Stämmer varken bra eller dåligt; Stämmer ganska dåligt; Stämmer mycket dåligt.*

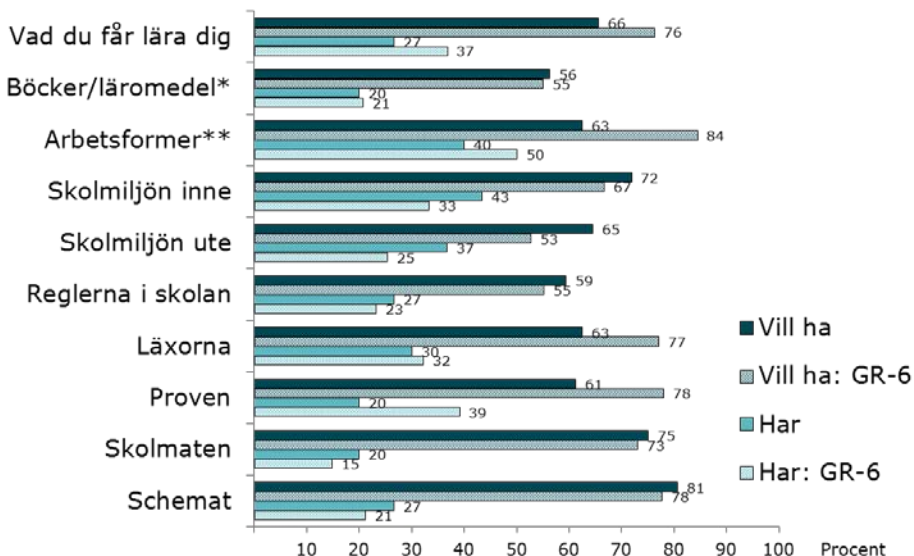
Resultaten visar procentandelen som svarat att det stämmer mycket eller ganska bra.

Engagemanget bland gymnasieleverna i Ale, mätt i andelen som uppger att de vill påverka olika skolfrågor, är i flera fall likt ”GR-snittet”. Beträffande arbetsformer, läxor, prov och innehållet i utbildningen är det dock färre i Ale jämfört med ”GR-snittet” som vill vara med och bestämma. Även när det gäller det faktiska inflytandet över skolfrågorna är likheterna många mellan Ales gymnasieelevers erfarenheter och ”GR-elevernans” – men beträffande proven är det nästan hälften så få i Ale som upplever att de är med och bestämmer.

Elevinflytande i Ales gymnasier

Frågorna lyder: *Hur mycket vill... respektive får du som elev vara med och bestämma om?*, med delfrågor enligt redovisningen, förutom* *Vilka böcker/läromedel ni ska ha*; ***Hur ni ska arbeta, till exempel grupp-/projektarbete*. Svartaltemativ: *Väldigt mycket*; *Ganska mycket*; *Ganska lite*; *Väldigt lite/ingenting*

Resultaten visar andelen som svarat att de vill respektive får vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket inom respektive område, baserat på minst 30 gymnasieelever i Ale, oavsett deras hemkommun.

Som referenspunkt redovisas resultatet för samtliga gymnasier i de sex GR-kommunerna.

Skolans sociala miljö

Många unga spenderar mer vaken tid i skolan än i hemmet. Skolans miljö, i både fysiskt och socialt avseende, har därmed en given plats i beskrivningar av ungas levnadsvillkor. På enkätens fråga om vad man tycker om ”skolmiljön” – just så allmänt formulerat – svarar 62 procent i åk8 och 78 procent i gy2 att den är mycket eller ganska bra. 13 respektive 4 procent i åk8 och gy2 uppger att miljön tvärtom är dålig. Det är svårt att värdera vad som ligger bakom svaren.

Någon fråga om specifikt den fysiska miljön finns inte i enkäten. Däremot finns det en fråga som inriktar sig på den sociala miljön. Även här har en god majoritet av ungdomarna en positiv uppfattning.⁵⁷ Det gäller särskilt i gy2, där 86 procent av eleverna instämmer i påståendet att ”det är en bra stämning i skolan”. I åk8 är andelen 20 procentenheter mindre: 66 procent, ett resultat som också är sämre än det jämförbara ”GR-snittet”. Det kan noteras att totalt 9 procent av Ales åk8-elever, och 1 procent av gy2-ungdomarna, tar avstånd från påståendet att det råder en bra stämning i skolan.

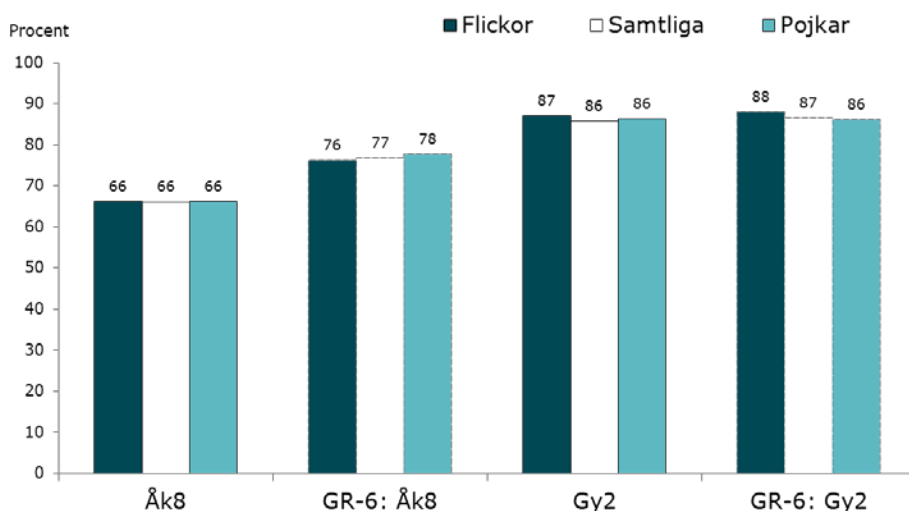
Vare sig i Ale eller i det större ”GR-underlaget” framkommer några könsskillnader i uppfattningen om skolans stämning.

⁵⁷ En analys av det bredare ”GR-underlaget” visar att det inte oväntat råder ett starkt positivt samband mellan synen på skolmiljön allmänt och inställningen till påståendet att det råder en god stämning: +0,43 i åk8 och +0,48 i gy2, mätt i Tau-b (måttet kan variera mellan -1 och +1, där 0 innebär inget samband alls).

Bra stämning i skolan

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det är i din skola?*, med delfrågan: *Det är bra stämning i skolan.*
Svarsalternativ: *Stämmer mycket bra; Stämmer ganska bra; Stämmer varken bra eller dåligt; Stämmer ganska dåligt; Stämmer mycket dåligt.*

Resultaten visar andelen som svarat att det stämmer mycket eller ganska bra, baserat på totalt 286 respektive 169 svar i åk8 och i gy2.

En jämförelse med tidigare Lupp-undersökningar visar att ungdomarna i åk8 är något mindre positiva till stämningen i skolan 2013 än tidigare – 2007 och 2010 uppgick andelen som tyckte stämningen var ganska eller mycket bra till 70 procent, utan några entydiga könsskillnader. I gy2 har andelen varit mycket stabil över de tre åren (2007: 87 procent; 2010: 85 procent).

Olika faktorer bidrar till stämningen i skolan. I enkäten ombeds eleverna, inom ramen för samma frågebatteri, att ta ställning till påståendena att mobbning, våld, främlingsfientlighet respektive sexuella trakasserier är ett problem i skolan och att elever och lärare bemöter varandra med respekt. Analyser av det samlade ”GR-underlaget” bekräftar att samtliga dessa uppfattningar är sammanlänkade med uppfattningen om skolans stämning mer generellt; allra tydligast gäller det ifråga om respekten mellan elever och lärare.⁵⁸

Vi har sett att en majoritet av skolungdomarna har en positiv bild av stämningen i skolan. Omvänt är det en mindre andel som lyfter olika typer av problem. Störst problem gäller enligt svaren i åk8 mobbning och våld, med 17 respektive 14 procent av eleverna som instämmer i att detta är ett problem i skolan, fler pojkar än flickor. Ales åk8-ungdomar beskriver i större utsträckning den här typen av sociala problem jämfört med ”GR-snittet”.

I gymnasiet är andelarna som instämmer i påståendena genomgående mindre; som mest instämmer 8 procent i påståendet att främlingsfientlighet är ett problem i skolan. I gymnasiet minskar könsskillnaden beträffande främlingsfientlighet, där tvärtom fler flickor än pojkar ser detta som ett problem i skolan. Resultaten för Ales gy2-ungdomar liknar på det hela taget ”GR-snittet”.

Hur respekten värderas mellan lärare och elever är alltså det som starkast relaterar till synen på stämningen i skolan. Andelen som håller med om att parterna bemöter varandra med respekt är emellertid lite mindre jämfört med den som instämmer i att det råder en god stämning: 62 procent i åk8 och 70 procent i gy2. I båda åldersgrupper anser cirka var tionde ungdom tvärtom att respekten mellan elever och lärare brister.

⁵⁸ Sambandet, mätt i Tau-b (se not 57), är +0,36 i åk8 och +0,37 i gy2.

Problem i skolans sociala miljö

	Åk8			GR6: Åk8	Gy2			GR6: Gy2
	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtl	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtl
"Mobbning är ett problem i skolan"	13	21	17	13	3	6	4	5
"Främlingsfientlighet är ett problem i skolan"	9	16	12	9	10	6	8	8
"Sexuella trakasserier är ett problem i skolan"	9	11	11	8	1	3	2	5
"Våld är ett problem i skolan"	4	22	14	8	2	3	3	4
<i>Stämmer dåligt:</i> "Elever och lärare bemöter varandra med respekt i skolan"	9	11	11	11	8	11	10	8
Minsta antalet svar	124	138	273	2 455	92	69	164	1 472

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det är i din skola?*, med tre avslutande delfrågor enligt redovisningen. Svarsalternativ: *Stämmer mycket bra; Stämmer ganska bra; Stämmer varken bra eller dåligt; Stämmer ganska dåligt; Stämmer mycket dåligt.*

Resultaten visar procentandelen som svarat att påståendet stämmer mycket eller ganska bra, undantaget sista delfrågan som visar andelen som svarat mycket eller ganska dåligt.

En jämförelse med tidigare Lupp-resultat visar på en positiv utveckling vad gäller problem med mobbning i åk8. År 2007 instämde 24 procent att mobbning var ett problem i skolan, 2010 var det 19 procent, och 2013 är andelen alltså 17 procent. Då det inte förelåg någon könsskillnad de två tidigare åren innebär det att särskilt flickorna fått en mindre negativ bild av mobbning i skolan. I gy2 framkommer inga skillnader mot tidigare års undersökningar.

Trygghet

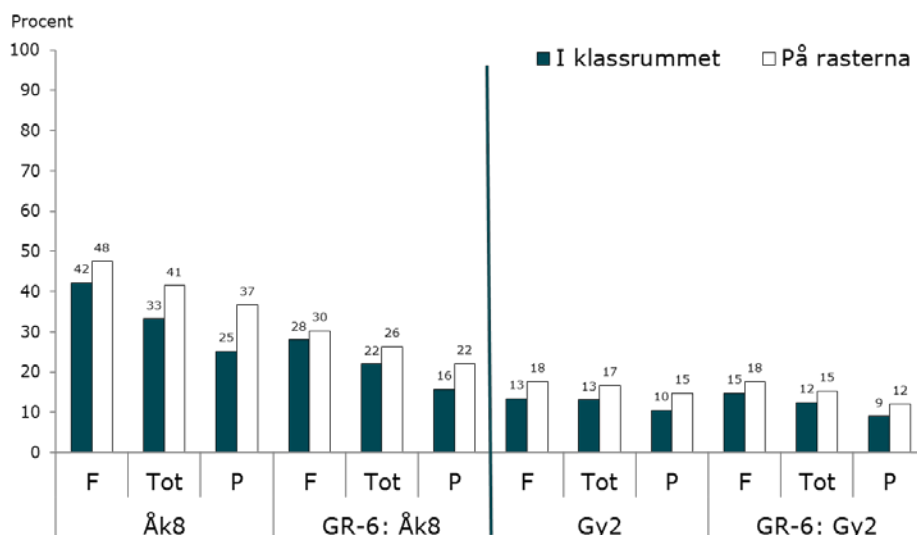
Hur man upplever stämningen i skolan hänger naturligtvis samman även med andra erfarenheter, där vissa kan vara påtagligt självupplevda. Av eleverna i åk8 uttrycker två tredjedelar att de *alltid* känner sig trygga i klassrummet medan en tredjedel (33 procent) har erfarenhet av otrygghet i klassrummet varav 5 procent uppger att de inte känner sig trygga. På rasterna är otryggheten ännu lite vanligare, med 41 procent som känner sig mer eller mindre otrygga. Resultaten visar på en väsentligt sämre situation jämfört med det större "GR-underlaget". Det gäller inte minst flickorna, som i större utsträckning än pojkarna upplever otrygghet i dessa skolmiljöer. Ifråga om rasterna svarar nära varannan Ale-flicka att hon inte alltid känner sig trygg.

I gymnasiet år2 är det färre som beskriver sig otrygga i dessa miljöer: 13 respektive 17 procent i klassrum och på raster. Här är resultatet mer i linje med "GR-snittet".

Otrygghet i skolan

Frågan lyder: *Känner du dig trygg på följande ställen?*, med delfrågorna: *I klassrummet* och *På rasterna i skolan*. Svarsalternativ: *Ja, alltid; Ja, oftast; Nej*.

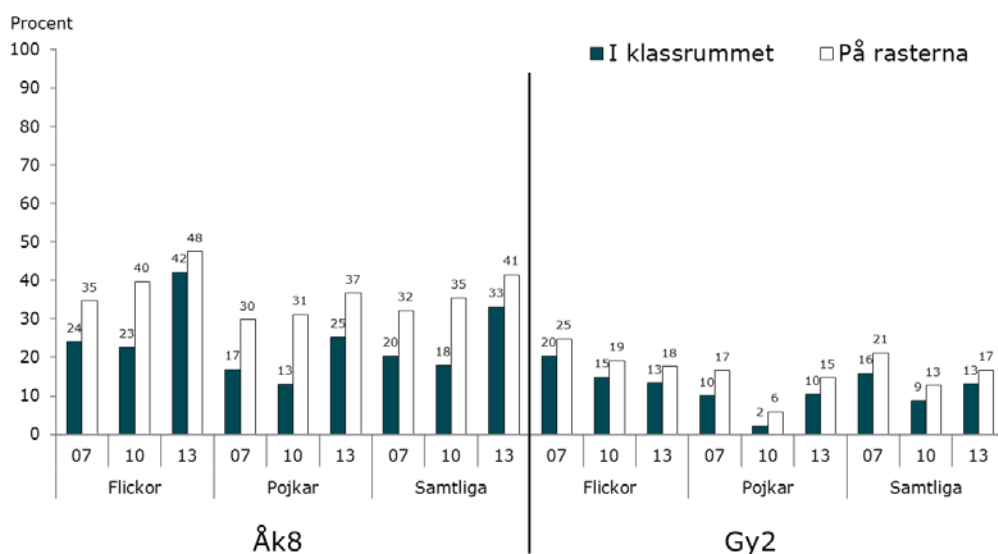
Resultaten visar andelen som svarat att de inte alltid känner sig trygga, baserat på totalt 270 respektive 160 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

Upplevelsen av trygghet i klassrum och på raster har utvecklats lite olika över tid i de två årskurserna. I åk8 har andelen som inte känner sig trygga i dessa skolmiljöer ökat jämfört med tidigare år. I gymnasiet är utvecklingen mer osäker, inte minst mot ljuset av det större bortfallet i denna grupp. Den ökande otryggheten i åk8 innebär en större skillnad gentemot gy2 2013 jämfört med tidigare.

Otrygghet i skolan 2007–2013

Se kommentar till föregående diagram.

Skolmiljön är det i särklass vanligaste sammanhanget för mobbning (även om det förekommer andra arenor; se vidare sidan 54): i första hand på rasterna, men också i klassrummet. Av de som, 2013, uppger att de blivit mobbade eller utfrysade det senaste halvåret, uppger ungefär två av tre att det skett på rasterna och var tredje pekar på klassrummet (62 respektive 36 procent av totalt 45 personer som svarat att de varit utsatta för mobbning i åk8). I gymnasiet är det mycket få ungdomar som uppger att de blivit mobbade (6 personer). Skolmiljöns grund för mobbning bekräftas av det bredare svarsunderlaget från samtliga ”GR-kommuner”.⁵⁹ Några elever uppger att också att de har blivit mobbade/utfrysade på väg till eller från skolan.

⁵⁹ Här uppger 68 procent av utsatta åk8-eleverna att de mobbats/blivit utfrysade under rasterna och 31 procent i klassrummet, och i gy2 43 respektive 32 procent.

När det gäller erfarenheter av att bli orättvist behandlad, visar sig även detta vara starkt kopplat till skolvärlden. Av dem med sådan erfarenhet under det senaste halvåret, ”på ett sätt så att [de] har mått riktigt dåligt”, är det i första hand skolelever och skolans personal som pekas ut som de bakom agerandet – snarare än andra grupper som ingår bland frågans fasta svarsalternativ: ”sjukvården”; ”polisen/rättsväsendet”; ”socialtjänsten”; ”organisation eller förening” (se vidare sidan 55).

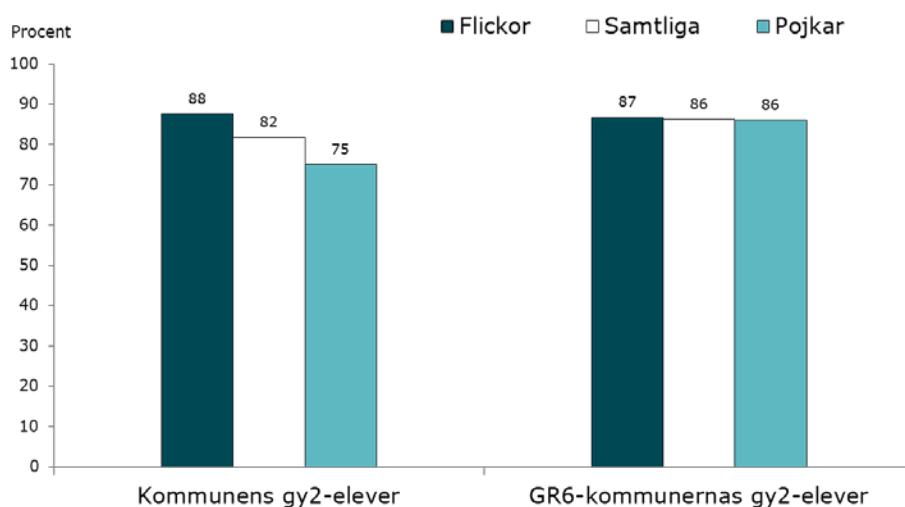
Social miljö och trygghet ur ett skolperspektiv

Hur ser den sociala miljön ut i Ales gymnasier? Eleverna på Lärlingsgymnasiet och Ale gymnasiums IM-program ger sammantaget en nästan lika positiv bild som ”GR-snittet”, med drygt 80 procent som tycker det är en ganska eller mycket god stämning i skolan (vilket också är i linje med vad Ales gy2-ungdomar i stort anser (se ovan). Däremot finns det bland eleverna som går på Ales gymnasier en könsskillnad som inte finns i det större ”GR-underlaget”, med flickorna som är mer positiva till stämningen än pojkarna.

Bra stämning i Ales gymnasier

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det är i din skola?*, med delfrågan: *Det är bra stämning i skolan.* Svartsalternativ: *Stämmer mycket bra; Stämmer ganska bra; Stämmer varken bra eller dåligt; Stämmer ganska dåligt; Stämmer mycket dåligt.*

Resultaten visar andelen som svarat att det stämmer mycket eller ganska bra att det är bra stämning i skolan, baserat på totalt 33 gymnasie-elever i Ale, oavsett deras hemkommun. Som referenspunkt redovisas resultatet för samtliga gymnasier i de sex GR-kommunerna.

Ifråga om de olika typer av problematik och förhållanden som kan kopplas till den sociala miljön uppfattar eleverna vid Ales gymnasier främlingsfientlighet som ett relativt stort problem i skolan. Var femte flicka instämmer i påståendet att det är ett problem i skolan. Lika många pojkar anser att respekten mellan elever och lärare brister. Ungefär var tionde elev uppger att mobbning är ett problem i skolan, en större andel pojkar än flickor.

I jämförelse med ”GR-snittet” är det vanligare att eleverna på Ales gymnasier ser den här typen av problem i skolan, bortsett från våld som ingen av (de få) Ale-eleverna anser vara ett problem.

Problem i den sociala miljön i Ales gymnasier

	Kommunens gy2-elever			GR6-kommunernas gy2-elever		
	Flickor	Pojkar	Samtliga	Flickor	Pojkar	Samtliga
"Mobbing är ett problem i skolan"	6	13	9	5	6	6
"Främlingsfientlighet är ett problem i skolan"	19	13	15	8	9	9
"Sexuella trakasserier är ett problem i skolan"	6	7	6	4	5	5
"Våld är ett problem i skolan"	0	0	0	2	5	4
<i>Stämmer dåligt:</i> "Elever och lärare bemöter varandra med respekt i skolan"	6	19	12	5	9	8
Minsta antalet svar	16	15	32	788	746	1 558

Frågan ingår i en större frågesvit: *Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det är i din skola?*, med tre avslutande delfrågor enligt redovisningen. Svartsalternativ: *Stämmer mycket bra; Stämmer ganska bra; Stämmer varken bra eller dåligt; Stämmer ganska dåligt; Stämmer mycket dåligt.*

Resultaten visar procentandelen som svarat att påståendet stämmer mycket eller ganska bra, undantaget sista delfrågan som visar andelen som svarat mycket eller ganska dåligt.

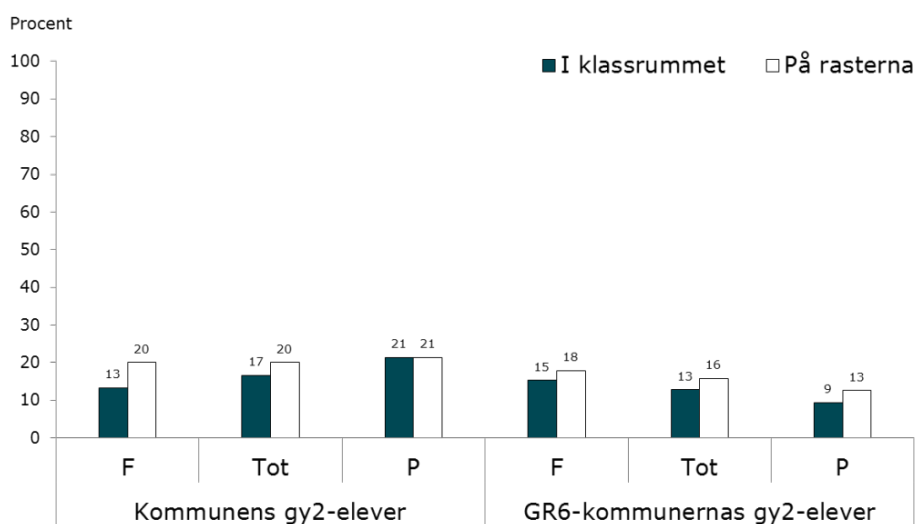
När det handlar om den upplevda tryggheten i klassrum och på raster antyder resultaten att gymnasier i Ale uppfattas som otrygga i något större utsträckning jämfört med "GR-skolorna" generellt. Det gäller särskilt sett till pojkarnas upplevelser.

Otrygghet i Ales gymnasier

Frågan lyder: *Känner du dig trygg på följande ställen?*, med delfrågorna: *I klassrummet* och *På rasterna i skolan*. Svartsalternativ: *Ja, alltid; Ja, oftast; Nej.*

Resultaten visar andelen som svarat att de inte alltid känner sig trygga, baserat på totalt 30 gymnasieelever i Ale, oavsett deras hemkommun.

Som referenspunkt redovisas resultatet för samtliga gymnasier i de sex GR-kommunerna.

I gruppen gy2-elever på Ales gymnasier uppger 10 procent att de blivit mobbade/utfryssta under det senaste halvåret och 43 procent uppger att de har blivit orättvist behandlade "på ett sätt så att [de] har mått riktigt dåligt".

Politik och samhälle

Ett växande samhällsengagemang och intresse för omvärldsfrågor följer i någon grad naturligt med en individs utveckling: från att vara ett litet barn med begränsade kontakter med omvärlden till att under ungdomsåren erövra, eller gästspela på, nya arenor med olika slags lokal förankring och/eller globala relationer.

Skolan är en viktig arena för utvecklingen av ungas delaktighet och inflytande i frågor de berörs av. Skolan har också till uppgift att främja ungas delaktighet och inflytande i samhället genom att bidra till kunskap och – i samarbete med hemmen – främja ungdomarnas "allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare".⁶⁰

Oavsett skolans roll i sammanhanget varierar graden av intresse och engagemang betydligt mellan unga, likväl som mellan äldre. Det gäller inte minst intresset för formell partipolitik, något som ofta är föremål för debatt – med det minskande partipolitiska engagemanget i samhället förutsätts ofta ett minskat intresse för samhällsfrågor generellt. Men det är en bild som kan ifrågasättas – ungas intresse och engagemang i samhällsfrågor kan ta sig många andra uttryck och vägar än den partipolitiska, exempelvis genom åsiktsspridning och opinionsbildning via internet, engagemang i ideella föreningar eller aktiva konsumtionsval. Några nyckelfaktorer som kan bidra till ett samhällsengagemang eller politiskt delaktighet är tillägandet av ny kunskap/nya perspektiv; andra personers uppmuntran till engagemang; upplevelser av orättvisor samt ett uppfattat hot mot den egna livsstilen.⁶¹

Samhällsengagemang

I Lupp-enkäten svarar runt en fjärdedel av Ales ungdomar att de är ganska eller mycket intresserade av politik (28 procent i gy2 och 24 procent i åk8). Intresset är i båda åldersgrupper större för "samhällsfrågor": 46 respektive 36 procent uppger sig vara åtminstone ganska intresserade. Ännu vanligare är ett intresse för "vad som händer i andra länder": 50 respektive 58 procent. Flickor och pojkar uppvisar inga större skillnader i deras engagemang i dessa frågor.

Från det andra perspektivet uppger 37 procent av åk8-eleverna att de *inte alls* är intresserade av politik, 27 procent att de *inte alls* är intresserade av samhällsfrågor och 19 procent är *inte alls* intresserade av vad som händer i andra länder. Resultatet är ungefär detsamma i gy2: 38, 28 respektive 25 procent.

Enligt Lupp-enkäten är 8 procent av Ales gy2-ungdomar medlemmar i ett politiskt parti. Därmed tycks det partipolitiska engagemanget vara något större bland Ales unga jämfört med "GR-underlaget" i stort, där 4 procent är medlemmar i ett parti. I åk8 är 2 procent i Ale partimedlemmar ("GR-snittet" är 1 procent).

På en direkt fråga uppger ungefär en femtedel av Ales unga att de skulle vilja träffa politiker i kommunen (20 procent i åk8 och 18 procent i gy2). Ungefär två av fem ungdomar uppger att de vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen där de bor (37 respektive 40 procent).

Ett engagemang i samhällsfrågor kan visa sig på andra sätt än genom ett tydligt uttryckt intresse för politik. Bland gy2-ungdomarna uppger 23 procent att de under det senaste året har skrivit insändare, 13 procent att de chattat/debatterat/bloggat om samhällsfrågor och 11 procent att de deltagit i demonstrationer. Nästan lika många bland åk8-eleverna uppger att de skrivit insändare: 20 procent. Den här typen av aktivitet kan ibland vara resultatet av en särskild skolsatsning. Bland Ales åk8-elever är det eleverna i Ahlafors fria skola och Aroseniussskolan som drar upp medelvärdet. Vidare uppger 6 procent av Ales åk8-elever att de har deltagit i

⁶⁰ Skollag 2010:800, 1 kap., 4 §.

⁶¹ Se sammanfattande resonemang i t. ex. *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande*, s.317ff, 343ff och 369ff. Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:10.

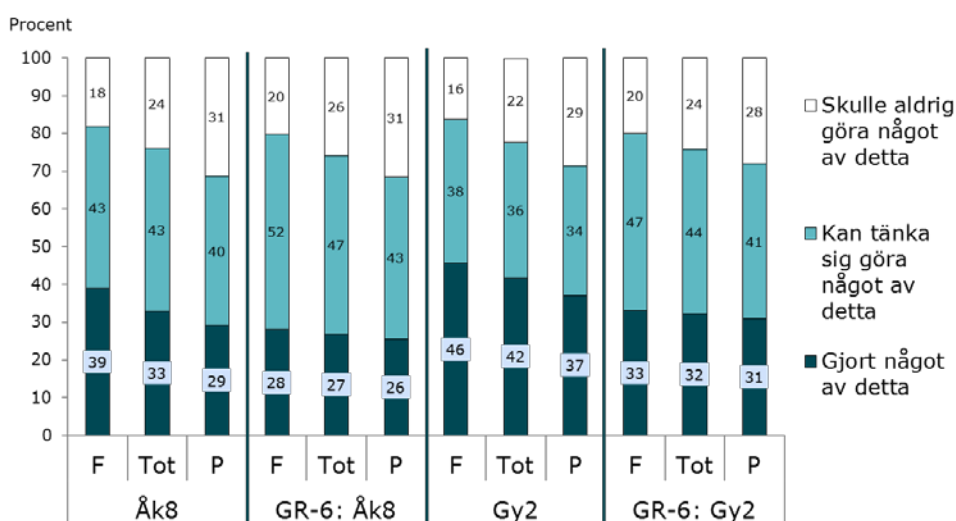
demonstrationer och lika många att de chattat/debatterat/bloggat om samhällsfrågor eller politik på nätet.

Många uppger annars att de *kan tänka sig* att göra något av den här typen av saker, eller att på andra vägar ge offentligt uttryck för sina åsikter. I enkätfrågan ingår sex sätt att försöka bilda opinion eller uttrycka sin mening – utöver de två nämnda ingår: ta kontakt med politiker; lämna medborgarförslag till kommunen; delta i bojkotter; delta i demonstrationer. Totalt uppger sig 42 procent av gy2-ungdomarna och var tredje ungdom i åk8 att de har gjort åtminstone något av ovan nämnda aktiviteter det senaste året.

I båda åldersgrupper är andelen flickor som varit åsiktsaktiva – på något av de sätt enkäten tar upp – större än andelen pojkar, och det är också en större andel pojkar som uppger att de aldrig skulle göra något av det. Utifrån den här typen av enkätfråga visar resultaten på något mer samhällsengagerade Ale-ungdomar jämfört med ”GR-snittet”, till följd av mer engagerade flickor.

Aktivt samhällsengagemang

Frågan lyder: *Har du någon gång det senaste året gjort något av följande, eller kan du tänka dig att göra det?, med 6 delfrågor: Skriva insändare; Ta kontakt med någon politiker; Lämna medborgarförslag till kommunen; Delta i bojkotter; Delta i demonstrationer; Chatta/debattera/blogga om samhällsfrågor/politik på nätet. Svarsalternativ: Det har jag gjort; Det har jag inte gjort, men kan tänka mig att göra; Det skulle jag aldrig göra.*

Resultaten visar andelen som svarat att de gjort minst någon av aktiviteterna ovan; andelen som svarat att de *aldrig* skulle göra något av detta; samt övriga som kan tänka sig göra något av detta, baserat på dem som besvarat samtliga frågor vilket motsvarar totalt 265 respektive 165 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

Enligt enkätsvaren finns det ett ansenligt mått av miljöengagemang hos ungdomarna: var fjärde åk8-elev och var tredje gy2-elev (24 respektive 33 procent) uppger att de *alltid* källsorterar/återvinner. Enkätfrågan mäter en blandning av attityd och beteende genom att inleda frågan med i vilken grad respondenten ”bryr sig om att”, varför resultaten bör tolkas försiktigt i termer av faktiskt beteende.

Detsamma gäller de två angränsande delfrågorna rörande miljö- och rättvisaspekter på konsumtion. 26 procent av gy2-ungdomarna och 13 procent av åk8-eleverna uppger att de alltid bryr sig om att de livsmedel de köper är ”producerat på ett långsiktigt hållbart sätt (t.ex. ekologiskt, fritt från onaturliga bekämpningsmedel, närproducerat och god djurhållning)”. En ännu lite större andel, 30 respektive 19 procent, uppger att de alltid bryr sig om att ta hänsyn till ”att varor och tjänster du konsumerar produceras på ett schyst sätt med bra arbetsvillkor och rättvisa löner”.

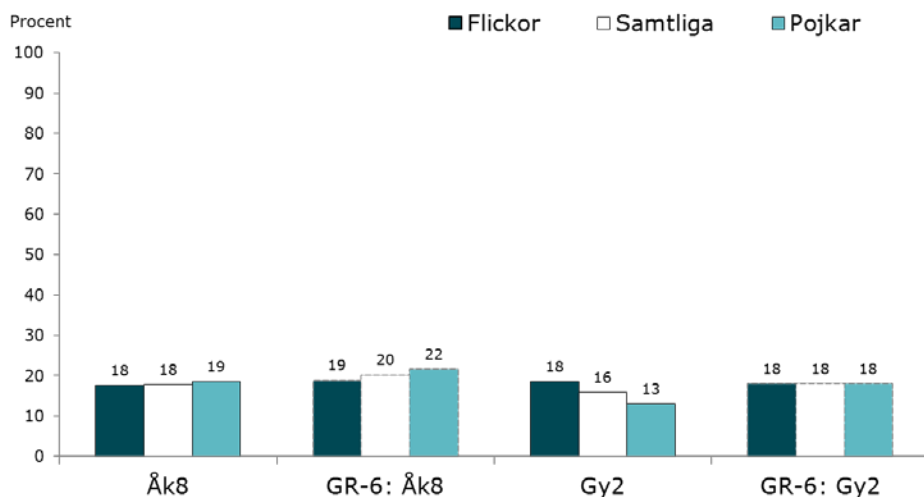
Åsikter i lokala frågor

I vilken utsträckning bedömer Ales ungdomar att de har möjlighet att själva föra fram sina åsikter till kommunens beslutsfattare? På en direkt fråga svarar 33 respektive 27 procent i åk8 och gy2 att det inte vet hur stora möjligheter de har att föra fram åsikter.

I båda åldersgrupper dominerar annars den pessimistiska synen: bland åk8-eleverna är det 18 procent som uppger att de tror sig ha mycket eller ganska stora möjlighet att själva föra fram åsikter till kommunens beslutsfattare, i gy2 16 procent, och andelen är ännu mindre bland gy2-flickorna: 13 procent. Resultatet för Ale liknar som helhet det större ”GR-underlaget”.

Tror på stora möjligheter att själv föra fram åsikter till beslutsfattare

Frågan lyder: *Hur stor möjlighet tror du att du själv har att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen?*, med svarsalternativen: *Mycket stora möjligheter; Ganska stora möjligheter; Ganska små möjligheter; Mycket små möjligheter/inga möjligheter; Vet inte.* Frågan föregås av informerande text med exempel på kommunens olika verksamhetsområden.

Resultaten visar andelen som svarat mycket eller ganska stora möjligheter, baserat på totalt 276 respektive 164 svar i åk8 och i gy2 (i underlaget ingår även de som svarat att de inte vet).

En analys av hur stora möjligheter åk8-eleverna anser sig ha att föra fram egna åsikter till beslutsfattare visar på skillnader mellan kommunens boendeområden (jämför sidan 26). Medan nästan var tredje elev i Skepplanda bedömer sig ha goda möjligheter att föra fram sina åsikter gäller det 11 procent i Älvängen.

Tror på stora möjligheter att själv föra fram åsikter till beslutsfattare i åk8 – efter boendeområde

	Alafors/Nol	Nödinge	Skepplanda	Surte/Bohus	Älvängen
Mycket/ganska stora	17	14	31	23	11
Antalet svar	65	59	32	43	53

Resultaten visar procentandelen som svarat att möjligheten att själv föra fram sina åsikter till dem som bestämmer i kommunen är mycket eller ganska stora. Medelvärde för hela Ales åk8 är 18 procent. Se i övrigt diagrammet ovan.

Utifrån det större ”GR-underlaget” av gy2-ungdomar kan konstateras att en optimistisk tro på möjligheten att själv föra fram åsikter till beslutsfattare är vanligare ju högre utbildningsnivå föräldrarna har. Bland de unga vars mor har en högskole-/universitetsutbildning på minst tre år är andelen som bedömer sina möjligheter vara mycket eller ganska stora nästan dubbelt så stor

jämfört med dem vars mor har som mest grundskola bakom sig: 21 procent mot 11 procent.⁶² Men oavsett moderns utbildning har alltså en majoritet en pessimistisk syn på saken.

Genom Lupp-enkäten ombeds de unga att förmedla vad de anser vara viktigt för kommunens politiker att satsa på. I åk8 tycker både flickor och pojkar att arbete mot kriminalitet, skolan, arbete mot främlingsfientlighet, arbeten för unga och att minska användandet av alkohol och tobak är de viktigaste områdena.⁶³

Hos gy2-ungdomarna är skolan det högst prioriterade området (anges av 52 procent), följt av arbeten för unga samt arbete mot kriminalitet – samsynen är stor hos flickor och pojkar. Bland gymnasieleverna lyfts också äldreomsorg och bostäder som viktiga områden, tillsammans med ytterligare områden/frågor; efter gy2-ungdomarnas tre mest prioriterade områden finns ingen tydlig rangordningsgräns.

Ungas prioriterade frågor i kommunen – ”topp fem”

Åk8			Gy2		
Flickor	Pojkar	Samtliga	Flickor	Pojkar	Samtliga
Skola (38)	Kriminalitet (51)	Kriminalitet (42)	Skola (55)	Skola (50)	Skola (52)
Kriminalitet (34)	Skola (43)	Skola (41)	Arbeten för unga (41)	Arbeten för unga (46)	Arbeten för unga (42)
Alkohol o droger (32)	Främlingsfientlighet (32)	Främlingsfientlighet (31)	Kriminalitet (37)	Kriminalitet (39)	Kriminalitet (37)
Främlingsfientlighet; Arbeten för unga (31)	Arbeten för unga; Alkohol o droger (26)	Arbeten för unga (29) Alkohol o droger (28)	Äldreomsorg (29)	Bostäder (31)	Äldreomsorg; bostäder (24)
Äldreomsorg (17)	Bostäder (14)	Bostäder (15)	Främlingsfientlighet (22)	Kollektivtrafik (18)	Kollektivtrafik; Hälsa (21)
Äldreomsorg (15)	Äldreomsorg (11)	Äldreomsorg (13)	Hälsa (19)	Äldreomsorg (16)	Främlingsfientlighet (20)
			Bostäder (18)	Främlingsfientlighet (15) Alkohol o droger (14)	Alkohol o droger (19)
Antal pers.: 131	145	287	95	74	172

Frågan lyder: *Tänk dig att du är politiker och bestämmer i den kommun där du bor. Vad är viktigast att satsa på? (här kan du sätta högst fyra kryss), med 19 svarsalternativ: arbete mot kriminalitet; arbete mot främlingsfientlighet och rasism; arbete för integration; motverka diskriminering av olika grupper i samhället; arbete för att minska användandet av alkohol och droger; bostäder; skapa arbeten för unga; idrottsanläggningar; arbete för miljön; gator vägar och cykelbanor; arbete för jämställdhet; kollektivtrafik, t.ex. bussar och tåg; ställen där ungdomar kan träffas; pengar till föreningar; pengar till kultur; skola; barnomsorg; äldreomsorg; hälsa.*

Gråmarkerade områden anges som referenspunkt till andra gruppers topp-5-resultat. I parentes redovisas procentandelen av enkätens samtliga respondenter som angett svarsalternativet. Eftersom max fyra svar är möjliga ska andelen tolkas som en minimiandel; fler områden kan anses viktiga utan att tillhöra de mest prioriterade.

⁶² Pearsons r: +0,09; sett till faderns utbildning är Pearsons r +0,07 (jfr not 42).

⁶³ Ungdomarna fick välja fyra av 19 alternativ.

(O)trygghet

Att bli utsatt för brott, kränkande handlingar eller hot innebär – utöver den omedelbara skadan i fysiskt eller psykiskt avseende – en begränsning av individens frihet och ett hot mot dennes trygghet också på längre sikt. Ett demokratiskt samhälle förutsätter att alla individer är trygga att röra sig och att uttrycka sig i olika miljöer och sammanhang. Upplevelser av otrygghet – oavsett i vilken grad den är grundad i konkreta erfarenheter – är viktigt att identifiera och motverka i ett samhälles som ska grundas på social sammanhållning och allas delaktighet. Brist på social sammanhållning riskerar att föda utanförskap och skapa segregation – och bidra till mer otrygghet.

Brott och utsatthet

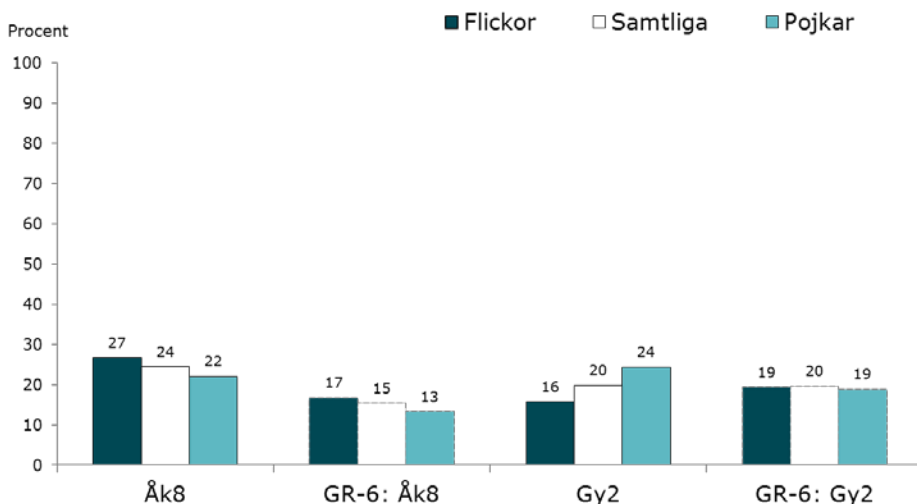
Enligt enkätens resultat har 24 procent i åk8 och 20 procent i gy2 aktuell erfarenhet av brott eller annat som skapat rädsla för att lämna hemmet. Dessa ungdomar uppger att de har blivit utsatta för någotdera av följande: hot, stöld, misshandel, sexuellt våld/utnyttjande eller att de av något (okänt) skäl inte har vågat gå ut. Enligt svarsunderlaget för gy2 är det en större andel pojkar som varit med om brott/otrygghet, medan det i åk8 finns en svag omvänd könsskillnad. Jämfört med GR-snittet är det särskilt Ales åk8 som avviker med fler elever som har en aktuell erfarenhet av brott eller hot.

Utsatt för brott/otrygghet – det senaste halvåret

Frågan lyder: *Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av följande hänt dig?*, med 6 svarsalternativ: *Jag har inte vågat gå ut; Någon har hotat mig; Någon har stulit från mig; Jag har blivit utsatt för misshandel; Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande; Inget av detta har hänt mig.*

Resultaten visar andelen som svarat minst något av de 5 första svarsalternativen, baserat på samtliga respondenter, totalt 287

respektive 172 svar i åk8 och i gy2. De som avstått från att besvara frågan ingår i analysunderlaget, det vill säga som om de inte har utsatts.

I första hand handlar det om erfarenheter av hot, stöld eller – av okänd anledning – att inte våga gå ut; detta svarar omkring 10 procent av åk8-eleverna och mellan 5 och 10 procent av gy2-ungdomarna. 3 procent i båda årskurser anger att de har blivit utsatta för misshandel och 3 respektive 2 procent att de blivit utsatta för sexuellt våld/utnyttjande.

Riskbilden ser lite olika ut för flickor och pojkar, utan några entydiga mönster. I åk8 är det fler flickor än pojkar som uppger att de inte har vågat gå ut (15 mot 5 procent) medan det är vanligare att pojkar varit utsatta för misshandel (3 mot 1 procent). Erfarenhet av hot eller stöld är däremot ungefär lika vanligt hos flickor och pojkar. I gymnasiet finns könsskillnader främst vad gäller utsatthet för hot (15 procent pojkar mot 6 procent flickor) och misshandel (4 procent flickor mot 1 procent pojkar).

En analys av utsatthetens koppling till boendeområde i åk8 (jämför sidan 26) visar att ungdomarna i Nödinge har varit utsatta för något av hot, stöld, misshandel, sexuellt våld/utnyttjande i lite större utsträckning än de som bor i Ales övriga områden. Dock har även

de senare, undantaget de boende i Älvängen, varit mer utsatta än ”GR-borna” i åk8 sammantaget.

Utsatt för brott/otrygghet det senaste halvåret i åk8 – efter boendeområde

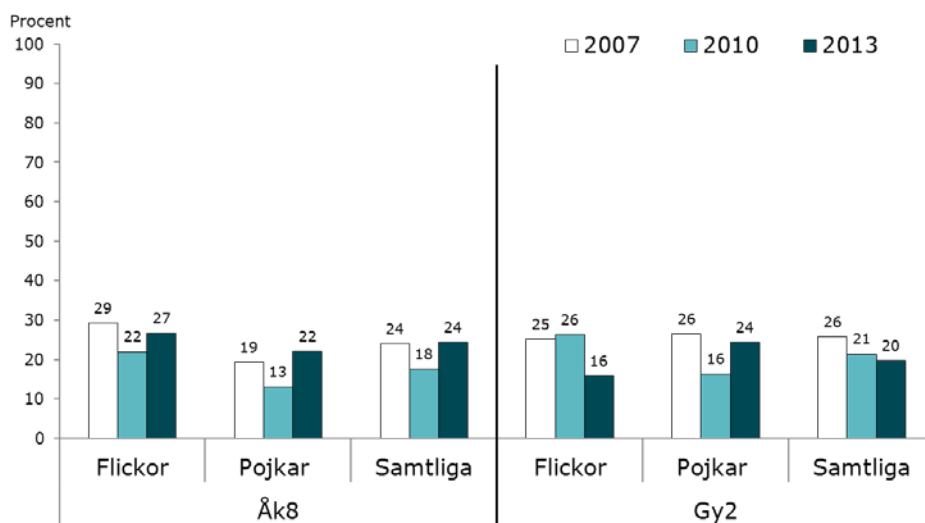
	Alafors/Nol	Nödinge	Skeplanda	Surte/Bohus	Älvängen
Varit utsatt	24	31	24	23	18
Antalet svar	66	61	34	44	57

Resultaten visar andelen som svarat att de har erfarenhet av minst något av: hot, stöld, misshandel, sexuellt våld/utnyttjande eller av något (okänt) skäl inte vågat gå ut, baserat på samtliga respondenter i undersökningen. Medelvärde för hela Ales åk8 är 24 procent. Se i övrigt diagrammet ovan.

Det finns ingen entydig utveckling av ungdomarnas utsatthet över tid. Resultaten för 2013 visar i åk8 på en värre situation än 2010 – men i nivå med resultatet 2007. För gy2-ungdomarnas del ser det bättre ut 2013 för flickorna i åk8 jämfört med tidigare år, men sämre för pojkarna jämfört med mätningen tre år tidigare.

Utsatt för brott/otrygghet det senaste halvåret 2007–2013

Se kommentar till föregående diagram.

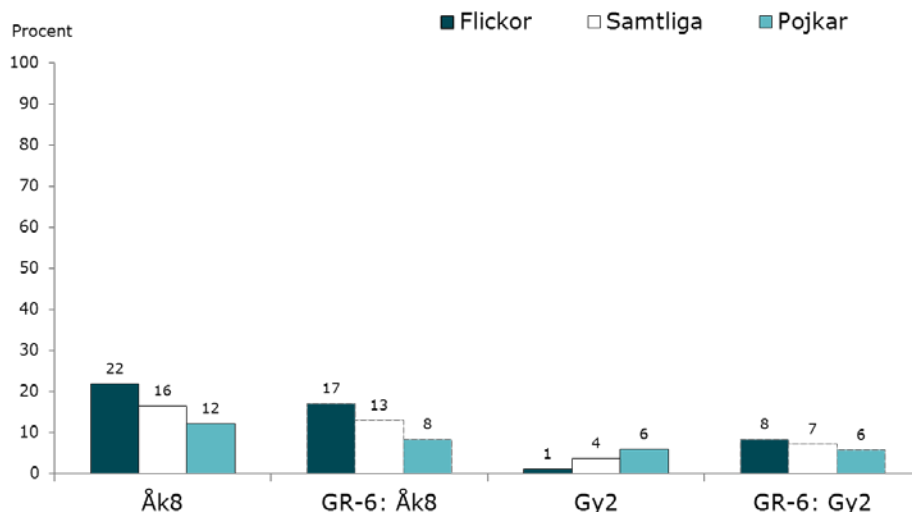
Mobbning och orättvis behandling

Av eleverna i högstadiets åk8 uppger 16 procent att de blivit utsatta för mobbning eller utfrysning under det senaste halvåret; bland gy2-ungdomarna är andelen 4 procent. I åk8 är könsmönstret i Ale detsamma som i det större ”GR-underlaget” men med en något större andel Ale som uppger sig vara utsatt för mobbning; det gäller både flickor och pojkar. I gy2 är andelen drabbade i Ale mindre än ”GR-snittet”, vilket bottnar i att mycket få av Ales flickor uppger att de blivit mobbade eller utfrysade.

Utsatt för mobbning/ utfrysning det senaste halvåret

Frågan lyder: *Har du blivit mobbad eller utfrysad det senaste halvåret?*, med svarsalternativen: *Nej; Ja.*

Resultaten visar andelen som svarat ja, baserat på totalt 274 respektive 163 svari åk8 och i gy2.

Jämfört med Lupp 2007 och 2010 visar 2013 års resultat på en större andel med erfarenhet av mobbning/utfrysning i åk8 men i gy2 tvärtom en något mindre andel.⁶⁴

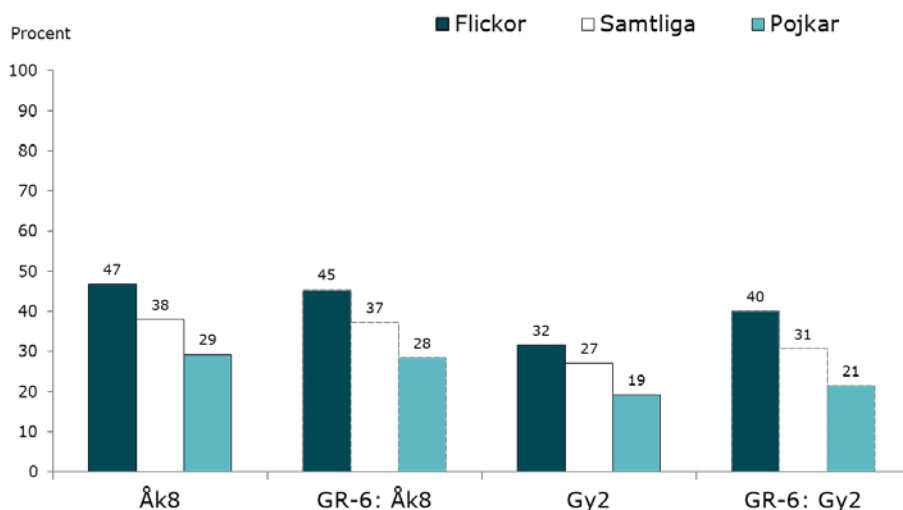
Som tidigare nämnts är skolmiljön det vanligaste sammanhanget för mobbning (se sidan 45). Efter skolan är nätet/i mobilen det ställe där flest uppges att de har blivit mobbade eller utfrysade; det gäller 29 procent i åk8 (av totalt 45 personer som svarat att de blivit mobbade).

Genom enkäten tillfrågas ungdomarna även om huruvida de under det senaste halvåret upplevt att de blivit orättvist behandlade ”på ett sätt så att du har mått riktigt dåligt” vilket grovt räknat var tredje elev uppges att de blivit. Andelen är större i åk8 än i gy2 och det är i båda årskurserna vanligare att flickor blivit orättvist behandlade. Ales resultat speglar ”GR-snittet”.

Blivit orättvist behandlad och mått riktigt dåligt som följd

Frågan lyder: *Har du det senaste halvåret upplevt att du har blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du har mått riktigt dåligt?*, med svarsalternativen: *Nej; Ja, någon gång; Ja, flera gånger.*

Resultaten visar andelen som svarat ja, någon eller flera gånger, baserat på totalt 269 respektive 163 svari åk8 och i gy2.

Jämfört med tidigare års Lupp-undersökningar är det färre 2013 som uppges att de blivit orättvist behandlade, särskilt i gy2 där andelen 2010 var 39 procent och 2007 49 procent. I åk8

⁶⁴ I åk8 var det 11 procent 2007 och 9 procent 2010 som uppgav en aktuell erfarenhet av mobbning eller utfrysning – samma könsmonster som 2013 med fler drabbade flickor än pojkar. I gy2 var det 7 respektive 5 procent år 2007 och 2010 som hade erfarenhet av mobbning/utfrysning; till skillnad från 2013 gällde det båda dessa år dubbelt så många flickor som pojkar.

var motsvarande andelar 46 respektive 43 procent. Det ska dock noteras att frågan omformuleras mellan åren vilket kan förklara skillnaden.⁶⁵

På en följdfråga om vem som står för den orättvisa behandlingen nämns 2013 oftast andra elever, skolans personal eller ”annan person” – medan svaren mer sällsynt rör de övriga samhällsaktörer som utöver skolpersonal ingår i frågans fasta svarsalternativ: sjukvården; polisen/rättsväsendet; socialtjänsten; organisation/förening.

När det handlar om orsaken bakom behandlingen, enligt den drabbade själv, anger det stora flertalet i både åk8 och gy2 ”annat” – snarare än de fasta svarsalternativen: bakgrund/hudfärg; kön/könsidentitet; sexuell läggning; ålder; utseende; funktionsnedsättning; religion. Det näst vanligaste skälet som anges i åk8 är utseendet och i gy2 är det utseende tillsammans med funktionsnedsättning som, efter ”annat”, anges av flest. Mot bakgrund av den stora andelen som upplever sig ha blivit orättvist behandlade med följderna att de mått dåligt av det, utan att orsak eller sammanhang framkommer av enkäten, finns anledning att undersöka de här förhållandena vidare på andra vägar.

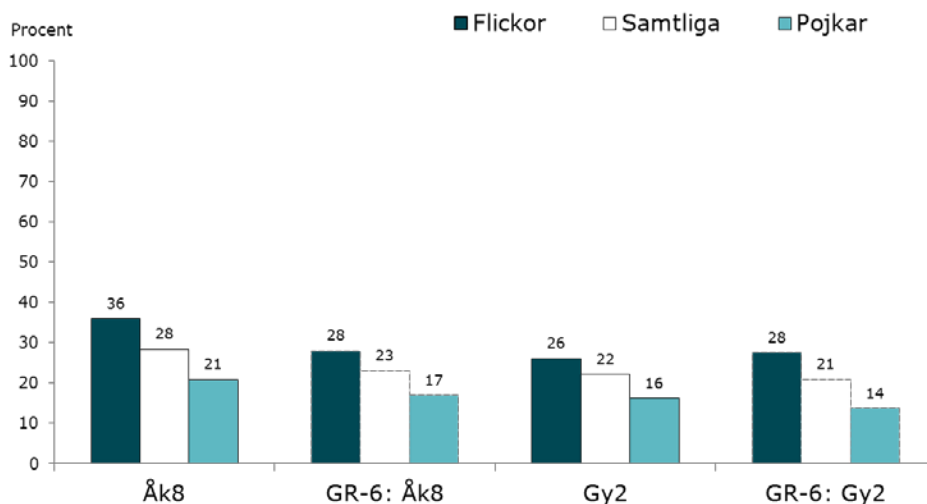
Upplevelse av otrygghet

Konkret mobbning men också upplevelser av orättvisor är faktorer som kan skapa otrygghet hos individen. Men även annat kan spela in, kopplat till både social och fysisk miljö. Ungefär var fjärde ungdom i åk8 och gy2 uttrycker otrygghet i minst någon av följande miljöer: hemmet; bostadsområdet; i, eller till och från, skolan; ungdomens hus/fritidsgård/liknande; uteställen; stan/centrum; kollektivtrafiken eller nätet. Flickorna beskriver sig som otrygga i större utsträckning än pojkarna – ett könsmönster i linje med vad som framkommer i nationella trygghetsundersökningar.⁶⁶ Resultaten speglar det större ”GR-underlaget”, men med generellt fler otrygga i Ales åk8.

Upplevelser av otrygghet är – oavsett miljö – märkbart vanligare bland personer som blivit utsatta såväl för mobbning/utfrysning som för orättvis behandling av allvarligare slag (se ovan).

Upplever otrygghet

Frågan lyder: *Känner du dig trygg på följande ställen?*, med delfrågorna: *I hemmet; I mitt bostadsområde på kvällen/natten; I mitt bostadsområde på dagen; På väg till eller från skolan; I klassrummet; På rasterna i skolan; På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande; På uteställen (enbart i gy2-enkäten); På stan eller i centrum; På buss, tåg eller liknande; På nätet.* Svarsalternativ: *Ja, alltid; Ja, oftast; Nej.*

Resultaten visar andelen som svarat nej avseende minst något område, baserat på totalt 275 respektive 163 svar i åk8 och i gy2.

⁶⁵ Frågans utformning förändrades till 2013 års undersökning: Tidigare löd frågan: *Har du det senaste halvåret blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du har känt dig kränkt?*

⁶⁶ NTU 2013 – Om utsatthet, otrygghet och förtroende, s. 83ff. (2014) Brottsförebyggande rådet.

Hemmet är den plats/sammanhang som flest svarar att de *alltid* är trygga i; det gäller 84 procent av åk8-eleverna och 92 procent av gy2-ungdomarna. Tvärtom svarar 2 respektive 1 procent att de inte är trygga i hemmet, övriga är det ”oftast”.

På samma sätt är nästan samtliga trygga i det egna bostadsområdet på dagtid, men 4 procent i åk8 och 1 procent i gy2 uppger att de *inte* känner sig trygga där. Otryggheten i bostadsområdet är större nattetid: 12 procent i åk8 och 7 procent i gy2.

Därutöver uttrycker störst andel åk8-elever otrygghet på fritidsgård, på nätet, i stan/centrum samt i kollektivtrafiken. Jämförelsevis är skolan en relativt trygg plats, när man som här utgår från de som känner sig otrygga (jämför sidan 45⁶⁷).

Ungdomarna i gymnasieåldern uppger i mindre utsträckning än de i högstadiet att de känner sig otrygga undantaget på nätet, där 10 procent upplever otrygghet. 8 procent känner sig heller inte trygga på uteställen (frågan ställdes enbart till gymnasieungdomarna), och 7 procent känner sig otrygga i stan/centrum.

Otrygga miljöer

	Åk8			GR6: Åk8	Gy2			GR6: Gy2
	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtliga	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtliga
I hemmet	3	0	2	1	1	0	1	2
I bostadsområdet: kvällen/natten	18	5	12	8	11	1	7	6
I bostadsområdet: dagen	4	2	4	2	1	1	1	2
På väg till/från skolan	6	2	4	2	2	3	3	2
I klassrummet	4	4	5	2	0	1	1	2
På rasterna	6	6	6	3	1	1	1	2
På ungdomens hus/ fritidsgård/liknande	7	12	10	10	2	6	4	9
På uteställen ¹	-	-	-	-	10	4	8	5
På stan/i centrum	14	4	9	7	8	6	7	6
På buss/tåg/liknande	11	4	8	6	3	6	5	5
På nätet	13	4	9	7	13	6	10	7
Minsta antalet svar	112	134	257	2 284	86	64	151	1 362

Frågan lyder: *Känner du dig trygg på följande ställen?*, med delfrågorna: *I hemmet; I mitt bostadsområde på kvällen/natten; I mitt bostadsområde på dagen; På väg till eller från skolan; I klassrummet; På rasterna i skolan; På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande; På uteställen (¹ingår enbart i gy2-enkäten); På stan eller i centrum; På buss, tåg eller liknande; På nätet.* Svarsalternativ: *Ja, alltid; Ja, oftast; Nej.*

Resultaten visar procentandelen som svarat nej beträffande respektive plats/sammanhang. Bortfallet på frågorna är relativt stort: 5–7 procent i åk8 och 5–7 procent i gy2, bortsett från frågorna om ungdomens hus/fritidsgård/liknande, där det är 11 respektive 12 procent, och uteställen, där det i gy2 är 8 procent – dvs. sammanhang som rimligen inte alla lika självklart har erfarenhet av.

⁶⁷ I redovisningen av skolmiljön har en vidare definition av otrygghet använts som inkluderar även de som uppger sig *oftast* vara trygga.

På samma sätt som att den faktiska utsattheten ser lite olika ut för flickor och pojkar beroende på vilken typ av hotbild det handlar om, varierar även den könsrelaterade otryggheten något beroende på typ av miljö. Bostadsområdet kvälls-/nattetid beskrivs av en väsentligt större andel flickor än pojkar som en otrygg miljö i både åk8 och gy2; detsamma gäller nätet.

I åk8 uppger flickorna i större utsträckning än pojkarna att de är mer eller mindre otrygga i nästan alla miljöer. I gymnasiet är könsskillnaden mindre men generellt är otryggheten mer utbredd bland flickorna.

En annan aspekt av trygghet är individens familjerelationer. Drygt 80 procent av Ales unga beskriver att de är ganska eller mycket nöjda i det avseendet (83 procent i åk8, 85 procent i gy2), med mycket små könsskillnader. Resultatet är ungefär i nivå med motsvarande "GR-snitt" (88 respektive 85 procent). Från det andra perspektivet uttrycker 7 procent av åk8- och 5 procent av gy2-ungdomarna att de är ganska eller mycket missnöjda med sina familjerelationer.

Hälsa och livstillfredsställelse

Förhållandena under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under hela livet. Ungas vardagsmiljö – särskilt i hemmet och i skolan – påverkar barns och ungas hälsa under uppväxten, med betydelse för individens välmående under resten av livet.

Även om hälsosituationen för barn och unga i Sverige är mycket god ur ett globalt perspektiv, har under de senaste årtiondena den psykiska ohälsan ökat. Det handlar om en ökad förekomst hos unga i skolåldern av oro och nedstämdhet, sömnbesvär, trötthet och huvudvärk och olika typer av stressrelaterade symptom, särskilt bland flickor, och ett ökat antal unga som vårdas på sjukhus för depression och ångest. Det finns dock tecken på trendbrott de senaste åren beträffande en del av de psykosomatiska symptomen.⁶⁸

Egenupplevd hälsa och hälsobesvär

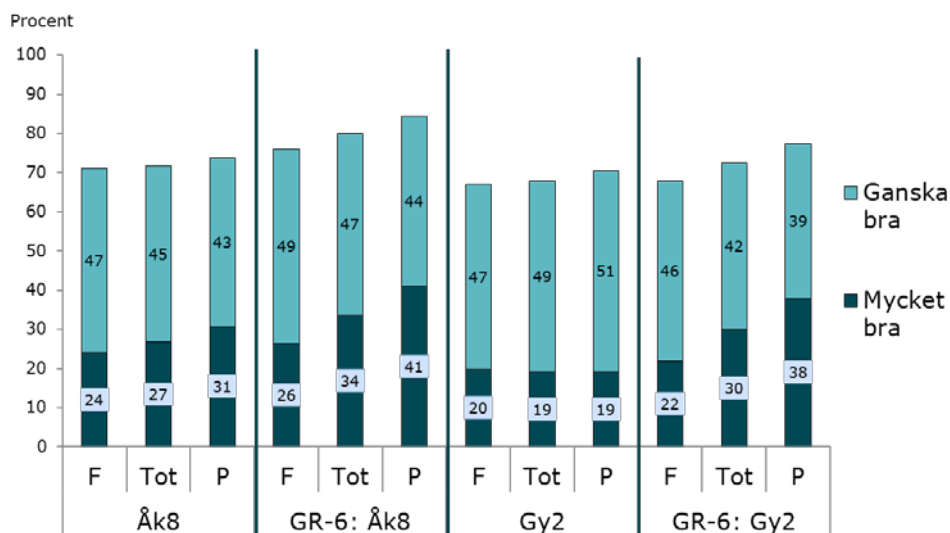
Den självupplevda hälsan hos Ales ungdomar är enligt enkätresultaten något bättre i åk8 än i gy2, särskilt sett de som uppger att deras hälsa, ur ett halvårsperspektiv, är *mycket* bra: 27 mot 19 procent. Inkluderas också de som svarar ganska bra handlar det totalt om 72 procent av åk8-eleverna och 68 procent av gy2-ungdomarna.

I åk8 är det fler pojkar än flickor som uppger att deras hälsa är *mycket* bra, men könsskillnaden försvinner i det närmaste när hälsokriteriet vidgas till att omfatta även de som svarat ganska bra. I gymnasiet saknas i princip könsskillnader. Det här resultatet avviker från de vidare ”GR-förhållandena”, där pojkarna i betydligt större utsträckning ger uttryck för en god hälsa, i båda årskurser. Det är ”GR-pojkarnas” bättre hälsa som är orsaken till att Ales totala hälsoliv är lägre än ”GR-snittet” – sett till enbart flickorna liknar Ales resultat ”GR-snittet”.

God hälsa

Frågan lyder: *Hur bedömer du din hälsa, om du ser tillbaka på det senaste halvåret?*, med svarsalternativen: *Mycket bra; Ganska bra; Varken bra eller dålig; Ganska dålig; Mycket dålig.*

Resultaten visar andelen som svarat ganska eller mycket bra, baserat på totalt 286 respektive 162 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

Resultatet ovan innebär alltså att var ungefär var fjärde åk8-elev och var tredje gy2-ungdom uppger att de *inte* mår bra. Merparten av dessa svarar att de mår ”varken bra eller dåligt”, medan 10 respektive 7 procent i åk8 respektive gy2 uppger att de mår ganska eller mycket dåligt.

⁶⁸ Se t. ex. www.folkhalsomyndigheten.se, rapporten från Statens folkhälsoinstitut, *Barn och unga 2013 – utvecklingen av faktorer som påverkar hälsan och genomförbara åtgärder*, och från Socialstyrelsen, *Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013*.

Hälsan bland åk8-ungdomarna varierar något mellan Ales olika boendeområden. Det syns främst i en jämförelse av andelen som anser sig ha mycket god hälsa, där Skepplanda avviker mot övriga områden med sin andel på 14 procent, det vill säga halverad jämfört med Ales genomsnitt. Surte/Bohus hamnar på en plats mellan Skepplanda och övriga områden. Resultaten avser alltså åk8, där den här typen av analys är möjlig (jämför sidan 26).

God hälsa i åk8 – efter boendeområde

	Alafors/Nol	Nödinge	Skepplanda	Surte/Bohus	Älvängen
Mycket god hälsa	31	30	14	23	33
Ganska god hälsa	69	75	71	66	74
Antalet svar	62	57	28	44	54

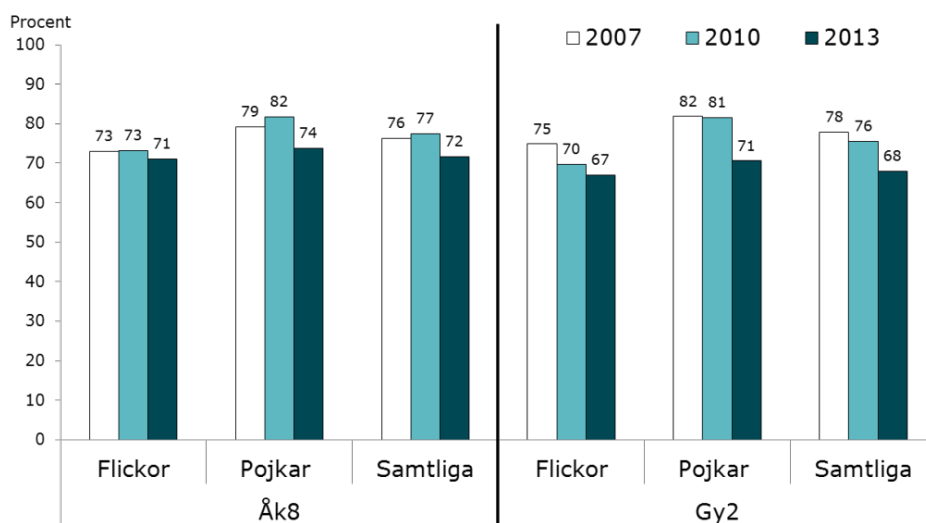
Resultaten visar andelen som svarat att de bedömer sin hälsa som mycket eller ganska bra. Medelvärdet för hela Ales åk8 är 27 respektive 72 procent. Se i övrigt diagrammet ovan.

En jämförelse över tid antyder en något försämrad hälsa relativt tidigare år, framförallt i gymnasiet, där det gäller både flickor och pojkar. I åk8 är tendensen svagare.

God hälsa 2007–2013

Frågans formulering 2013 har förändrats sedan tidigare år då den löd: *Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd?* Svarsalternativen är oförändrade undantaget mittenalternativet som tidigare löd: *Någorlunda*.

Se i övrigt kommentar till föregående diagram.

I gruppen som 2013 uppger att de mår ganska eller mycket dåligt redovisar en majoritet stressproblem samt att de sover dåligt på natten minst flera gånger i veckan. I den äldre gruppen uppger över 40 procent även att de besväras av huvudvärk och ont i magen.

Den här typen av problem är dock utbredd också mer generellt. Över 40 procent av ungdomarna uppger att de är besvärade av stress minst flera dagar i veckan, runt 30 procent har sömnproblem och ungefär var femte har huvudvärk. Det gäller båda åldersgrupper.

I åk8 är det generellt vanligare med den här typen av hälsobesvär i Ale i jämförelse med ”GR-snittet”; medan förhållandet är mer likt i gy2.

I samtliga fall rapporterar flickorna sämre hälsostatus än pojkarna. Allra störst är könsskillnaden i gymnasiet där ungefär tre gånger så många flickor som pojkar har huvudvärk, ont i magen och känner sig stressade.

Olika typer av hälsobesvär minst flera gånger i veckan under det senaste halvåret

	Åk8			GR6: Åk8	Gy2			GR6: Gy2
	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtl	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtl
Huvudvärk	31	17	24	17	29	9	20	19
Ont i magen	14	13	13	11	26	6	17	16
Känt sig stressad	53	32	42	37	64	21	45	44
Svårt att somna	37	31	34	25	33	26	30	28
Trött under dagarna	64	51	57	49	64	51	59	59
Sovit dåligt på natten	32	24	28	20	32	19	27	29
Minsta antalet svar	120	131	262	2 418	90	66	159	1 440

Frågan lyder: *Hur ofta har du haft följande besvär under det senaste halvåret?*, med delfrågorna: *Huvudvärk; Ont i magen; Känt dig stressad; Svårt att somna; Trött under dagarna; Sovit dåligt på nätterna*. Svartaltnativ: *Varje dag; Flera gånger i veckan; En gång i veckan; Någon gång i månaden; Mer sällan eller aldrig*.

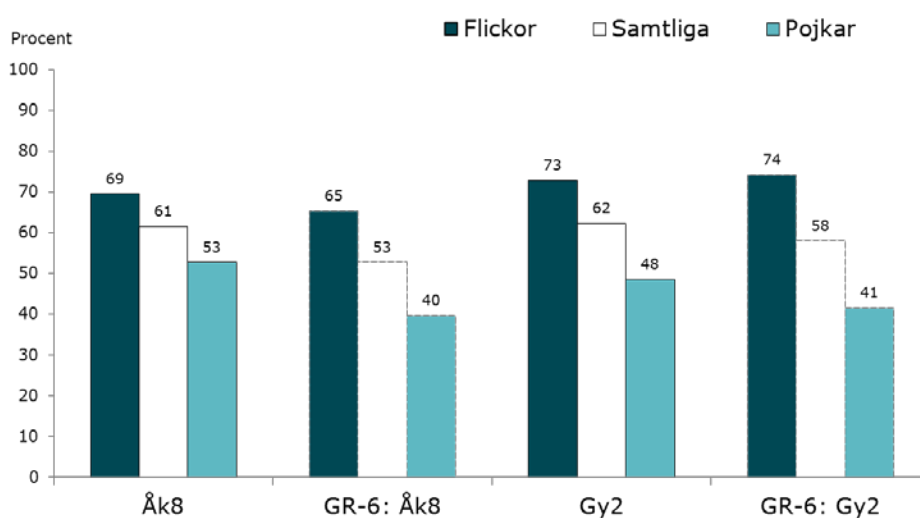
Resultaten visar procentandelen som uppger att de har besvär varje dag eller flera gånger i veckan.

Lägger man samman de här typerna av hälsobesvär visar det sig att, även med dagtrötthet borträknat, det är över 60 procent av ungdomarna som beskriver att de har *minst något* besvär flera gånger i veckan. Könsskillnaden är tydlig, särskilt i gymnasieåldern där det gäller 73 procent av flickorna och 48 procent av pojkarna. I båda åldergrupper är det alltså fler i Ale jämfört med "GR-snittet" som uppger regelbundna besvär.

Hälsobesvär – minst flera gånger i veckan

Frågan lyder: *Hur ofta har du haft följande besvär under det senaste halvåret?*, med delfrågorna: *Huvudvärk; Ont i magen; Känt dig stressad; Svårt att somna; Trött under dagarna; Sovit dåligt på nätterna*. Svartaltnativ: *Varje dag; Flera gånger i veckan; En gång i veckan; Någon gång i månaden; Mer sällan eller aldrig*.

Resultaten visar andelen som svarat att man varje dag eller flera gånger i veckan haft något av de 5 besvärerna, *Trött under dagarna* undantaget, baserat på totalt 257 respektive 156 svar i åk8 och i gy2.

I jämförelse med Lupp 2007 och 2010 är det över lag små skillnader i andelen som uppger någon typ av hälsobesvär.⁶⁹

Goda matvanor främjar hälsan. Enligt enkätsvaren 2013 hoppar mer än var fjärde Åle-ungdom över frukosten flera gånger i veckan eller oftare (28 procent i åk8 och 30 procent i gy2). Lunchen hoppar 18 respektive 16 procent över, 8 respektive 6 procent hoppar över middagen/kvällsmålet.

Enligt analyser av det bredare "GR-underlaget" är sambandet med en god hälsa starkast kopplat till frukostvanorna, där andelen som uppger sig ha ganska/mycket god hälsa i åk8 sjunker till 64 procent i gruppen som hoppar över frukosten flera gånger i veckan eller oftare, att jämföra med 84 procent i gruppen som mer sällan/aldrig hoppar över frukosten. Motsvarande förhållande bland gy2-ungdomarna är 63 mot 76 procent.

Motion

En självklar koppling till hälsa, särskilt på lite längre sikt, är motion. Vi har redan konstaterat att över hälften av ungdomarna idrottar/motionerar varje vecka och att många dessutom idrottar i föreningssammanhang (se sidan 28).

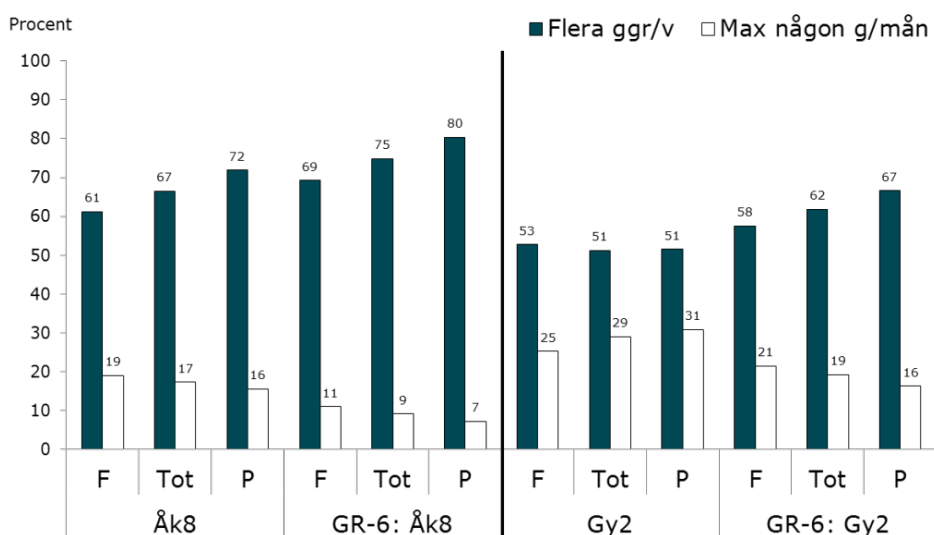
Ur ett hälsoperspektiv har föreningsanknytningen mindre direkt betydelse än själva motionen. Motionsutövande kan variera till karaktären och i vilken grad kroppens styrka och uthållighet tas i anspråk. En annan fråga i enkäten tar tydligare fasta på motionens hälsofrämjande aspekt, genom att utgå från träning som gör att "du blir andfådd eller svettas". Två av tre åk8-ungdomar uppger att de tränar så de blir andfådda eller svettiga flera gånger i veckan – fler pojkar än flickor. Bland de äldre ungdomarna är andelen mindre; här motionerar ungefär hälften – utan könsskillnad. Det innebär att det särskilt är pojkarnas resultat som skiljer sig mellan de två åldersgrupperna. I gy2 uppger också nästan var tredje pojke att han tränar som mest någon gång i månaden – liksom var fjärde flicka.

I båda åldersgrupper tränar Åles ungdomar i mindre utsträckning än "GR-ungdomarna".

Träning/motion

Frågan lyder: *Hur ofta brukar du träna så att du blir andfådd eller svettas?*, med svarsalternativen: *Varje dag; Flera gånger i veckan; En gång i veckan; Någon gång i månaden; Mer sällan eller aldrig.*

Resultaten visar andelen som svarat *Varje dag* eller *Flera gånger i veckan* respektive *Någon gång i månaden* eller *Mer sällan eller aldrig*, baserat på totalt 266 respektive 162 svar i åk8 och i gy2. Svarsalternativet *En gång i veckan* (resterande andel) visas inte. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

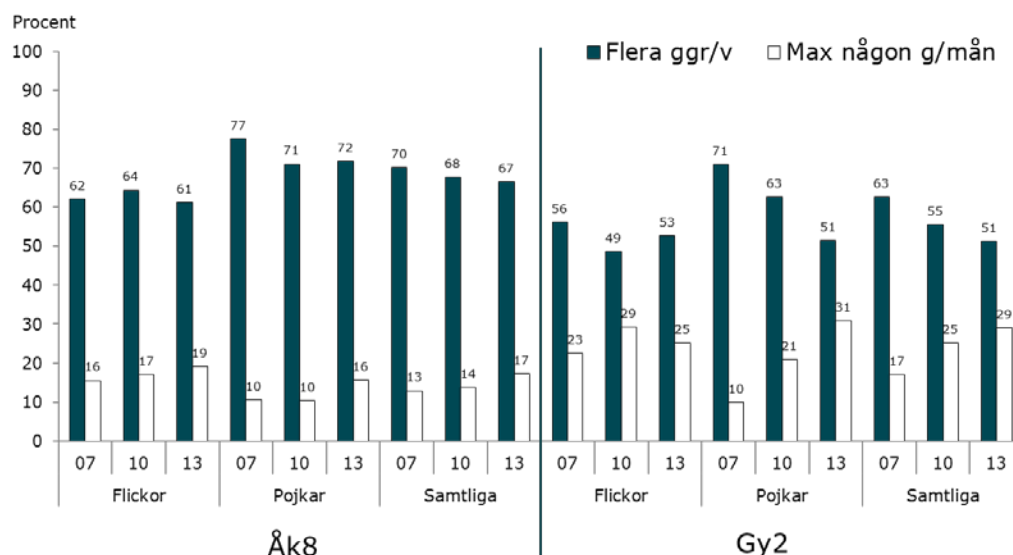

⁶⁹ I åk8 var det 58 procent (både 2007 och 2010) som uppgav veckoregelbundna besvär. I gy2 var det 59 procent år 2007 och 57 procent år 2010.

Hur har då motionsutövandet i Ale utvecklats under de senaste åren? I både åk8 och gy2 syns tendenser till mindre utbredda motionsvanor 2013 jämfört med tidigare. Mönstret gäller dock i första hand pojkarna, särskilt på gymnasiet, där andelen pojkar som tränar regelbundet har minskat från 71 till 51 procent – och andelen som tränar sällan/aldrig tvärtom tredubblats.

Träning/motion 2007–2013

Se kommentarer till föregående diagram.

Motionens koppling till (den självupplevda) hälsan bekräftas av en analys av det större ”GR-underlaget”. I gruppen som uppger att de tränar så de blir andfådda/svettas minst flera gånger i veckan är det mer än dubbelt så många som bedömer sin hälsa som mycket bra jämfört med i gruppen som tränar som mest någon gång i månaden. Det gäller i både åk8 och gy2. Även om hälsomåttet breddas till att även inkludera de som bedömer sin hälsa som ”ganska bra” finns en påtaglig skillnad i upplevd hälsa mellan de som tränar ofta och de som tränar sällan.⁷⁰

Tobak, alkohol och narkotika

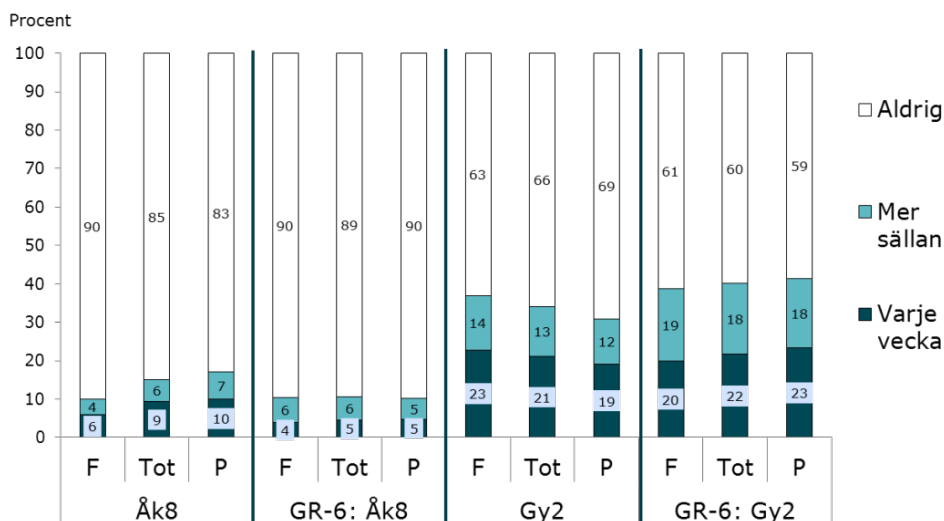
Om motion bidrar till att stärka hälsan gör ett intag av nikotin, alkohol eller narkotika det omvända. Ungefär var femte gy2-elev i Ale har, eller riskerar, ett nikotinberoende genom att röka eller snusa på minst veckobasis. Motsvarande andel i åk8 är 9 procent, där 85 procent tvärtom anger att de aldrig röker eller snusar. I gy2-gruppen är även andelen sällan-rökare större än i åk8. Resultaten visar inte på något entydigt/tydligt könsmonster: andelen nikotinanvändande pojkar i åk8 är något större än andelen flickor medan mönstret i gy2 är svagt det omvända. I förhållande till ”GR-snittet” är det något fler Ale-ungdomar (pojkar) som röker/snusar i åk8 och något färre i gy2.

⁷⁰ Analysen baseras på grupper om minst 220 personer. Se vidare kommande regional Lupp-rapport från GR/FoU i Väst.

Röker cigaretter/snusar

Frågan lyder: *Hur ofta brukar du?, med 4 delfrågor: Röka cigaretter; Snusa; Dricka folköl; Dricka starköl/starkcider/alkoläsk/vin/sprit.*
Svarsalternativ: *Aldrig; Någon gång per år; Någon gång i månaden; En gång i veckan; Flera gånger i veckan; Varje dag.*

Resultaten visar andelen som svarat att de antingen röker cigaretter eller snusar varje vecka, mer sällan (*Någon gång per år, Någon gång i månaden*) eller aldrig, baserat på totalt 267 respektive 163 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

Det diskuteras ofta om det är rimligt att likställa snusning med rökning. Cigarettrökaren får i sig mer gifter utöver själva nikotinet och påverkar i högre grad andras hälsa genom att riskera utsätta dem för passiv rökning. Andelen veckoregelbundna rökare (oavsett om de även snusar eller ej) är 8 procent i Ales åk8 och dubbelt så många i gy2, 17 procent. Vad gäller veckoregelbundna snusare är skillnaden mellan årskurserna mindre, 5 respektive 7 procent. I båda åldersgrupper är det i huvudsak pojkarna som snusar. När det kommer till cigaretter röker flickor och pojkar i tämligen lika omfattning i åk8 medan det bland gy2-ungdomarna är nästan dubbelt så vanligt bland flickorna.

Röker cigaretter respektive snusar

	Åk8			GR6: Åk8	Gy2			GR6: Gy2
	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtliga	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtliga
Röker cigaretter	6	8	8	4	21	12	17	17
Snusar	2	7	5	3	3	12	7	10
Minsta antalet svar	118	136	265	2 439	92	67	162	1 450

Ang. frågans lydelse: se diagrammet ovan.

Resultaten visar procentandelen i som svarat att de röker cigaretter respektive snusar varje vecka.

Jämfört med 2007 och 2010 års Lupp-resultat finns inga tydliga förändringar i åk8-elevernas rök- och snusvanor – också köns mönstren är ungefär desamma. Även beträffande gy2-ungdomarna är skillnaderna små; om något pekar de på ett minskat nikotinanvändande över tid, då både andelen regelbundna rökare och snusare var något högre 2007.⁷¹ Beträffande rökning är det i första hand hos pojkarna det blivit mindre vanligt: 2007 uppgav 18 procent av gy2-pojkarna att de rökte minst varje vecka, 2010 19 procent – och 2013 är andelen alltså 12 procent.

⁷¹ För åk8 gäller: 2007 rökte 6 procent på veckobasis; 2010: 8 procent. 2007 snusade 7 procent på veckobasis; 2010: 4 procent. För gy2 gäller: 2007 rökte 19 procent på veckobasis; 2010: 20 procent. 2007 snusade 9 procent på veckobasis; 2010: 7 procent.

Alkoholvanor

Endast ett fåtal av enkätens ungdomar kan ha fyllt 18 år och därmed fått rätt att konsumera alkohol på krogen och köpa folköl i butik. Vuxna med rätt att köpa alkohol i butik får inte vidareförmåla alkoholen till minderåriga; det är dock tillåtet att bjuda minderåriga på ”en mindre mängd alkoholdryck under förutsättning att förtäring sker på platsen och under ordnade förhållanden samt det med hänsyn till den unges ålder och utveckling och omständigheterna i övrigt framstår som försvarligt”⁷².

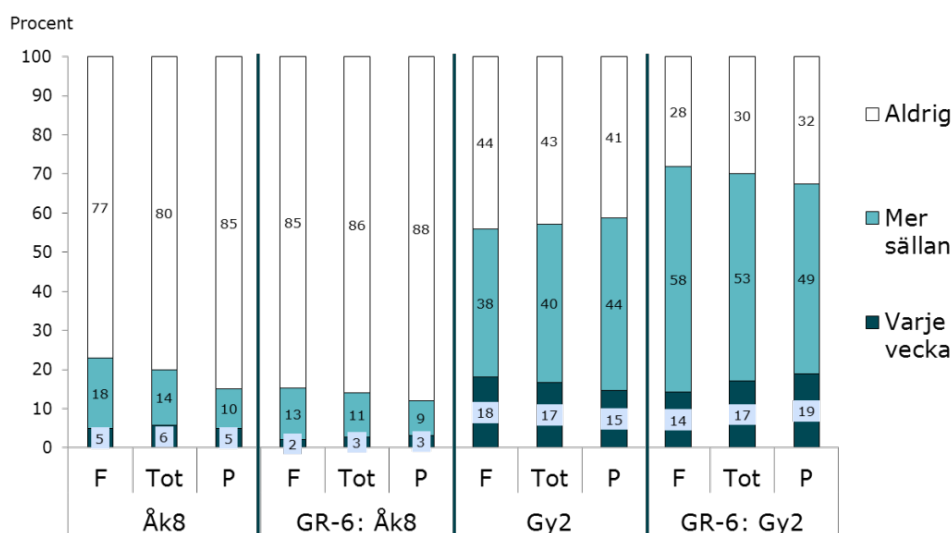
Andelen Ale-ungdomar som uppger att de nyttjar alkohol på veckobasis är 17 procent i gy2 och 6 procent i åk8⁷³. Den mindre frekventa konsumtionen är mer utbredd ifråga om alkohol än för nikotin, särskilt bland gy2-ungdomarna där 40 procent uppger att de dricker alkohol ibland. Ungefär lika många svarar att de *aldrig* dricker alkohol, i betydelsen ”starköl/starkcider/alkoläsk/vin/sprit”. I åk8 är motsvarande andel som aldrig dricker alkohol 80 procent, fler pojkar än flickor. Bland gy2-ungdomarna är det inga stora könsskillnader.

Liksom ifråga om nikotinanvändning, är det fler av Ales åk8-ungdomar som dricker alkohol jämfört med ”GR-snittet”, men tvärtom fler av Ales gy2-ungdomar som aldrig dricker.

Dricker alkohol: starköl, starkcider, alkoläsk, vin, sprit

Frågan lyder: *Hur ofta brukar du?*, med 4 delfrågor: *Röka cigaretter; Snusa; Dricka folköl; Dricka starköl/starkcider/alkoläsk/vin/sprit.* Svarsalternativ: *Aldrig; Någon gång per år; Någon gång i månaden; En gång i veckan; Flera gånger i veckan; Varje dag.*

Resultaten visar andelen som svarat att de dricker *starköl/starkcider/alkoläsk/vin/sprit* (folköl ingår inte) varje vecka, mer sällan (*Någon gång per år*, *Någon gång i månaden*) eller aldrig, baserat på totalt 266 respektive 163 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

I tolkningen av dessa resultat ska betonas att den här typen av frågor rörande alkohol- och drogvänor ställda till ungdomar genom en enkät som besvaras utan någon typ av insyn, tenderar att inkludera oseriösa svar. Ingen typ av bortrensning har gjort enbart utifrån svaren på dessa frågor.⁷⁴

⁷² Alkohollagen (SFS 2010:1622), 3 kap., §7–9.

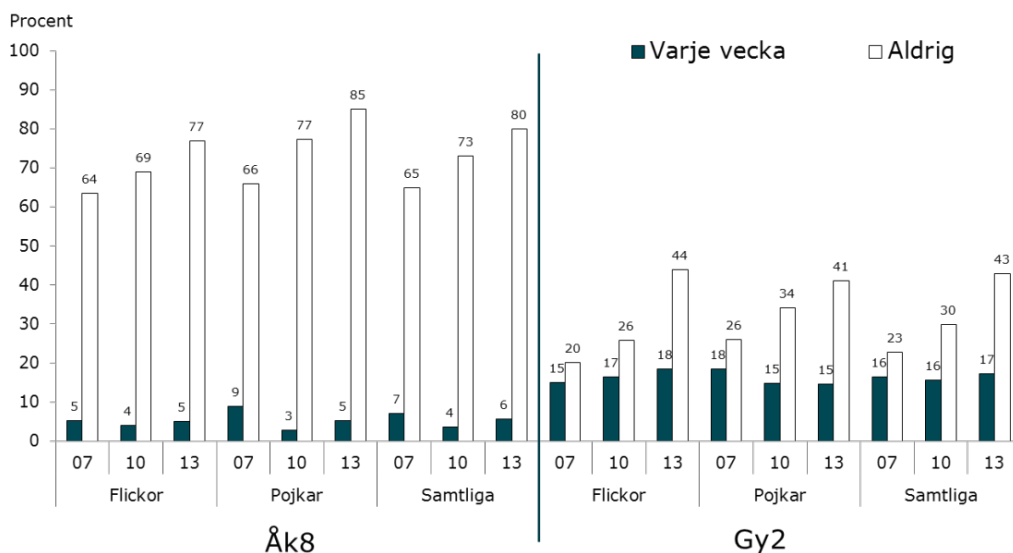
⁷³ Att resultatet för ”samtliga” – där alla svars personer ingår oavsett hur, eller om, de besvarat den tredelade könsfrågan – överstiger resultatet för både flickor respektive pojkar beror på att de respondenter som svarat ”annan könstillhörighet” eller inte alls besvarat frågan om kön, som grupp betraktat avviker från övriga och är tillräckligt stor för att det ska få genomslag på den totala nivån; se vidare sidan 11.

⁷⁴ CAN:s drogvaneundersökningar har särskilda utarbetade metoder för att upptäcka och exkludera ”enkäter av undermålig kvalitet där eleverna t.ex. svarat uppenbart oseriöst eller överdrivet eller hoppat över stora delar av formuläret”. Se Isabella Gripes rapport (2013) *Så görs CANs skolundersökning – En genomgång av praktiskt genomförande och metodologi*. CAN rapport 135, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Sett över tid är andelen som dricker alkohol varje vecka relativt konstant mellan 2007, 2010 och 2013 års Lupp-mätningar, i både åk8 och gy2. Däremot syns en markant förändring i andelen som uppger att de *aldrig* dricker alkohol: det gäller nästan dubbelt så många gy2-ungdomar 2013 jämfört med 2007. Även i åk8 har andelen om aldrig dricker alkohol vuxit påtagligt. Utvecklingen gäller både flickor och pojkar.

**Dricker alkohol:
starköl, starkcider,
alkoläsk, vin, sprit
2007–2013**

Se kommentar till
föregående diagram.

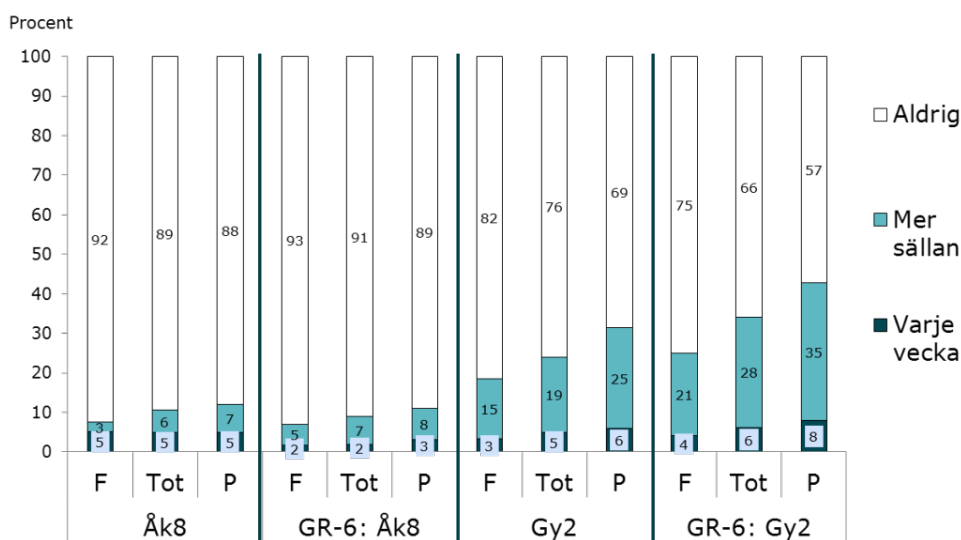

Folkölskonsumtionen är generellt mindre utbredd än konsumtion av mer alkoholstarka drycker. I båda åldersgrupperna dricker 5 procent folköl varje vecka, 19 respektive 6 procent uppger att de dricker det mer sällan. I båda åldersgrupperna, liksom i "GR-snittet", är det vanligare hos pojkar än flickor att dricka folköl ibland.

Dricker folköl

Frågan lyder: *Hur ofta brukar du?*, med 4 delfrågor: *Röka cigaretter; Snusa; Dricka folköl; Dricka starköl/starkcider/alkoläsk/vin/sprit.* Svarsalternativ: *Aldrig; Någon gång per år; Någon gång i månaden; En gång i veckan; Flera gånger i veckan; Varje dag.*

Resultaten visar andelen som svarat att de dricker folköl varje vecka, mer sällan (*Någon gång per år, Någon gång i månaden*) eller aldrig, baserat på totalt 265 respektive 162 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

Berusning

I vilken grad leder de ungas alkoholkonsumtion till berusning? Enligt deras egna svar är hälften av de gy2-ungdomarna som någon gång dricker alkohol berusade minst varje månad (baserat på 92 ungdomar som uppgett att de minst någon gång dricker folköl/alkohol). 30 procent svarar att de är berusade minst ett par gånger per månad och 12 procent varje vecka. Flickor dricker sig berusade i större utsträckning än pojkar, vilket syns mest vid jämförelse på veckonivå: 16 procent flickor mot 5 procent pojkar dricker sig berusade åtminstone någon gång i veckan, det vill säga av de som någon gång dricker alkohol.

Av de (59) ungdomar i åk8 som har svarat att de dricker alkohol uppger var tredje att hen dricker sig berusad åtminstone varje månad (31 procent, lika stor andel flickor som pojkar), var femte minst ett par gånger i månaden (22 procent) och 14 procent varje vecka. Hälften av de åk8-ungdomar som dricker alkohol någon gång ibland dricker sig dock aldrig berusade (49 procent; att jämföra med 17 procent i gy2).

I jämförelse med ”GR-snittet” är det fler åk8-elever i Ale som dricker sig berusade minst ett par gånger i månaden (22 mot 13 procent) medan skillnaden är mindre i gy2 (30 mot 25 procent). Återigen finns anledning att tolka svaren med viss försiktighet.

En jämförelse med resultaten från Lupp 2007 och 2010 pekar på att de ungdomar som dricker alkohol i väsentligt större utsträckning dricker sig berusade 2013 jämfört med tidigare.⁷⁵

Tillgång till alkohol och föräldrarnas inställning

Mot bakgrund av den åldersgräns som råder vid köp av alkohol, hur får ungdomarna då tillgång till alkohol? De två vanligaste svaren i åk8 – av de få berörda svarspersonerna – är ”från kompisar eller kompisars syskon” och ”tar från mina föräldrar utan att de vet om det”. Även bland gymnasieungdomarna gäller det vanligaste svaret kompisar/kompisars syskon, men därefter ”från annan vuxen” och ”får från mina föräldrar”.

Enligt enkätsvaren har nästan var tredje gy2-ungdom föräldrarnas tillåtelse att dricka alkohol: 30 procent. Pojkarna ger i större utsträckning än flickorna den bilden: 38 mot 25 procent. Ungefär var femte svarar att de inte vet. I årskurs 8 svarar 3 procent att de har föräldrarnas tillåtelse (utan nämnvärd könsskillnad) och 20 procent att de inte vet.

Spelar då föräldrarnas hållning någon roll? En analys av det större ”GR-underlaget” visar att det helt klart finns ett samband mellan ungdomarnas alkoholvanor och vad de uppfattar vara föräldrarnas inställning i frågan. I den grupp som anger att föräldrarna tillåter att de dricker alkohol uppger nästan var femte åk8-elev att de också gör det varje vecka. I gruppen som tvärtom svarar att föräldrarna *inte* tillåter att de dricker är motsvarande resultat 1 procent. Här är också andelen som *aldrig* dricker 90 procent – att jämföra med drygt hälften i gruppen med tillåtande föräldrar. Sambandet är starkt även bland gymnasieungdomarna. I gruppen med restriktiva föräldrar är det fyra gånger fler som svarar att de aldrig dricker.⁷⁶ Sambandets riktning ska dock tolkas med viss försiktighet; det är inte uteslutet att de ungdomar som dricker alkohol är mer benägna att utgå från att de har föräldrarnas tillåtelse.

⁷⁵ 2007 uppgav 6 procent av de som drack alkohol att de drack sig berusade minst ett par gånger per månad, 2010: 5 procent – det vill säga att jämföra med 22 procent 2013. I gy2 var motsvarande andel 2007 16 procent och 2010 15 procent, det vill säga ungefär hälften mot 2013 års 30 procent.

⁷⁶ Se vidare kommande regional Lupp-rapport från GR/FoU i Väst.

Narkotika

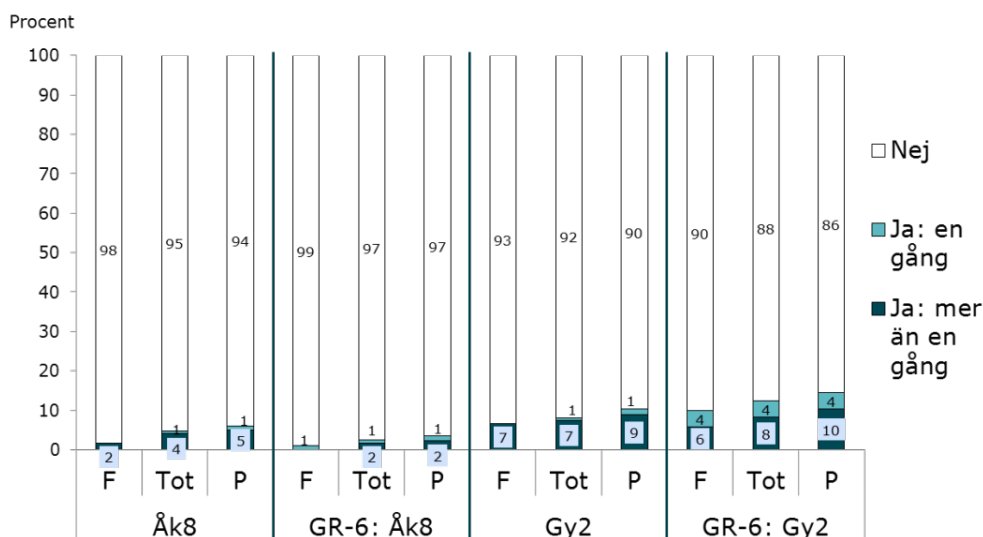
Det stora flertalet åk8-elever i Ale har aldrig använt narkotika men 4 procent uppger att de har använt det mer än en gång och 1 procent uppger att de har provat det. I den äldre gruppen är det fler ungdomar som har använt narkotika, totalt 8 procent. Precis som för resultaten ifråga om alkoholkonsumtion finns anledning att tolka resultaten försiktigt (se ovan) men resultaten indikerar att flera av Ales ungdomar har erfarenhet av narkotika.

Använt narkotika

Frågan lyder: *Har du någon gång använt narkotika?*

Svarsalternativ: *Ja, flera gånger; Ja, ett fåtal gånger; Ja, en gång; Nej.*

Resultaten visar andelen som svarat att de använt narkotika mer än en gång (*Ja, flera gånger; Ja, ett fåtal gånger*), en gång eller att de aldrig använt narkotika, baserat på totalt 270 respektive 163 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

Beträffande vilken typ av narkotika det rör sig om svarar merparten av de ungdomar som någon gång använt narkotika cannabis.

Antal elever som svarat att de använt olika typer av narkotika

	Åk8	Gy2
Hasch/marijuana (cannabis)	11	13
Amfetamin/heroin/kokain	3	3
Sömn-/lugnande medel utan läkarordination	1	4
Ecstasy/LSD	1	3
GHB	2	0
Annat	0	1
Antal som provat någon gång	13	14

Frågan ställs till respondenter som angivit att de använt narkotika minst en gång, och lyder: *Vilken typ av narkotika har du använt?(markera med ett eller flera kryss).*

Cigaretter, snus och alkohol i Ales boendeområden

I årskurs 8 är det möjligt att se hur användningen av cigaretter, snus och alkohol varierar i olika boendeområden (jämför sidan 26). Som framgått av redovisningarna ovan är det få åk8-ungdomar som vare sig röker, snusar eller dricker alkohol på veckobasis. En uppdelning på boendeområden visar att medan rökning är som mest utbrett bland (de relativt få) ungdomarna i Skepplanda är det Älvängen som står för störst andel som snusar och som dricker alkohol på regelbunden basis.

Användning av cigaretter, snus och alkohol i åk8 – efter boendeområde

	Alafors/Nol	Nödinge	Skepplanda	Surte/Bohus	Älvängen
Röker	8	5	15	7	7
Snusar	5	5	4	2	8
Dricker alkohol: starköl/starkcider/ alkoläsk/vin/sprit	5	4	0	2	11
Antalet svar	62	57	26	44	54

Resultaten visar andelen som svarat att de röker cigaretter, snusar respektive dricker *starköl/starkcider/alkoläsk/vin/sprit* minst någon gång i veckan. Medelvärdet för hela Ales åk8 är 8, 5 respektive 6 procent. Se i övrigt diagrammet ovan.

Hälsan i ljuset av vanor, livsstil och socioekonomiska förhållanden

Användning av tobak, alkohol och narkotika påverkar hälsan, inte minst på lång sikt, efter en längre användning. Få ungdomar i årskurs 8 har brukat/missbrukat tobak, alkohol eller narkotika under en längre tid. Likväl finns det ett samband mellan användningen och den självupplevda hälsan. Detta antyder att hälsans bestämningsfaktorer samverkar på komplexa vägar och inte bara rent medicinskt.

I det större ”GR-underlaget” uttrycker ungefär 80 procent av åk8-eleverna att de har god hälsa (se sidan 58). I gruppen som uppger att de röker varje vecka är andelen betydligt mindre: 46 procent. Även bland gy2-ungdomarna finns detta samband även om det är svagare.⁷⁷ I båda årskurserna har rökning ett starkare samband med den självskattade hälsan än användning av alkohol och narkotika.

Vad den här typen av samband bottnar i går inte att säga utifrån denna analys; det är heller inte säkert vad som är orsak och verkan. Såväl rökning som användning av alkohol och droger är generellt vanligare bland personer med en mindre hälsosam livsstil även i övrigt samt bland personer med svagare ekonomiska resurser.⁷⁸

Flera faktorer påverkar därmed hälsan på både direkta och indirekta vägar: utöver användning av cigaretter, alkohol och droger handlar det om bland annat motionsvanor, fritidssammanhang, sociala relationer och socioekonomiska resurser – något som bekräftas genom analyser av det större ”GR-underlaget”.⁷⁹

⁷⁷ Baserat på totalt 98 elever i åk8 respektive 245 gy2-elever som röker varje vecka

⁷⁸ I Lupp-undersökningen finns ett generellt tydligt samband mellan användning av cigaretter, alkohol och droger och begränsade motionsvanor. En motsvarande koppling finns till ekonomiska hinder för fritidsaktiviteter och, ibland gy2-eleverna som får frågan, föräldrarnas lägre utbildningsnivå.

⁷⁹ Se vidare kommande regional Lupp-rapport från GR/FoU i Väst.

Livstillfredsställelse

Något som hänger nära samman med hälsa är livstillfredsställelse, även om detta inte bara handlar om kroppsligt och mentalt välbefinnande utan också tenderar att återspegla socioekonomiska förhållanden, kopplat till samhällsliga normer och ideal om vad som utgör ett framgångsrikt liv.⁸⁰

En klar majoritet av Ales unga är nöjda med sina liv. Runt 80 procent av såväl åk8- som gy2-ungdomarna uppger att de är mycket eller ganska nöjda med sitt liv som helhet – 35 respektive 39 procent svarar att de är mycket nöjda. Men alla är inte nöjda: 10 procent av åk8- och 5 procent av gy2-ungdomarna svarar att de är ganska eller mycket missnöjda med livet som helhet. Övriga har lagt sig på skalans neutrala mittalternativ.

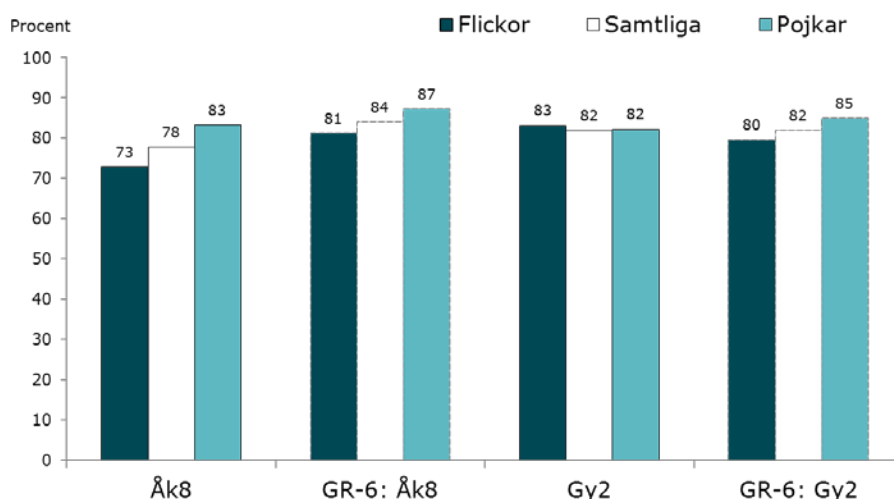
I åk8 är andelen nöjda med livet större hos pojkarna än hos flickorna, särskilt sett till andelen *mycket* nöjda, vilket gäller 41 procent av pojkarna och 27 procent av flickorna. I gy2 minskar könsskillnaden och nästan lika många pojkar som flickor svarar att de är *mycket* nöjda: 41 och 38 procent.

Ales flickor i åk8 är mindre nöjda med livet som helhet än ”GR-flickorna” i åk8, i övrigt är resultatet likt ”GR-snittet”.

Livstillfredsställelse som helhet

Frågan lyder: *Hur nöjd är du i största allmänhet med ditt liv när det handlar om följande?, med den sista av 7 delfrågor: Ditt liv i sin helhet. Svarsalternativ: Mycket missnöjd; Ganska missnöjd; Varken nöjd eller missnöjd; Ganska nöjd; Mycket nöjd.*

Resultaten visar andelen som svarat mycket eller ganska nöjd, baserat på totalt 283 respektive 171 svar i åk8 och i gy2.

Vad är det då som gör de unga nöjda med livet? Lupp-enkäten inkluderar även frågor om hur nöjda ungdomarna är inom sex specifika områden: skolsituationen⁸¹, hälsan, kompisrelationer, familjerelationer, den egna ekonomin samt den egna utbildningen. Den generella livstillfredsställelsen är, inte särskild förvånande, sammankopplad med nöjdheten inom alla dessa områden.⁸² En analys av det bredare ”GR-underlaget” visar att sambandet i åk8 är allra starkast ifråga om familjerelationerna och hälsan.⁸³ I gy2 är sambandet starkast ifråga om hälsan.⁸⁴

⁸⁰ Se t. ex. kapitel av Filip Fors och Bengt Brülde ”Välbefinnande och livstillfredsställelse i dagens Sverige”, i *Lycksalighetens ö* (red. Sören Holmberg m. fl.), SOM-institutet, Göteborgs universitet.

⁸¹ I enkäten till ungdomarna i gy2-åldern är frågan breddad till att gälla ”Din arbets- eller skolsituation”.

⁸² Se kapitel av Bengt Brülde & Åsa Nilsson (2010, s. 316) ”Vad gör oss nöjda med våra liv?” i *Nordiskt ljus*, red: Sören Holmberg och Lennart Weibull, SOM-institutet, Göteborgs universitet.

⁸³ Sambandsmättet Tau-b (se not 57): +0,51 respektive +0,50, medan sambandet med övriga fyra områden varierar mellan +0,40 och +0,44.

⁸⁴ Sambandsmättet Tau-b (se not 57): +0,51, medan sambandet med såväl familjerelationer som kompisrelationer uppmäts till +0,46 och övriga tre områden varierar mellan +0,34 och +0,43.

Arbete och framtid

En viktig förutsättning för att få tillgång till välfärd är att ha ett arbete. Unga står generellt i högre grad utanför arbetsmarknaden än äldre. Sommarjobb eller ett extrajobb vid sidan av skolan kan vara en första viktig väg in, då de kan ge erfarenhet och kontakter som kan leda till vidare jobb efter studierna. Därtill innebär de normalt en extra inkomst att röra sig med i vardagen.

Sommarjobb

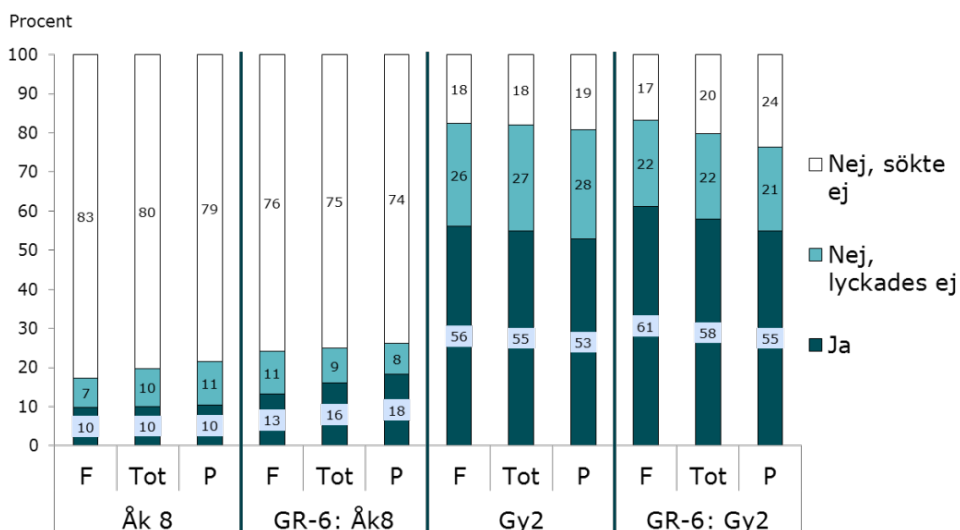
Drygt hälften av Ales gy2-ungdomar hade ett sommarjobb ”i somras”. Andelen är något större bland flickorna än pojkarna. Totalt sett sökte drygt var fjärde sommarjobb utan framgång, något fler än i ”GR-underlaget”.

Bland de yngre ungdomarna var det väsentligt färre som sommarjobbade: 10 procent av både flickor och pojkar. Det var också 10 procent som sökte jobb utan framgång medan 80 procent inte sökte något sommarjobb.

Sommarjobb senaste sommaren

Frågan lyder: *Hade du ett sommarjobb i somras?, med svarsalternativen: Ja; Nej, men försökte att få ett utan att lyckas; Nej, sökte inte något.*

Resultaten baserat på totalt 268 respektive 162 svar i åk8 och i gy2. 'F' avser flickor och 'P' pojkar.

I 2007 och 2010 års Lupp-undersökningar var det något fler än 2013, i båda årskurser, som hade sommarjobb⁸⁵.

Gy2-ungdomarna tillfrågades även om hur de hade fått sitt sommarjobb, där majoriteten av ungdomarna hade fått jobbet via kommunen (44 procent). Näst vanligaste sättet att få sommarjobb var via någon i den egna familjen (26 procent), följt av ”annan släkting eller folk jag känner” (13 procent). 11 procent kontaktade själva arbetsplatsen.

Utöver sommaren extrajobbar en del av ungdomarna. I gy2 jobbar var femte ungdom extra (20 procent), nästan lika många pojkar som flickor. I åk8 gäller det 14 procent, lite fler pojkar än flickor (16 mot 10 procent). Extrajobb är därmed lite mindre utbrett bland Ales unga jämfört med bland ”GR-ungdomarna” sammantaget (29 procent i gy2, 16 procent i åk8). I Ale har 15 procent i åk8 försökt att få ett extrajobb utan att lyckas, bland de äldre ungdomarna gäller 23 procent.

⁸⁵ 18 respektive 14 procent år 2007 och 2010 hade sommarjobb i åk8. I gy2 var det 66 respektive 65 procent som hade sommar jobb motsvarande år.

Vad göra efter högstadiet/gymnasiet?

Merparten åk8-elever vill gå på gymnasiet efter avslutad grundskola, 76 procent – fler flickor än pojkar (83 mot 70 procent). Totalt var tionde vill i stället börja jobba – dubbelt så många pojkar som flickor. Ytterligare 10 procent vet inte vad de vill göra. Resultaten speglar i stort ”GR-snittet”.

Vad vill åk8-eleverna göra direkt efter grundskolan?

	Vill helst:			GR6:
	Flickor	Pojkar	Samtl	Samtliga
Gå gymnasieutbildning i den egna kommunen	7	11	9	34
Gå gymnasieutbildning i annan kommun	75	59	67	46
Börja jobba	7	14	10	6
Annat	1	6	4	4
Vet inte	10	10	10	10
Summa procent	100	100	100	100
Minsta antalet svar	118	135	264	2 427

Frågans lydelse: *Vad skulle du helst vilja göra direkt efter grundskolan?*

Resultaten visar procentandelen som valt något av redovisade alternativ.

När gy2-ungdomarna får motsvarande fråga: vad de helst vill göra efter gymnasiet, svarar var femte att de vill studera på högskola eller universitet i Sverige och lika många att de vill jobba i kommunen eller grannkommunen. Många vill också åka utomlands – för att jobba, resa eller studera. Samtliga utomlandsalternativ är mer populära hos flickorna än hos pojkarna. Pojkarna vill i större utsträckning studera i Sverige samt jobba i kommunen/grannkommunen eller någon annanstans i Sverige. Det ska betonas att det här gäller vad eleverna önskar göra direkt efter gymnasiet.

Tror ungdomarna att deras önskade framtidsplaner kommer att bli verklighet? Det är framförallt viljan att åka utomlands som generellt tonas ned i svaren på vad de *tror* att de kommer att göra, vilket innebär att skillnaden mellan vill och tror är störst bland flickorna. En större andel tror istället att de kommer att jobba i kommunen/grannkommunen och fler svarar att de inte vet. De övergripande resultaten speglar ”GR-snittet” i stort.

Vad vill gy2-ungdomarna göra direkt efter gymnasiet – och vad tror de att de kommer att göra?

	Vill helst:			GR6:	Tror:			GR6:
	<i>Flickor</i>	<i>Pojkar</i>	Samtl	Samtliga	<i>Flickor</i>	<i>Pojkar</i>	Samtl	Samtliga
Högskolestudier i Sverige	15	28	20	20	19	24	20	23
Studera utomlands	14	4	11	11	8	5	6	7
Studera på komvux	1	0	1	0	3	1	3	1
Studera på folkhögskola	2	2	2	1	1	0	1	1
Jobba i kommunen/grannkommun	17	27	20	13	24	30	26	20
Jobba någon annanstans i Sv.	3	9	6	4	4	13	9	7
Jobba utomlands	20	10	16	15	12	5	8	10
Resa	20	6	14	24	9	6	8	14
Annat	1	2	1	4	3	4	4	4
Vet inte	7	12	9	8	17	12	15	13
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100
Minsta antalet svar	91	67	161	1 437	92	67	162	1 434

Frågorna lyder: Vad skulle du helst vilja göra direkt efter gymnasiet? (här kan du bara sätta ett kryss) respektive Vad tror du att du kommer att göra direkt efter gymnasiet? (här kan du bara sätta ett kryss). Se enkäten för fullständig lydelse av enkätsvaren.

Resultaten visar procentandelen som svarat med respektive svarsalternativ.

Bo kvar eller flytta?

Runt hälften av eleverna tror att de kommer att flytta från sin kommun, fler i gy2 än åk8 (58 respektive 47 procent i gy2 och åk8) – frågan saknar dock tidshorisont vilket gör det svårt att värdera svaret. 14 procent i båda årskurser svarar nekande på frågan, övriga vet inte. Det är inga större skillnader mellan vad flickor och pojkar tror i frågan. Det är lika många i Ale som tror de kommer att flytta från kommunen jämfört med hur ”GR-ungdomarna” sammantaget svarar beträffande sina hemkommuner (43 procent i åk8 och 57 i gy2).

Vad kan då vara skälet till en flytt? I båda åldersgrupper är de vanligaste svaren jobb, studier samt att man ”vill prova på något nytt”.

Framtidstro

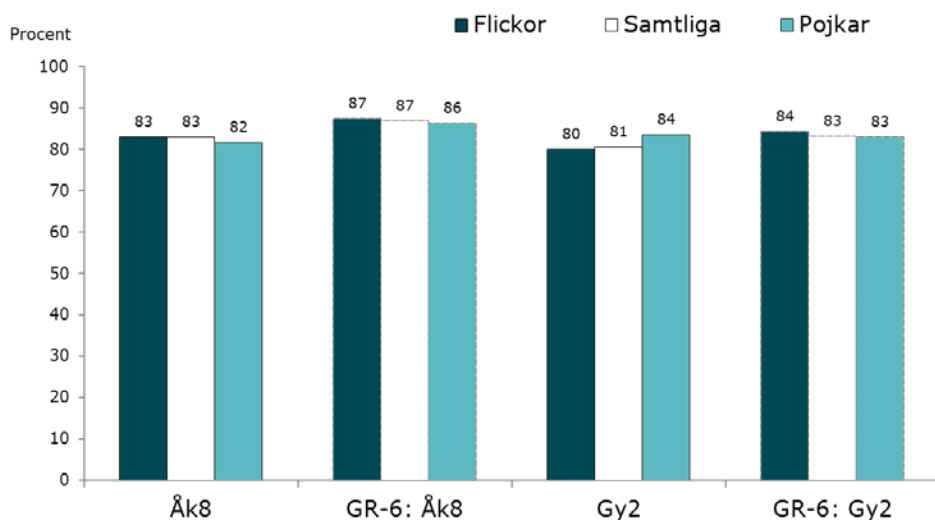
Olika föreställningar, planer och drömmar om framtiden kan bidra till att forma individens mer övergripande framtidstro. De flesta av Ales ungdomar ger uttryck för en god framtidstro. På en fråga där respondenten ombeds beskriva hur hen allmänt ser på framtiden, ”för din egen del” – med hjälp av en svarsskala från 1 till 7, där 7 står för ”är mycket positiv” och 1 för ”är mycket negativ” – svarar drygt 80 procent av ungdomarna med ett värde 5 eller högre. I gy2 ger pojkar uttryck för en något mer positiv framtidssyn än flickorna.

Resultaten för Ale speglar tämligen väl det större ”GR-underlaget” – möjligen kan noteras att Ales åk8-elever tillsammans med kommunens gy2-flickor uppvisar en något mindre positiv syn på framtiden jämfört med respektive ”GR-snitt”.

Framtidstro

Frågan lyder: *Hur ser du allmänt på framtiden för din egen del?*, med en 7-gradig svarsskala, med ändpolerna: *Är mycket negativ* och *Är mycket positiv* samt mittalternativet *Varken eller*.

Resultaten visar andelen som svarat med värde 5–7, dvs. *Är mycket positiv* eller de två närmaste alternativen, baserat på totalt 262 respektive 160 svar i åk8 och i gy2.

Andelen unga med framtidstro, enligt definitionen som används här, varierar något i Ales olika geografiska områden. Enligt den analys som går att göra av åk8-ungdomarnas svar utifrån boendeområden (jämför sidan 26), är en positiv framtidstro som mest utbredd i Skepplanda.

Framtidstro i åk8 – efter boendeområde

	Alafors/Nol	Nödinge	Skepplanda	Surte/Bohus	Älvängen
Positiv framtidstro	83	78	96	88	80
Antalet svar	60	55	27	43	55

Resultaten visar andelen som på en fråga om hur man ser på framtiden för sin egen del svarat med värde 5–7 med hjälp av en 7-gradig svarsskala, där 7 står för *Är mycket positiv* och 1 för *Är mycket negativ*. Den genomsnittliga andelen för hela Ales åk8 är 83 procent. Se i övrigt diagrammet ovan.

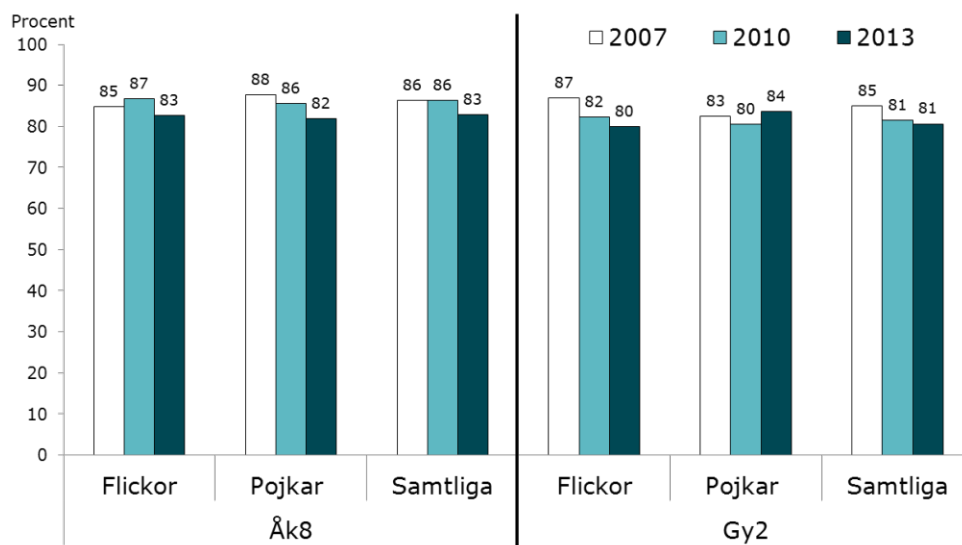
Väljer vi att spetsa till bilden lite mer genom att se till andelen i hela Ale som svarat med minst värde 6 på framtidsfrågans svarsskala, är det nästan två av tre ungdomar som gjort det (61 procent i båda åren) – och drygt var fjärde svarar med värde 7 (30 respektive 27 procent). Alla ser dock inte ljusst på framtiden: i åk8 svarar 5 procent med något svarsalternativ på skalans ”negativ-sida” (motsvarande värde 1–3), i gymnasiet 9 procent. Det större ”GR-underlaget” visar att framtidstron är lite starkare bland de gymnasieungdomar som har två högutbildade föräldrar och tvärtom svagare bland ungdomar med lågutbildade föräldrar.⁸⁶

Framtidstron som den definierats här har inte förändrats mycket jämfört med resultaten från de två tidigare årens Lupp-mätningar, men möjligen anas en tendens till något mindre utbredd framtidstro 2013.

⁸⁶ Se vidare kommande regional Lupp-rapport från GR/FoU i Väst.

Framtidstro 2007–2013

Se kommentarer till
föregående diagram.

En övergripande tolkning av resultaten

Vad kan sägas om Ales unga?

Utifrån de nationella mål som finns, vad kan sammanfattningsvis sägas om ungas levnadsvillkor i Ale kommun? Har de unga verklig tillgång till inflytande och välfärd? Det är en stor fråga som kräver större och mer komplexa undersökningar och analyser, där resultaten måste relateras till lokala förhållanden och erfarenheter. Resultaten från Lupp 2013 ger ändå några övergripande fingervisningar.

Tillgången till en meningsfull fritid är, som diskuterats, en fråga öppen för tolkning. En ansevärd del av de unga i Ale anser själva att de saknar saker att göra på fritiden. Ekonomiska hinder är inte särskilt utbreddt, men förekommer. Många av de unga är medlemmar i någon förening – och kan den vägen förutsättas ha stärkta möjligheter till sociala relationer, som också inbegriper vuxen närvaro. Det stora flertalet unga är nöjda med sina kompisrelationer.

En majoritet av Ales skolungdomar är nöjda med den undervisning de får, liksom med möjligheten till hjälp och stöd vid behov. Många elever hade önskat att få vara mer involverade i besluten som fattas i olika skolfrågor. En majoritet är positiv till stämningen i skolan, men eleverna pekar också på problem i form av mobbning, våld och främlingsfientlighet, våld, sexuella trakasserier och bristande respekt mellan elever och lärare. Skolan är inte heller en rakt igenom trygg miljö.

Otryggheten finns även på andra håll. En ansevärd andel såväl flickor som pojkar uppger att de är otrygga i någon av deras vardagliga miljöer. Merparten ungdomar upplever att de har en god hälsa men samtidigt är det långt från ovanligt med olika typer av hälsobesvär, särskilt bland flickorna och relaterat till stress. I gymnasiegruppen är det nästan 30 procent som motionerar som mest någon gång i månaden. En tredjedel av gymnasieungdomarna i svarsunderlaget använder nikotin åtminstone ibland. Mer än hälften dricker alkohol ibland, vilket inte sällan leder till berusning. Samtidigt har det blivit vanligare över tid att helt avstå alkohol. Ett fåtal har erfarenhet av narkotika.

Många av Ales unga har redan erfarenhet från arbetslivet genom sommarjobb och extrajobb. Det ger en god grund för självständighet och oberoende och torde främja deras etablering på arbetsmarknaden längre fram. Tre av fyra åk8-elever vill efter högskolan gå direkt vidare till gymnasiet medan var tionde i stället vill börja jobba.

En god majoritet av Ales unga är nöjda med sina liv och har en positiv framtidstro.

Det här är en sammanfattning av situationen för Ales unga tecknad med mycket bred pensel. Det är dock viktigt att notera de åsikter och erfarenheter som hamnar i ”medelvärdeets skugga”.

Det finns i Ale ungdomar som inte kan göra sådant de skulle vilja göra ”som många andra i [deras] ålder gör” på grund av att de själva eller familjen inte har råd. Det finns ungdomar som inte har goda kompisrelationer, eller som inte har goda relationer inom familjen. I skolan finns det elever som inte tycker de har bra möjligheter till den hjälp/stöd de behöver, som inte alls upplever sig uppmuntrade till delaktighet och inflytande och elever som har varit utsatta för mobbning/utfrysning eller av annan anledning känner sig otrygga i skolans miljöer. Alla upplever sig heller inte ha en god hälsa. Många lyfter besvär med stress och sömnproblem. Några dricker alkohol på veckobasis även i den yngre åldersgruppen, och flertalet av dem med erfarenhet av narkotika uppger att de har använt det flera gånger. En ansevärd andel av gymnasieungdomarna söker sommarjobb utan att få något. Det finns också unga i Ale som inte alls är nöjda med sina liv och de som inte ser ljus på framtiden.

Det finns således gott om anledningar att fortsätta arbetet med för att förbättra ungas livssituation i kommunen. Målet måste alltid vara en god hälsa och ett gott välbefinnande i hela befolkningen. Stöd går att hämta från stora offentliga aktörer som på olika sätt arbetar med att motverka en ojämlik hälsa och stärka förutsättningarna för en socialt hållbar utveckling i regionen (se sidan 22).

Att en ansenlig andel ungdomar beskriver att de inte alls är intresserade av samhällsfrågor – liksom att få tror sig ha möjligheter att själva föra fram åsikter till kommunens beslutsfattare – är en särskild utmaning för den lokala ungdomspolitiken. Att nå ut bland de unga, att hitta former för att kunna föra en dialog tillsammans med de unga, är en förutsättning för att kunna utveckla samhället i en socialt hållbar riktning – för både unga och vuxna.

Mot bakgrund av att nästan hälften av Ales unga tycker att skolan är ett av de viktigare områdena att satsa på i kommunen – tillsammans med kriminalitet och, bland gymnasieungdomarna, arbete för unga – saknas inte ämnen för dialog. Och många svarar i enkäten att de vill vara med och påverka i frågor som rör Ale kommun. Det är en bra början.

Nästa steg

Dialog kring resultaten från Lupp 2013

Efter att de unga besvarat Lupp-enkäten och de övergripande resultaten är sammanställda, är nästa stora steg att återkoppla resultaten till ungdomarna och försöka ta reda på vad svaren står för och vilka konkreta åtgärder som resultaten kan motivera.

Enkätresultaten visar exempelvis att flera unga känner sig otrygga på rasterna i skolan – utan att det framkommer *varför* de känner sig otrygga. Är det en hotfull stämning bland eleverna? Känner man sig otrygg för att det finns för få vuxna närvarande? Är utemiljön dåligt belyst? För att kunna sätta in rätt åtgärder måste grunden till problemen identifieras, vilket förutsätter en god dialog mellan de som berörs och de som har mandat och ansvar att förändra situationen. Viktigt är naturligtvis att även lyfta fram och stärka det som är bra i Ales ungas livssituation och levnadsvanor.

Tillfällen för återkoppling och dialog

Precis som i samband med Lupp 2007 och 2010 ska Lupp-undersökningen 2013 följas av två betydelsefulla uppföljningar: dels en snabb återkoppling till de unga, dels en dialogträff mellan unga, politiker och tjänstemän.

– Några ur Lupp-arbetsgruppen ska ihop med en eller flera politiker göra besök i skolorna och återkoppla de övergripande enkätresultaten till eleverna. Det är angeläget att detta görs strax efter att resultaten finns tillgängliga medan undersökningen finns i färskt minne hos de som svarat. De berörda ungdomarna ska veta att vuxenvärlden är intresserad av deras enkätsvar och vill förstå bakgrunden till resultaten. Denna typ av återkoppling är dock svår att göra till gymnasiet år 2, eftersom eleverna numer är väldigt utspridda på olika skolor i regionen. I stället sker återkopplingen genom att kommunens lokaltidning skriver om resultatet och rapporten ska göras tillgänglig för alla intresserade på kommunens hemsida.

– Alla kommunens ungdomar mellan 13 och 20 år – det vill säga inte bara de som besvarat enkäten utan även andra – har blivit inbjudna till kommunens årliga ”Påverkanstorg”. Här får de 2014 träffa politiker och tjänstemän för att i mindre grupper gemensamt diskutera de frågor och svar som på något sätt utmärker sig i enkätresultaten. Tanken är att rapportens resultat ska fungera som ett samtalsunderlag och en vitamininjektion i de olika ungdomsforum som kommunen fortlöpande arbetar med.

Efter återkoppling och dialogträffar är nästa steg att kommunen tar ställning till enkätresultatens innebörd och ser över behovet av konkreta åtgärder (se sidan 14 för insatser genomförda som svar på tidigare års Lupp-undersökningar). Resultaten från Lupp 2013 ska presenteras för kommunfullmäktige längre fram.

Lupp i skolan

Efter Lupp 2010 tog två engagerade lärare fram en ”lärarhandledning” för att man inom skolans olika ämnesområden skulle få enkla metoder att kunna arbeta med Lupp-resultaten på skoltid. Denna lärarhandledning blev mycket väl ansedd, och det finns egentligen inget skolämne där Lupp-resultaten inte kan användas som diskussionsunderlag eller för att ge fördjupad kunskap.

De olika insatserna för återkoppling och dialog kring enkätresultaten är avgörande för att Lupp-enkäten ska förbli en välkänd, etablerad och uppskattad metod att arbeta med i kommunen – bland både Ales unga och kommunens tjänstemän och politiker.

Regional Lupp-konferens 6 maj

Det regionala nätverk som skapats mellan de sex kommunerna i Göteborgsregionen som genomfört Lupp 2013 samt GR/FoU i Väst har tillsammans lagt planen för en regional Lupp-konferens: *Villkor, värderingar och vägval – om ungas situation och strategiskt arbete i ungdomsfrågor*, som äger rum i Göteborg den 6 maj.

Konferensen kommer att utgå från Lupp-resultaten på lokal nivå – i de sex aktuella kommunerna – tillsammans med en regional analys av de mönster och skillnader som framträder i regionen. Alla kommuner kommer att medverka på konferensen utifrån sina resultat och sitt lokala perspektiv på arbetet med ungas villkor.

Utöver de sex kommunerna och GR/FoU i Väst medverkar även Ungdomsstyrelsen, som ska beskriva bakgrunden till Lupp-undersökningen och hur den relaterar till myndighetens övriga arbete med att stötta kommunerna i att utveckla sin lokala ungdomspolitik, samt Regionförbundet i Kalmar län, som kommer att beskriva deras regionala samverkan kring ungas uppväxtförhållanden.

Konferensens målgrupp är politiker, förvaltningschefer, chefstjänstemän, medarbetare inom berörda verksamheter samt representanter från olika ungdomsforum.

Tabellbilaga

Tabell 1 Svarsfrekvensen i olika grupper

		Antal enkätsvar	Antal elever	Svarsfrekvens i procent
Årskurs 8		287	319	90
<i>Skola</i>	Ahlaforsfria skola	39	41	95
	Aroseniussskolan	89	110	81
	Bohusskolan	42	43	98
	Himlaskolan	56	58	97
	Kyrkbyskolan	60	67	90
	Okänd skola	1	-	-
<i>Kön</i>	Flickor	131	146	90
	Pojkar	145	173	84
	Annan könstillhörighet	10	-	-
	Ej besvarat enkätfrågan	1	-	-
Ales gy2-invånare		172	339	51
<i>Skola</i> ¹	Ale gymnasium: IM-program ^{1:2}	11	10	110 ¹
	Lärlingsgymnasiet	19	21	90
	Mimers hus	56	89	63
	Annan gymnasieskola	85	219	39
	Okänd skola	1	-	-
<i>Kön</i>	Flickor	95	175	54
	Pojkar	74	164	45
	Annan könstillhörighet	1	-	-
	Ej besvarat enkätfrågan	2	-	-
Ales samtliga gy2-elever¹		36	37	97¹
<i>Skola</i>	Ale gymnasium: IM-program ^{1:2}	11	10	110 ¹
	Lärlingsgymnasiet	25	27	93
<i>Kön</i>	Flickor	18	15	120 ¹
	Pojkar	17	22	77 ¹
	Ej besvarat enkätfrågan	1	-	-

Kommentar: Vissa personer har inte angett vilken skola de går i eller könstillhörighet, och beträffande kön beskrivs populationen enbart i termer av flickor/pojkar, varför svarsfrekvensen för respektive grupper i praktiken kan vara något högre.

¹ Uppgifterna om gymnasieskola är osäkra, av flera skäl: Elevstatistiken från skolorna inhämtades först under vt 2014, och rörligheten bland eleverna är stor. Inget fast svarsalternativ ingick för de få eleverna i Ale gymnasium; dessa elever besvarade också enkäten per post, vilket innebär att det inte funnits någon kontroll över vem som svarat. Därtill var det på Lärlingsgymnasiet tekniska problem vid ifyllandet av enkäten, vilket kan vara en förklaring till det orimliga utfallet ifråga om kön.

² Elever på IM-språk-programmet ingick av misstag inte i undersökningen.

Tabell 2 Kön, boendeområde och gymnasieskola i enkätsvaren jämfört med urvalet

		Enkätsvaren (procent)	Urvalet (procent)	Differens (procentenheter)
Årskurs 8				
<i>Kön</i>	Flickor	47	46	1
	Pojkar	53	54	-1
	Summa	100	100	
	Antal personer	276 ¹	319	
<i>Område</i>	Alafors/Nol	23	24	-1
	Nödinge	22	21	1
	Skepplanda	12	12	0
	Surte/Bohus	16	14	2
	Älvängen	20	24	-4
	Annan ort	7	5	2
	Summa	100	100	
	Antal personer	281 ²	334 ³	
Ales gy2-Invånare				
<i>Kön</i>	Flickor	56	52	4
	Pojkar	44	48	-4
	Summa	100	100	
	Antal personer	169 ¹	339	
<i>Skola</i> ⁴	Ale gymnasium: IM-programmet	6	3	3
	Lärlingsgymnasiet	11	6	5
	Mimers Hus	33	26	7
	Annan skola	50	65	-15
	Summa	100	100	
	Antal personer	171 ²	339	
Ales samtliga gy2-elever				
<i>Kön</i>	Flickor	51	41	10
	Pojkar	49	59	-10
	Summa	100	100	
	Antal personer	35 ¹	37	

Kommentar: Områdesbeskrivningen är inte meningsfull att göra för gy2 då nästan var tredje gy2-ungdom i svarsunderlaget har besvarat Lupp-enkäten genom annan kommuns Lupp-undersökning (gäller i första hand Mimers Hus i Kungälv) och därmed inte fått besvara frågan om var i Ale de bor.

¹ Exkluderar de svars personer som angivit annan könstillhörighet eller ej besvarat frågan.

² Exkluderar de som inte besvarat frågan.

³ Baserat på statistik framtagen våren 2014 och därmed inte fullt jämförbar med situationen hösten 2013.

⁴ Uppgifterna om gymnasieskola är osäkra (se kommentar 1 till tabell 1).